Duain agus Orain

LE

U. MAC DHUNLEIBHE.

Neilma Miske.

Cornwall. 1882

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/duainagusorainle00macd

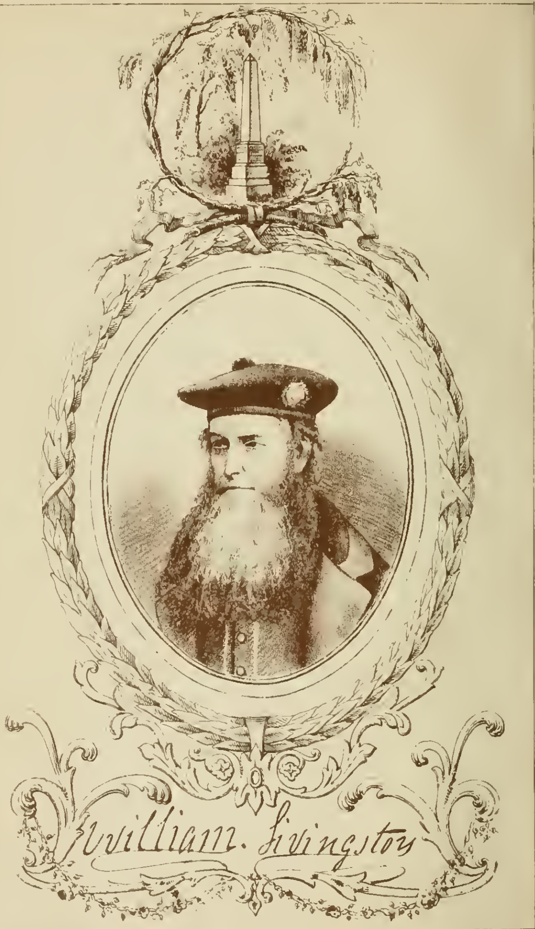

William Livingston

L7887d

Livingstone, William

DUAIN AGUS ORAIN

LE

UILLEAM MAC DHUNLEIBHE,

AM BARD ILEACH,

UGHDAR "TAGRADH NAN GAIDHEAL," ETC.

AIR

AN CUR A MACH AIR IARRTUS AGUS FO IUIL

A' CHOMUINN ILICH.

GLASGOW:
ARCHIBALD SINCLAIR, 62 ARGYLE STREET.

1882.

[PRICE—TWO SHILLINGS & SIXPENCE.

430928
22.12.44

GLASGOW:
ARCHIBALD SINCLAIR, PRINTER AND PUBLISHER,
62 ARGYLE STREET.

TO THE
YOUTH OF ISLAY
THIS EDITION OF
LIVINGSTON'S POETRY,
WITH A
BRIEF SKETCH OF HIS LIFE,
IS LOVINGLY DEDICATED
BY
THEIR FRIEND AND WELLWISHER,
THE EDITOR.

PREFACE.

THIS Edition of Livingston's Poems was undertaken at the request of Colin Hay, Esq., Ardbeg, Islay, a friend and admirer of the Bard. Mr Hay was anxious that a complete edition of the Bard's poetry should be in the hands of his countrymen, and after consultation with the Islay Association, under whose auspices the book appears, it was resolved to ask me to undertake the work. With considerable reluctance I consented. The many and varied duties devolving upon me, made me hesitate in adding to them a work that would require time and attention greater than I could well spare. The unsettled state of Gaelic orthography, and the knowledge that many critics are always ready to assail any Gaelic effort, as well as Livingston's own peculiar spelling and punctuation in the editions issued under his own revision, caused me to shrink from the task. The work was, however, undertaken and carried on amid many interruptions, and is now presented to William Livingston's Countrymen as a memorial of the "Islay Bard." In looking over the Book very many blemishes appear that escaped notice until too late to remedy them. Such as it is, we send it forth to the Gaelic reading public, in the hope that the faults of the Editor will be overlooked for the excellency of the poetry, and that Livingston's Poems may obtain that popularity which they so well deserve. Several notes are given throughout the work, which may help to the better understanding of the poems which they refer to. The notes with no initials appended are the Bard's own. Special thanks are due to Mr Nigel MacNeill for having placed in our hands several of Livingston's manuscripts which he possessed, and for helping to arrange the pieces, and also to Mr Sinclair, the Printer, for his attention and care. The volume contains all that Livingston wrote or composed of Gaelic poetry, as far as we could discover. In this respect the work is as complete as it well could be. The Islay Association has set a good example to the other Celtic Associations of the City, in thus issuing the works of the Bard of their native Island. We trust it is but the pioneer of similar efforts on the part of other Associations, and as such we claim for the Book the special indulgence of all lovers of Gaelic.

R. BLAIR.

AN CLAR-INNSIDH.

Taobh-duilleag.
Memoir, ix
Na Lochlannaich an Ile, 1
Cath Monadh Bhraca, 37
Blàr Dhail Righ, 46
Cath Allt-a'-Bhannaich, 55
Blàr Shunadail, 61
Blàr Thràigh Ghruineart, 101
Cath Thom Ealachaidh, 112
Duan Geall, 116
Cuimhneachan Bhraid-Alba, 120
Rann Marbh-thaisg Donnachaidh Mhic Bhlàir, 133
Rannan, 136
Rann Marbh-thaisg Iain Luim, 139
Oran, 140
Leacan uaighean nam Bàrd, 142
Oran Comunn nam Fineachan Gàidhealach, 146
Soraidh Dhonnachaidh do Chòmhal, 148
Fios thun a' Bhàird, 151
Oran Bean a' Bhàird, 156
Oran ùr, 160

Taobh-duilleag.

Oran do Artt MacLachainn, - - - - - - 164
Eòghain bhuail thu, - - - - - - - 166
Tigh Chailein, - - - - - - - - - 168
Oran do Dhòmhnull Mac Dhiarmaid, - - - - 171
Rannan do uaislean Comunn nan Gàidheal, - - - 174
Còmhradh air Fàsachadh na Gàidhealtachd, - - - 176
Duan Geall, no Còmhradh uaigneach, - - - - 182
Rann Cruinneachaidh Comunn nam Fiann, - - - 186
Sùisde Chonain, - - - - - - - - 189
Mocheirigh Fhinn, - - - - - - - - 192
Còmhradh, - - - - - - - - - 193
Fàilte Mhàiri Nic Neachtain, - - - - - - 197
Rann do Eoghan Mac Cuirrich, - - - - - - 199
Rannan do Uilleam Mac 'Ille Chriosd, - - - - 201
Eirinn a' gul, - - - - - - - - - 205
Tigh Dhòmhnuill, - - - - - - - - 207
Rannan do Iain Mac Ionmhuinn, - - - - - 209
Iain òg, - - - - - - - - - - 211
Pàruig nan Dealbh, - - - - - - - - 212
Bran, - - - - - - - - - - 213
An t-Oircean, - - - - - - - - - 215
Drid-fhortan Imhir a' Racain, - - - - - - 216
A' Mhaighdean Ileach, - - - - - - - 234
Iain Eòrna, - - - - - - - - - 235
Sìne Bhòidheach, - - - - - - - - 237
Soraidh bhuan do Lochabar, - - - - - - 239

MEMOIR.

IN the Parish of Kilarrow and Island of Islay, not far from the village of Bowmore, there is a calm and peaceful valley, formed by the green slopes of Grobols and Talant on the one hand, and the craggy wooded, knolls of Gortlost on the other. In this valley lies the farm of Gartmain. The farm house stands on a small eminence in the centre of the vale, looking towards the north across the beautiful Lochindaal to the grassy declivities of the Rhinns, whose heights of Ben Tartaville, and the hills of Glen Oiseimail, trending down towards Coinnespy and Sunderland, close the view in this direction. Away behind, the valley stretches out into a plain that extends across Mulindry and Kilinan to the base of Ben Bhàin, the highest hill in Islay, whose dark and heath-clad steeps form the back ground. It was on this farm that WILLIAM LIVINGSTON, first saw the light. His father James Livingston, who wrought as a Joiner upon the Islay estate, in the pay of that most princely of Highland Lairds, Walter Campbell of Shawfield, occupied a cottage at Gartmain. His mother's name was Christina MacFadyen. His father, although a common joiner, seems to have been a clever, shrewd, well-educated man for his station in life. He had a large family, and he gave them all a fair education. William, according to his own statement, being the least educated of them. He was a wild, restless boy, who could hardly be induced to go to school at all, and did little good when there.

Such is his own account of his early youth. He was born in the month of September, 1808. The exact date of his birth cannot be determined, but the Session records bear that he was baptised on the 15th of September, 1808 ; and as it was the invariable custom in those days to baptise children about the eighth day, it is probable that he was born about the 7th or 8th of the month. His first years were doubtless spent as those of most country children are, "paidlin' in the burn," "puin' the gowans fine," bird-nesting, and running about the pebbly shore, being his chief occupations. He thus grew up healthy and strong under the most favourable conditions. It is not known what school he attended. Probably one of those side-adventure schools that were at that time very common in Islay. The parish school of Bowmore was within easy reach, but whether William attended there or not we failed to ascertain. This school was then, and for many years after, famous for the high-class instruction conveyed in it. Under the charge of such men as Messrs Fulton, MacKay, Russell, and Taylor, for several generations, it upheld the character of being one of the best classical schools in the West. It is probable that the Bard may have attended this school for a winter or two, but if so, the branches he studied must have been of the most elementary kind. He was early sent out to herd cows. Whilst engaged at this occupation he beguiled the time by courting the Muse. His first effort in this way is given in this volume, and, although the verses are of no very high order of merit, they are interesting, as shewing the truth of the old adage, "*Poeta nascitur non fit.*" His father was anxious that all his sons should learn some trade. The trade selected for, or by William was that of a tailor. In those days, when most of the cloth used was manufactured at home, it was the habit of tailors to go from farm to farm, and clachan to clachan, according as their services were required. The master and his apprentice would take up their abode in the house of their employers, until all who needed new suits in the family were provided for. On these occasions the house in which the tailor wrought was generally the centre of attraction in the hamlet. Thither all the young people, and sometimes old as well, went to spend the evening in a friendly *céilidh*. Song and repartee, story and legend, guesses and conundrums, helped to make the time pass lightly and merrily. We may safely assume that the apprentice boy's tongue was not the most silent in those gatherings, nor his answers the least witty. Although this was not the best school to teach a young boy discretion and self-control, doubtless a certain rude education was given. The witty answers helped to quicken the faculties, and the many tales of the olden time awakened in the Bard's mind that love of country, and that fondness of its early history which to the last were so characteristic of him. According to his own account he was at this time wild, tricky, and full of mischief ; a great favourite in the houses where his master wrought, and much sought after in social gatherings. Coming home one Hallowe'en night from some merrymaking, he had the misfortune to overturn a creel that was on his master's kitchen-floor, under which a young pig was confined. The door being open, the pig escaped, and was lost in the darkness. The master was furious ; there and then he turned his apprentice to the door, and William had his revenge by composing the song entitled "An t-Oircein," some verses of which are preserved in this volume. This adventure put an abrupt termination to his apprenticeship. He resolved to seek his fortune in the Low Country, and left his native island with a light purse but a resolute heart. The many stories he had heard of the heroes of the olden time were not forgotten by him, and now that he was within the reach of books, he resolved to make himself acquainted with the history of his country. Although daily working at his trade he determined to make up for the neglect of early days by studying hard. He read with avidity every old history he could lay hands upon. Coming across some of the ancient chronicles written in Latin, he made up his mind that he would so far master that language as to understand what they said in the original. With a pluck that did him much credit, he faced the Roman tongue, and although in pronunciation and "quantity" he would shock the sensibilities of Latinists, yet he became so well acquainted with it as to be able to understand and translate ecclesiastical and mediæval Latin much better than many who have studied under much greater advantages. He also taught himself a smattering of Greek and Hebrew. He was not very skilful in these languages, but he knew them sufficiently to be able, by the aid of his lexicon, to translate fairly portions of Scripture. In his fondness for Gaelic he resolved to learn if possible the cognate languages, and, therefore, he turned his attention to Welsh and French. The present writer remembers calling upon him in his little garret at 68 Dale Street, Tradeston, Glasgow, and finding himself and his wife busily engaged in translating a French history of the Druids. He could not be called learned in any of these languages, but considering his disadvantages and the hard struggle he had to maintain for bare existence, his acquirements in them did him much credit. He was particularly well acquainted with the early history of Scotland and with the legends and monkish stories of those far off times, all of which William believed as veritable history, provided they reflected any honour upon old Scotland. Indeed he lived so entirely in those rude times that he imbibed a spirit of the most intense hatred towards England and everything English. No Irish Home Ruler ever hated the Saxon more than the Bard did. This blind hatred of England and all her belongings rendered him incapable of taking an impartial view of questions of history and marred very considerably his reliability as Guide and Historian. He overlooked all the benefits that have accrued to both nations from the Union, and saw only in it evil and that unmitigated. It was a very sore point with him, as it is with most patriotic Scots, that in making mention of the public service, Scotland, as well as Ireland, is ignored. Nothing excited the Bard more than to read of "The Queen of England," "The English Army," "The English Navy," &c. Many a strong letter appeared from his pen in the correspondence columns of the Newspapers of his day in regard to this. To such an extent did he carry this hatred of the English that he would hardly allow that such a person as an original English writer or thinker ever existed. When instances were adduced of vigour of mind, on the part of men who were English, he generally took refuge in the discovery of some Scottish Ancestor of theirs to whom they owed any traces of ability they possessed. The only exception he allowed was John Bunyan. Once that this question was keenly debated, the Bard's opponent knew that he admitted the power and originality of Bunyan, and consequently adduced him as instancing the originality of thought of an Englishman, the Bard turned the laugh against his opponent by throwing himself back upon his chair with a look of supreme contempt and exclaiming, "Oh yes indeed, the tinker that he was." Great allowance must be made for him when his imperfect training is taken into account. The want of early culture gave a bias to his whole character that clung to him through life. Naturally he was of a distrustful suspicious nature, and the hardships he had to strive against did not tend to lessen this disposition. He could hardly brook a co-worker, not to say a rival in any field whatever. Hence he was perpetually at war with his brother Celts, who made any attempt at cultivating Gaelic literature. Many stories bordering upon the ridiculous might be told of the various manifestations of this spirit on the part of the Bard. It must be confessed too, that at times he was not over scrupulous as to the means employed to circumvent one whom he fancied to be an opponent. These matters need not now be too closely looked into, as William and most of his cotemporaries have passed away to the quiet, calm beyond, where envy and jealousy disturb not, and where "the weary are at rest."

We would rather say, as one towards whom the Bard evinced the most intense and implacable hatred was wont to affirm, "William has many good qualities, let us take all the good we find in him and let the rest alone." When this gentleman was upon his deathbed, the Bard visited him for the purpose of being reconciled. It transpired in the course of conversation, that the motive which prompted this seemingly generous act was not the high Christian one inculcated by New Testament morality, but rather a superstitious fear on the part of the son of song, that there might be a possibility of unwelcome visits from the unseen world. We remember the amused expression that flitted over the face of this truly christian man as he related, a few days before his departure, the visit of the Bard to him, and the assurance he gave the Poet that he would not disturb him. We dwell not upon these points of our Author's character, considering the disadvantages he laboured under, the wonder is that he was what he was.

After he left Islay he wrought for a while in Dumbarton and the Vale of Leven. He resided for a time in Arrochar, having worked his way up through Rob Roy's country, so as to visit for himself the scenes of those skirmishes that were at one time so common on the Highland Border. We next find him at Comrie, and about Strathearn. Here he found his helpmate, and indeed it would not have been easy for him to have fallen in with one that better suited him. She entered into all his enthusiasm about Celtic and Scottish matters, and had the most implicit faith in the knowledge and judgment of her husband. The "poor muir hen," as he delighted to call her was indeed "a help meet for him." She would give a helping hand at his trade, or write to his dictation, either Gaelic or English. She predeceased himself by only a few months. When a shock of earthquake was felt at Comrie, William could no longer stay there, and he took up his household goods and came to Greenock. He resided for a number of years in that town, and then removed to Glasgow where he dwelt until the end. He died very suddenly in the month of July, 1870, and was laid in the same grave as his wife in Janefield Cemetery on the east side of Glasgow, in a lair purchased for them by Mr Duncan Whyte, who so frequently ministered to their necessities during their life time. Shortly after his death, a subscription was set on foot, chiefly through the instrumentality of Messrs Duncan Whyte and Malcolm M. Currie, for the purpose of erecting some memorial of him. The result was the rearing of the Freestone Obelisk of which an impression is given in this volume, with an inscription in Gaelic and English upon it, setting forth the fact that the Bard sleeps at its base. On one side of the stone two verses from his own elegy on the late Rev. Neil Strachan are inscribed. There he rests undisturbed by the wrongs of the English, or the doings of Highland Depopulators, waiting calmly the advent of that time when "the day breaks and the shadows flee away."

That William Livingston was a remarkable man, must be admitted. As a Gaelic Bard he has few equals, and even as an English writer, he had a force and a power that indicated a mind possessed of considerable vigour. He cannot be upheld as possessed of either a polished or graceful style of English, but his "Vindication of the Celtic Character" displays a considerable grasp of that language. He wrote also a history of Scotland, which he attempted to publish in parts, but which failed for lack of sufficient subscribers. Five parts of it saw the light. What became of the manuscript we failed to ascertain. It is a pity that it was lost, for whether we could praise it as a history or not, it brought together a mass of matter that might be made useful in the hands of a skilful manipulator. As the Bard's wife always said when speaking of the history "Nae doot it has merits if yin had the sense tae tak' it oot o't." It is as a poet that William Livingston shines. We mean not to enter into a criticism of his works here, but we are of opinion that taking his whole works, few, if any, of our Gaelic Poets excel him. He has sung less of the tender passion than most Bards.

This may arise from the fact that most of the pieces we have, were the product of his mature years, and that it is questionable whether he composed anything except the few verses to his dog, until comparatively late in life. Or it may arise from the warlike bent of his mind which led him rather to sing of the turmoil of battle and the clash of arms, than of the soft breathings of love. That he could write in a tender touching strain, several of his pieces shew. "Oran na Buala" in *Cuimhneachan Bhraid Alba*, is as soft and sweet as a May morning. And some verses of "Fios thun a' Bhàird" cannot be surpassed for the sad pathos with which he laments, "The things that once were" in his native isle. His forte, nevertheless, was the battle field and the story of heroic deeds. He attempted in some of his pieces a style of poetry, not met with in Gaelic song. His poetry is a store-house of nervous, elegant and choice Gaelic, and were it for nothing else is valuable on this account.

The accompanying likeness will give those who did not know him a conception of his appearance. It rather flatters him, but it is sufficiently true to recall to those who knew him the appearance of the Bard. His small suspicious looking eyes, peering out under his massive eyebrows, his flowing beard, which he was in the habit of stroking perpetually when engaged in conversation, and his whole contour are fairly reproduced. His character has been slightly touched upon above. He was ready to suspect even his best friends, nor was he generous towards those whom he considered as foes. He was very patriotic according to his conception of patriotism, although we have heard some who knew him well, questioning the genuineness of his enthusiasm for his country and maintaining that it was mingled with a great deal of selfishness. Be that as it may, his enthusiasm for country seemed very real, and many a hard blow he gave in her defence in the correspondence columns of the Newspapers, and the pages of "The Vindication." We heard two anecdotes that give a ludicrous illustration of the extent to which he at times carried this enthusiasm. Once that he went to visit a friend in Argyleshire, he neglected to send word that he was coming, believing that his friend resided near the landing place, he thought it unnecessary, and wished to give him a surprise. On arriving he found that he had five miles to travel. He was in feeble health and his purse was empty. He could not pay for a conveyance and set out to walk. He felt faint on the way and believed that he was about to die. He laid him down on a bank of blooming heather and as he said when relating the circumstance, "I believed the end was near, but I had much peace in the thought that I would yield up the ghost on pure Highland heather!" We have heard of many a false ground of hope in death, but hardly of one so unique as this. On another occasion a young Highlander took offence at one of the Gaelic Ministers of the City. He was about to leave the Church, but before doing so he consulted Livingston. The advice the Bard gave was this, "Don't leave a Church where Gaelic is preached. Attend the Gaelic Service, and read the Gaelic Poets, and I assure you you will be safe enough." A peculiar ground of safety indeed! The advice, however, illustrates the enthusiasm of the Bard. With all his peculiarities, he deserves well of his country, and of the lovers of the Gaelic muse. We will therefore forget his faults and thankfully acknowledge how much we owe him, by placing a stone reverently and lovingly upon his cairn.

R. B.

NA LOCHLANNAICH AN ILE.

INTRODUCTORY NOTE.

The subject of this poem was suggested to the Bard by an old prophecy that is current in Islay, that a bloody battle is to be fought on the very site which the Bard has selected for the strife of his imaginary heroes. The poet assumes that the prophecy was of older date than the time which he describes, and that the battle depicted with such wonderful force and power was the fulfilment of the prophecy. That a battle was really fought at the place, seems to be indicated by the name of a rising ground in the neighbourhood "*Sliabh a' chath.*" All the names of places given in the poem are real, and consequently to those who are familiar with the locality it has a double interest. The plan of the poem is this—A young lad comes to an aged story-teller, who asks whence he is—the lad tells he is from Islay, and complains of the desolate state of the land now. The story-teller asks why he has come across the sea to visit him—the youth tells, and then the brave deeds of the Islaymen of yore are recounted. The story begins by relating how a watchman stationed on the hill above Bowmore observed a fleet of sixty three sail making for the harbour of Lochindaal. He hears their wild song as they drop anchor. He at once makes off with full speed across country to inform "MacDonald of the Isles," who was at Nosbridge Castle "Dùn Chlamhain" at the time. The fiery cross is sent to every corner of the land. The islanders gather—a Council of War is held. MacKay of Rhinns, an old chief of great wisdom, gives his views—these are adopted and after two days the Danes land and a bloody battle is fought—victory crowning the brave deeds of the Islaymen.—R. B.

SEANACHAIDH.

Cò ás duit òganaich 's tu 'n éideadh Gàidheil,
Le suaithcheantas fineachail Tìr Mhic Dhòmhnuill ?
Chì mi eithear luath 's a siùil sgaoilte ;
Leoghan a' seasamh sùrdaig ;
Bradan 's a shlios mar bhoillsgeadh airgid gun smal,
Fo ghluasad samhladh sruth a' ruith 'n a chuisle bhras,

Seachad air bunait caisteil baidealach,
'S e liath le sìontan iomadh linn;
Craobh-fhìge fo lòd mheasan;
Lamh-dhearg 's claidheamh Chinn-Ilich,
Fadhairt le deannal nan òrd o lasair na teallaich.
An e sud a' bhuidheann o 'n sloinnear thu?

Oganach.

Sin mo dhùthaich,
M' an siùbhlach an fhairge 'n a sruithean bras,
Mu chladach sìorruidh nan aonach àrd,
A' ruigheachd o uachdar na doimhne
Gu carbad nan neul 's iad a' buan-chòmhrag
Ri tonnan beucach gun chlos, a' reubadh am bunait.
Camais nach cunntar an aois!
'S faoin oidhirp an duine,
An uair a thig a' Chruitheachd 'n a mòrachd uamhasaich,
A dh'fheòraich nan ceistean dìomhair,
A lìonas an t-anam le ùmhlachd.
Na'm b' urrainn mise mo sgeul a liobhairt am briathran bàird,
B' àluinn an dealbh a dheanadh fear teoma,
Le saothair nan duan air stuadhan fraoich,
'S air sraithean lusach Innis nam Fineachan sean,
Cruadalach, uaibhreach, cathach,
A bha ag àiteach' Eilean nam Flaithean,
A nis 'n a nochd-làraich fògraidh.
Fuigheall briste gun cheann-feadhna, gun chòir,
Mar eòin aonaranach a dh'fhàg an ealt.
Gun mhaoin, gun seirc, gun teanachdas,
O na coimhich gun iochd. 'S gun ni air fhàgail
Ach freumh na Gàilig 's an talamh.
'S is geàrr an ùine gus an salaich

Teangan liotach nam borb ciar,
Na dh'iarrar an dùthaich nam Mac do Chànain Rìghrean,
Is sluagh gun àireamh o Adhamh gu ruig an là 'n diugh.
Tha achaidhean torach nan gràinnseach farsuing
Fo luachair uaine, 'sam fraoch a' buidhinn a shean bhuaidh
Air uachdar talamh a' phòir;
Na brùidean geumach a' luidhe air ùrlair nan Gàidheal,
Riamh nach do dhruid còmhla
Roimh 'n fhear-thuruis làidir, no roimh 'n deirceach fhann
C'àit am bheil sibh a Chrìosduidhean gaisgeil ?
'S nach cluinn sibh guth na fianuis laig'
A tha tagradh bhur cùis,
'S gun dùil ri buaidh o 'n a dh'fhuadaicheadh sibh
Gu h-iomall an domhain, 's nach till sibh.
Tha milltear 's sgiùrs 'na làimh g 'ur dì-moladh,
A dh'fhalach a chionta le gionachas mallachd breugaire.
Tha fuaim nan gaoth le tùchan bròin,
A' ruith air feadh do stùcan 's do shraithean feurach,
A chathair lagh nan Eileanan Gàidh'lach.
C'àit am bheil sibh Fhine Mhic Cailein ?
An do lagaich sibh gun teanga, gun làmh ?
Nach tig sibh a sheasamh na làraich ?
Nach tig sibh gu bunaiteach cinnteach,
Làidir, stòlda, soitheamh, glic, smior bhur dòigh,
A chòmhrag mi-run Mhic Reith,*
A leag sibh 's a chas air 'ur sgòrnan ?

SEANACHAIDH.

Thug thu an uiread sin do 'n fhuil leat,
Is tuilleadh cha 'n urrainn mi iarraidh.
'S cianail do sgeul;

---

* Ramsay of Kildalton.

Ach 's fìor gu'm bheil Ile a nis 'na fàsaich ;
Brùidean is coin ga'n iomain,
Luchd comuinn nan Luinnsichean Allta,
Nach fàg ach mallachd 'nan déigh
Aca fhein 's aig na leanas an dòigh,
'S còmhla gheibh iad an duais,
Mar a chuala sinn 's gun mhearachd ann.

Ach gu dé 'n t-aobhar,
Mu 'n d' thàinig thu 'n so,
No'n gnothuch a thug thu thar fairge ?

OGANACH.

Cha d' thàinig mi 'n so gun ghnothuch
O 'n luchd dàimh a dh' fhàg thu d' dhéigh ;
Nach tréig thu 'n talamh nam beò,
Co fad' 's a mhaireas deò no lùgh,
No bheir ùine beatha dhuinn.
Tha fuigheall ann fathast a dh'aindeoin,
Nach salaich an t-òr 's nach lùb,
Gu h-ùmhlachd choigreach nach tàlaidh ruinn,
'S an cuing do-fhulang mar am beus.

SEANACHAIDH.

O 'n a thuig mi na tha thu 'g iarraidh.
Suidh a nìos 's bithidh tu riaraicht'
Mu'n dealaich sinn, mur teirinn ùin' ort,
'S o 'n a 's cùis a dh'fhanas 'n 'ur déigh e,
Cha'n éigin a thogas an seanachas.
Sìn gu grad a' chruit a nuas,
'S feuchaidh sinn buaidh na ranntachd,
Air euchdan Lochlannach is Ileach,
A dh'ìnnseas tu fathast do chàch,
'S bithidh òran no dhà againn do chòrr,
Mu 'n stad an ceòl 's nach bi sinn ann.

CATH GHLEANN-AIRC.

Bha ghaoth o'n deas air uchd na linne,
A' giùlan modhar nam buinne,
Gu h-iomall Eilean crom nan leth,*
Innis iomraiteach an Lagh.
Bha 'm freiceadan air Mùr Dhùn-athad,
Do 'm bu dreuchd an calla choimhead,
'S a chunnaic a' teachd o'n iar-dheas,
Càbhlach nam buidhnean fiata,
Sgaothan toirmisgt' tìr na gaillinn,
A bu tearc a stadadh sìon no doireann,
Creachadairean allta lìonmhor,
Iargalta gun iochd, gun fhìrinn.
Dìorrasach, fuileach, coirbte, dàna,
A dh'fhàg bàsraich an iomadh àite,
Air còrsan Rìoghachdan na h-Eòrpa,
O'n Fhairge Mhòir gu Cuan na reòta.

Fitheach air cairbh is cat fiadhaich,
Math-ghamhuin is Rìgh 'na fhiaclan,

---

* There is here a play upon the name of Islay. The Bard generally, adopted the name I-leth, "the Island of halves," believing that Celtic names were generally descriptive, and that Islay was at one time divided into two islands, at high water, by the meeting of Lochindaal and Loch Gruineart. The second line refers to another definition of the name—I-lagh "Island of the Law," as being the seat of the supreme court of the Lord of the Isles. Other explanations of the name are given as I-fhlath "Island of heroes," and Ile, from Ella daughter of a Danish king. This lady is supposed to be buried on the eastern side of the island. Her grave is pointed out to this day. The stones at the head and foot are 21 feet apart, so that she must have been a giantess of no mean order.

The proverb "Eadar dà chloich Ile" meaning the length and breadth of the island, has been pointed to as proving that the island owes its name to the Danish Princess. The usual spelling *Ile* has been adopted throughout the poem.—R. B.

Gearradh-arm nam borb nach tilleadh
Le càirdeas, le duais, no le gealladh
Bha 'm brataichean am bàrr nan cranna,
Le anail nan neul a' srannail,
Stiallan dubh ri fiodhrach seòlaidh,
Starcaicht' ri fàraidhean còrcaich.
An doimhn' an Loch 'n uair a leag iad acair,
Chluinnt' an nuallan fad air astar,
A' bagradh na gheibheadh iad 's na dh'iarradh,
'S cluinnidh tu gun dàil am briathran.

Ràinig an ullfhartaich an calla,
Trast an ròid* gu lùb Cholla,
Air Sgiath na h-iar-ghaoith mar bu ghiorra,
Gu Sgùrr cheannaghlas Chnoc-na-faire,
Far an robh Niall Garbh Mac Eamain,
Mac Mhic Calum Airidh-rèamain,
Freiceadan tràigh a' Bhogha,
O 'n Chlachan-donn gu Cill-an-rudha.†
'Nuair a chunnt e 'n càbhlach trì uairean,
Trì fichead seòl is trì eile fhuair e,
Làn àireamh nan eithear dubha,
A' cur sruth roinn nach iarradh tobha ;
Dh'amhairc e air fonn 's air athar,
'S labhair e mar so gu h-athghearr.

" So an là mu 'n tric a chualas
Am fàisneachd Thorgainn Mhic Ruaine ;
Sean Speuradair Dhun-Charmaig,

---

* *Roid*, Harbour.

† The Bard is mistaken in the derivation of this word. The name comes not from the "Cill" of the point but from St. Malrube—to whom the church was dedicated.—R. B.

A dh' innis gu 'n tigeadh thar fairge,
Ealt Fhitheach o thìr an t-sneachda,
A dh' fhàgas Ile caointeach, creachte ;
A bheir an gearran ás an amull ;
An laogh o'n chrò 's a chaor' o'n mhainnir ;
A bheir am pòr á fonn nan gràinnseach ;
'S an treud crodhanach á gleann na h-àiridh ;
Is mairg a chì na thuirteadh umainn—
Is e so cath cumha Thorr a' Bhriuthain,
Is casgradh tùirseach Chill-a'-bholg,*
Ris an dubhairt am Fear-seallaidh, "an cath borb,"
Thus' a thràigh a' ghainmhein ghil,
Fo d' thonnan briosgairneach gun smal,
Chithear thu mhaise nan Loch,
Am màireach an caochladh dreach.

" Bithidh sruthan fìor-uisge Ghart-meadhoin,
Troimh 'n Aird Chruaidh 'n a amar domhain,
A' ruith o fhaiche na gleachd,
A' taomadh tuil chorcuir a' t' uchd,
So mar bhitheas, is bàs no buaidh dhuinn.
Thàinig an t-àm a bhi gluasad."
Thilg e 'n sgiath air cùl a shlinnein,
'S thug e aghaidh ri Dùn-chlamhain ;
Tharruinn e Corr-lann Mhic Mhorachain,
Mhic Alastair nam fiadh Ghleann-dorcha,
Mhic Fhraoich mhòir Triath Pholl-nùstaig,
Mhic Dhòmhnuill nan ceann a bha 'n Grùilinn,
Mhic Chrosta nan ruaig, Mhic Achraidh,

---

* The prophecy runs "Cill-a'-bholg. Cill-a'-bholg far an cuirear an cath borb 's nearachd a bhitheas an toiseach a ruith 's a rath latha catha Chill-a'-bholg."—R. B.

Mac Raoichnean ruaidh, Druidh Ghleann Màrtain,
A' cheud fhreumh do Chlann Chalum
Air an cualas iomradh fhathast.

Fear a' ruith le claidheamh rùisgte,
'S a sgiath crioslaicht' air a chùl-thaobh,
Dh'aithneachadh na chitheadh e tighinn,
Gu'n robh sgeul cogaidh air an t-slighe,
'S nach faigheadh aon fhear 'n a chuideachd,
Bun a sgeòil gu ceann a thuruis ;
A chùl ri tràigh ach dùil ri tilleadh,
Thog Niall Garbh ri Druim-na-Cille,
Ri Bun-an-uisge 's Lag-an-t-suidhe,
A stigh air crìoch nan Càrnan-buidhe.
A' togail ri uchdach a' Chnocain,
Thachair air ceannard le ochdnar ;
Gun stad air ceum, no smid a labhairt,
Thug Niall garbh dha fàilte claidheimh ;
Rinn am Flath co-ionnan ris,
A' nochdadh gu 'n robh 'ghuidhe leis.

Mar Fhiadh roimh thabhanaich na faoghaid,
Nach feitheadh ri taghadh rathaid,
Gheàrr e'n Sliabh-mòr air a thrasta,
Is Gròbas-meadhoin far am b' fhaisge
Troimh chòmhnard na Coille-mhùgaich ;
Is Buaile-nam-ban cha b' fhad' ùin' ann ;
Goirtean-bàn na h-uchdaich chais
A dìreadh cha b'fhada leis.
A nunn Druim-dubh is Glac-a'-choin
Is leitir uaine Leac-nam-ban,
Bha 'n Dùn le riombalan àrda,
A nis mu choinneimh an fhir làidir.

Mu 'n gann a bhuidhinn e Dail-Sheumais,
Bha Dòmhnull Aimhreidh 's Colla Gléidhteach,
A charaid earbsach is Fhear-brataich,
A' dìreadh ri mullach na h-aitreibh ;
An uair a dh'amhairc iad thun an ìslich,
'S a chunnaic iad mar a chaidh ìnnseadh,
An Garbh a' ruith le luath's Crois-Tàra,
'S a Chòrrlann 'na laimh dheis a' deàrrsadh ;
Chlisg an Gléidhteach 's thug e tuisleadh,
Leum fhuil 'na braise 's dh'at a chuislean
Sgàin an crios-claidheimh 's thuit am breacan,
Bhrist teang' a bhràist' is reub a dheacaid.

Chaidh Dòmhnull Aimhreidh troidh air ais,
'S a shùil mar phlathadh nam Fir-chlis,
'N uair a chunnaic e gu tric m' a seach,
An Gléidhteach a' caochladh dreach,
An laoch a shìneadh crudha gearrain,
'Nuair a thigeadh i ùr o'n teallaich ;
A thug na ceithir duirn fhuar',
A tarbh mòr Aird-na-h-uamha ;
A thog clach neart Mhic-Mhath Cheann-tùra ;
'S a shnàmh Loch-nam-breac, 'n a airm 's 'n a lùirich ;
Ceud churaidh Eileanan na h-Alba,
Air a bhualadh le trom amhladh.
Cha d'thubhairt e diog 's an àm a chualas,
Ach "Sin duit toiseach brìgh mo bhruadair."

'N uair a ràinig an Garbh an Clachan-bràthach,
Fhuair e gach cùis mar nach b'àbhaist,
An drochaid dhìon tarruingt' a suas,
'S a chlaise làn o bhruaich gu bruaich ;

An dorus mòr fo chrannan séisdidh,
'S gun ni ri fhaicinn no ri éisdeachd,
Ach sàmhchair mharbh mar lom sgrios ;
'S gun duin' a mach shuas no bhos ;
Gun tabhann gadhair, no sgal pìoba,
A b'àbhaist fhàilteachadh 'n uair chìt' e
A' tighinn. Comh'alt' a' chinn chatha
Làmh dheas Mhic Dhòmhnuill 's a luchd tathaich,
A léine-chneis air ceann gach gnothuich,
Theireadh na h-eòlaich Niall Garbh ris,
'Na sheachd bliadhn' deug 'n uair mharbh e,
Nuagan mòr Mac Rìgh Lochlainn,
Am blàr Mhullach-Fraoich aig Gart'-a'-Chosan ;
'S an deireadh a' chath aig Glaic-a'-Ghrùdair',
A dhà chomh'alta, Ruais is Dùdal ;
Sud a chuir Niall mar shaoil e'n gàbhadh,
'N uair a chunnaic e'n drochaid tàrruingte,
A' dian ruith air fiaradh a' bhruthaich,
Bhrist e mach am briathran tuiridh :—

"Ghlac na Lochlannaich Poll-nùstaig,
'S an oidhche, gun chlaidheamh a rùsgadh ;
Chuir iad roimh shoillse na maduinn
Buidheann thaghte gu Dùn-chlamhain,
Tha Mac Dhòmhnuill 's a chàirdean
Moirte, gun aon diubh fhàgail ;
Iuchair Ile an làmh ar nàmhaid ;
A chàbhlach is armailt làidir
Deas gu bualadh air gach taobh dhinn ;
'S mo chomh'alt' uasal a' gheàrr-shaoghail,
Gun deò, 's mis an so gun bhuidheann,
Gun aon, gun àireamh do 'n fheadhainn

A thogadh t' éiric a làmh threun gun fhoill;
Bithidh mi leat fo ghlais an éig gun mhoill;
Ma's fear no feachd a bheir dhomh gleachd gu m'uaigh,
Dìoghlaidh mi le m' fhuil a bheatha thugadh bh'uait."

Mar luath's iolair gu dìoghladh braid
An t-sealgair, 's e creachadh a nid;
Leum e chlaise fada thairte,
Gus an do bhuail a bhuinn an stairsneach;
Gnìomh nach cuala 's nach faca
Fear aosda no mac an treis òige,
'San linn ud fo bhrataich Mhic Dhòmhnuill.
'Nuair a dh'fhosgail Dòmhnull Aimhreidh 'n dorus
B'e cheud fhacal, "Brìgh do thuruis—
Co chuir ruaig ort no thug tàir dhuit?
Ged is olc na fiachan 's mios' am pàigheadh."

NIALL.

'S miosa na h-uile nach tig m' a seach,
An claidheamh ri cloich 's na seòid amach.

DÒMHNULL.

Co iad? an d' thàinig na h-Eileanaich' gu 'r bualadh?
Na'm bheil feachd na Rùt air gluasad?

NIALL.

Cha'n iad,
Ach mortairaen ruadh na reòta,
A' d' challa trì 's trì fichead seòl diubh;
'Nan sreud co dlùth ri crodh air leitir,
O 'n Chlachan-donn gu ruig an Oitir;
'N uair a thug gach aon diubh 'n saidh ri gaoith,
Chunnaic mi iad ceart 'san taobh rium,

A leithid do shluagh air uachdar luingis,
Cha' n fhaca 's cha' n iarr mi fhaicinn tuilleadh ;
Bheir iad coinneamh deich mu'n aon duinn ;
Olc no maith e, sin mo smaointean.
Co luath 's a shìn iad na buill acair,
Thog iad mar aon ròc a chasgraidh,
Bu shearbh i ach 's seirbh' a h-ìnnseadh,
Ràinig a chuid so dhi gu tìr mi.

So sinne 's cha 'n fhalbh mar a thàinig,
  Tuagh, tuagh;
Gheibh sibh bhur nòineach am màireach,
  Le tuagh, tuagh;
Buidealaich dhearg troimh gach fàrdaich,
  Tuagh, tuagh;
'S bhur mnathan 's bhur creach gu tràigh leinn,
  Tuagh, tuagh.

Bithidh sibh a' grìosadh 's a' teicheadh,
  Sgian, sgian;
Bheir sinne bhuaibh lùgh nan easgaid,
  Le sgian, sgian;
Na thig dhibh cha till iad am feasda,
  Sgian, sgian;
Cha' n fhaic iad a' mhaduinn 's am feasgar,
  Sgian, Sgian;

Cha téid fear a dh' ìnnseadh sgeòil dibh,
  Tuagh, tuagh;
Cluinnibh na fithich a' ròcail,
  Tuagh, tuagh;
Ni sinne dhaibh, cuirm do'r spòltan,
  Tuagh, tuagh.

Tollaidh sinn na gheibh sinn beò dhibh,
  Le sgian, sgian;
Cha' n fhalaich uamha no fròg sibh,
  Sgian, sgian;

So dhuibh caismeachd nan sgòrnan,
Sgian, sgian;
Le dùdaichean crom nan ròmhan,
Sgian, sgian;

Gheibh sibh so 's an còrr dheth màireach,
Le tuagh, tuagh;
Cinn 'ur maithean air gad àraich,
Le tuagh, tuagh:
Sgairt' o fhéithean am bràghad,
Le tuagh, tuagh;
'S ga 'n dathadh air teallaichean nan ceàrdach,
Tuagh, tuagh;
Ceann Mhic Aoidh againn 'ga iomain,
Tuagh, tuagh;
'S gun fear beò 's an Roinn d'a chinneadh,
Tuagh, Tuagh.

Dòmhnull Aimhreidh am beul fo fhraoch,
Is cach 'nan sìneadh,
Gheibh esan damha-ghriosach ròstaidh,
Far am bi e,
Gaoirgean eibhlean dearg
Is tachdadh toite,
'S a rongairean Ileach gun bhuaidh,
Ruagte, ropte.

NOTE.—The sense of the above wild and vigorous lyric, translated by the late Rev. Thomas Pattison, may be thus given in English. The Norse invaders, as they drop anchor in the harbour of Lochindaal, are supposed to sing as follows:—

Here we come, but we thus will not leave you—
The axe, axe;
To-morrow will startle and grieve you
With the axe, axe.
A red blazing torch in each dwelling—
The axe, axe;
Your goods plundered, your captur'd wives yelling—
The axe, axe.

Dh'amhairc Dòmhnull Aimhreidh air a' chrann-arm,
'S ruaim grìs-dhearg ballach geal,
A' sgaoileadh 'na aodann,
'S e' spaisdearachd seòmar na comhairle.
O 'n stairsnich gu cheann-uachdrach,

Fleeing, and cursing and wailing—
The knife, knife;
The pith of your knees shall be failing
For the knife, knife.
They who meet us shall leave that place never—
The knife, knife ;
Morn nor eve shall they see then for ever—
The knife, knife ;
None shall live to tell of the Reaver
With the axe, axe.

But the raven above shall be croaking—
The axe, axe ;
And then feast on their limbs till he's choking—
The axe, axe.

You now live who in blood then shall welter—
The knife, knife ;
Cave or hole cannot hide you or shelter
From the knife, knife.
Through your throats one hoarse chorus ascending—
The knife, knife ;
In that cry screams and groans shall keep blending—
The knife, knife.

All these ills shall your great men entangle—
The axe, axe ;
Ere their heads on our green withes shall dangle—
The axe, axe ;

The nerves of their necks we will rend them
With the axe, axe ;
To the anvil* to roast then we'll send them—
The axe, axe.
The head of Mackay shall we shinty—
The axe, the axe,
Down the Rhinns, where his kin shall grow scanty
With the axe, axe.

* Literally, to the fires of smithys.

Gus an d' thàinig an Gléidhteach,
Fear treun nach do thionndaidh a chùl,
An dian spòltadh a' chath,
'S nach facas a' bualadh nàmhaid strìochdte.

Domhnull Aimhreidh.

Fhir bhrataich, cluinn
Sgeul mo chomh'alta 's thoir comhairle
D'a réir ; 's do bhruadar a chuir uamhas
Ort 'n uair a chunnaic thu 'n Garbh.

An Gleidhteach.

'S cruaidh a' cheist a chuir thu rium,
Mo chomhairle cha dean i stàth ;
'Si 'n àrfhaich iuchair na cùis ;
Smùidreadh chuislean a' taomadh
Tuil dhearg na beatha,
Ma 'n tillear do nàmhaid :
'S airson mo bhruadair—'s furasd aithris ;
So an t ochdamh latha—
'S cha'n fhaide na sin uaithe ;—
Chunnaic mi bhi air Sliabh-a'-chath,
An t-ainm a fhuair sinn o'n fhàisneachd,
Air Cnoc eararach,* Ghart-loisgte,
Thàinig mi gu bearradh a' bhruthaich,
An sealladh na tràigh-bige ;
'S beàrnan briste Dhùn-bhoirchill,
Chunnaic mi fear 'na sheasamh,
Fo làn arma 's e 'g amharc an iar ;
Bha shùil dearct' air an Loch,
'S e 'g osnaich mar neach am péin ;

---

* Eastern,

Bha mòrachd is fearalachd 'na ghnùis,
A bhuail mi le urram,
Nach do mhothaich mi roimh riamh,
'S nach iarruinn tuilleadh a m'fhàgail ;
Bha mheud thar na tha nis beò,
'S cha mhò na fìrinn a th'ann ;
A Fhlath Chlann Dòmhnuill,
'S tu is àird' a th'againn, ach 's gann
A ruigeadh do cheann a bhràiste guaille.
Bha a dhreach, 's a chruth,
A' co-fhreagairt d'a ghuth mòrdha,
'Nuair a sheinn e'n Dàn goirid so :

Chì mi dreag o'n iar ag éiridh,
Manadh an iochd is creich mhòir,
Basraich bròin is tòir is claidheamh,
Nan Geintleach borb 'g ar caitheadh,
Leis an aighear thu chreach mhòr.

So bliadhna phiantach miann ar nàmhaid,
Thig is fanaidh tu chreach mhòr,
Gus am bi tùran dìon 'nan lasair,
A dh'ìnnseas a' d' dhéigh mar a thachair,
Is meud na chasgair thu chreach mhòr.

Glacaidh tu ar long-phuirt fhasgach,
Ar sraithean farsuing 's a' Bheinn-mhòir;
Cha bhi ceàrn againn nach sguab thu,
Lomaidh tu frìthean is buailtean,
Sgiùrs' an uamhais thu chreach mhòr.

Tuitidh ar gaisgich ga d' chosg dhinn,
An eug-bhoil dosgain is creich mhòir;
Bithidh gul éigin anns gach dachaidh,
'S ochanaich an àir air faichibh,
Beud is aich-bheil is creach mhòr.

Glacaidh tu àrois nan uaislean,
'S bheir thu uath iad a chreach mhòr;
Cha chaomhain thu aosda no òg dhiubh,
Marbhaidh tu mnathan is òighean,
'S fearg a dh'òrduich a' chreach mhòr.

O Choireadal geodhach nan ròn,
Gu Dùn-bheòlain nan tonn mòr,
Rùisgeadh na Gàidheil an claidheamh,
'S mar leòghan greannaicht' an tom tabhainn,
Eiribh, stadaibh a' chreach mhòr.

Aig deireadh nam briathran so
Thionndaidh e aghaidh rium;
Cha bu tannasg foilleil,
An sealladh àigh;
'S an crios a' boillsgeadh
Le spangan òir 's le neamhnuidean,
Air a bhroilleach aibhseach.
Dhearc e orm le caoimhneas,
A cheangail ris mi mar gu'm bithinn
Ann am bannan iarainn;
Bha m' fhuil ga m' thogail,
A dhol g'a fhàilteachadh;
'Nuair a tharruing e chlaidheamh,—
Lann air fad is leud,
Nach 'eil a leithid idir ann,
'Sa deàrrsadh mar ghathan nan reultan,
An oidhche reòta.
Chuala mi guth air an oiteig—
"A Mhic Dhomhnuill,"
'S bha e ás mo shealladh.

Dòmhnull Aimhreidh.

Cha bu neach 'sam bith a bha 'n sin,
Ach Fearghas Mor Mac Eirc,
Dà fhicheadamh Rìgh na h-Alba,
A thug a mach crùn athraichean,
Mar a tha sinne cunntas,
Ann am bliadhna nan Gràs,
Ceithir cheud is fichead,
'S a thug dhuinne mar dhìlsean,
Còir dìon nan Eileanan,
O'n Chirc Leògh'saich mu thuath,
Gus a' Choileach Arannach mu dheas;
'S a ghléidh sinn d'a sliochd gus an diugh.
A chomh'alta a mach a' Chrois-Tàra.

Niall Garbh.

Tha sin deante mo cheann-feadhna,
Ged nach d'fhuair mis' ùin' ìnnseadh,
Tha mhuinntir dìleas do Mhac Dhòmhnuill.
'N uair a dhìrich mi Cnocan-a'-chombaich,
O'n àluinn sealladh gu tuath,
Air cluaintean Seann Aird-Fhinn;
Bha tuil mu m' rosgan,
Nach b' urrainn mi chosg;
'S ospagaich chràiteach a'm' chliabh,
Ga m' phianadh gu'n tugainn droch sgeul,
No éigin, a chomh'alta, gu d' Thùr;
Gus an do thachair orm do sgiath làidir,
Nach fàilnich is deò 'na chré,
Gill' Leathain Thorra,
Is ochdnar 'na dhéigh,
O Ghleann-Eigeadail, 's o Mhachair nam bò.

Bha Alastair clis Mac-a'-Chombaich,
Is sonn na Badaig, Muireach rùisgte,
Gu ruith shiùbhlach crois nan gàbhadh ;
Ghabh an dithist an tràigh,
Mar dha lon a' toirt dùbhlain
Do chù air slios Bheinn-bhàin ;
Dh'amhairc mi gu grad 'nan déigh,
'S gun eang a' m' chreubh nach robh sìnte,
Ged a bu bheag mo ghnìomh
An strì nan laoch ud ;
Chum mi iad daonnan a'm' shealladh,
Gus an d' thug bruachan Bhail-an-àth
Muireach bh'uam, 'san Cliseach luath,
M' an cuairt Càrn-àithne,
Tha Chrois m'an tràth so 'n Tùr Ghriomsa,
'S fir Rùnastaidh riabhach an fhraoich,
A' sgaoileadh na brataich, is Muireach
'Nam measg.

An Gleidhteach.

Chì mi coslas teachdaire,
A nuas Srath Chill-Fhionain ;
Tha dìg, feur-lochan, is gàradh,
Co-ionnan. Tha e dol tharta,
Mar earb am boil teichidh.

Dòmhnull Aimhreidh.

Sin Dòmhnull Fiadh an Gleann-an-Leòra,
Gille-ruith Mhic Artuir Phròaig,
Cha do chuir 's an lìnn so bhonn ri talamh,
Fear is feàrr ceum is anail :
Fàiltich e le modh duin' uasail,
'S mòr a neart, 's co mòr a shuairceas.

NIALL GARBH.

Beatha is slàinte do Laoch a' Ghlinne.

DÒMHNULL FIADH.

Fàilte : 'S mar sin do'n àrmunn a ghuidh e.

DOMHNULL AIMHREIDH.

'S deacair am bruthach a thoirt o fhéidh Phròaig.

DOMHNULL FIADH.

Tha iad cleachdte ris a' mhonadh.
Teachdaireachd gu Mac Dhòmhnuill.

DOMHNULL AIMHREIDH.

Sin leis gach urram do 'n fhear a thug i.

DOMHNULL FIADH.

An diugh an camhanaich na maduinn,
Dhìrich an Ceann-tighe againne,
Gu bearradh Bheinn Bhiogair, a dh'iarraidh
Sonn luath na frìth fo chirb ghlais,
Ceathach a' chéitein ag éiridh,
Na filleinean tiugh' m'a stuadhan fàsail,
Fo chòmhdach maireannach,
Do Shuaicheantas Mhic Dhòmhnuill.

'Nuair a ràinig e Sgàrnach Mhic Talla,
O' m bheil sealladh an iar,
Gu tìr Eòghain an Eirinn,
Chunnaic e cabhlach lìonmhor Lochlainn
Air roinn Rudha na Lice,
A' brosnachadh ri graing nam fuaradh,
M' an cuairt air cladach na h-Oa ;
Theirinn e gu baile le cabhaig,
'S ruaim cogaidh 'na aodann,

Dearg corcuir, mire chath,
'Nam plathaidh 'na ghruaidhibh ;
Thug e dhomhs' a' Chrois-Tàra,
Le òrdugh a ruith
Gus am faighinn fir earbsach,
A bheireadh mu 'n cuairt i an rathad iosal ;
'S 'na dhéigh sin,
Mi ghabhail a' mhonaidh is tighinn an so ;
Sin mo ghnothuch, a Mhic Dhòmhnuill,
'S i' n éigin a chuir mi g'a ìnnseadh.
Sìth gu 'n robh dhuit is buaidh-làrach.

Ruith mi Chrois o Phròaig gu Baile-Néill,
Far an do thachair orm
M' fhear-cinnidh, nach sireadh cuireadh gu d' sheirbhis,
Donnachadh mòr Laoirinn ;
Bheir e i gun stad, gun fhàilinn,
Gu sruthan Chlachan-an-Tàchair ;
Thuirt e gu 'n toir Muireach-na-Badaig
M' an cuairt i o bhaile gu baile,
An ùine gheàrr gu Dun-Chlamhain.

Domhnull Aimhreidh.

Tha Muireach mu 'n àm so aig Rudha'-mhàil,
'S gun fios aigesan mar a tha.
A chomh'alta, gabh an t-each grìs-fhionn,
'S le luath's a chas,
Cuir stad air Donnachadh, an curaidh gun fhoill ;
Cha mhoill a ni e ach cruaidh réis ;
'S brònach ma gheibh e beud,
A' ruith astar a ghabhadh triùir,
Co maith 's a dhùraicht' a bhi ann.

NIALL GARBH.

Tha e nall leitir Dhruim-duibh,
'S e ruith air Easga-na-h-éigin.

DOMHNULL AIMHREIDH.

An ainm Cumhachd nam Feartan
Cuir stad air. Tha 'n duine an geall a bheatha,
'S nach aithne dha 'm Poll toirmisgte.

NIALL GARBH.

Théid e m' an cuairt 'nuair a chì e
Dìg an aigein dhuibh.

DOMHNULL AIMHREIDH.

Cha téid. Leanaidh e 'n ceum dìreach;
'S ma thuiteas e 's a' chlaise dhomhain,
Cha 'n éirich an t-àrmunn ni 's mò.
E 'n smùidreach teas,
Gearraidh an t-uisg' anail cho grad,
'S a bhàthadh srad an claise an Dùin.
'N uair ràinig Donnachadh Càrn-an-rabhaidh,
Thuig e chunnart. Air Iomaire na Ròid,
'S an dìg dhubh leathann mu choinneamh,
Mar a theirte, gun ghrunnd,—
Cha b' obair sunnt dol thar a leòid;
Anail 'n a ceò m'a aodann, 's e dubh le fallas;
Ach fathast gun a cheum air lagadh;
Mar chabrach dian a' chreachain,
Nach stad fo mheachain neach no ni,
Ruith e troimh 'n Iomaire réidh,
'S leum e 'n dìg o bhruaich gu bruaich,
Gun choslas gu 'm b' uallach air an gnìomh.

DOMHNULL AIMHREIDH, *('g a choinneachadh.)*
'S mor na rinn thu Cha 'n Easg-na-h-éigin duits i,
Ged a fhuair i 'n t-ainm o shean;
B' ainmic fear, ma bha e idir ann,
Nach rachadh gu ceann,
Ged bhitheadh an tòir 'na dhéigh.

DONNACHADH.
Slàinte is buaidh do Mhac Dhòmhnuill.

DOMHNULL AIMHREIDH.
Ruith thu i laoich na trì astair,
'S mòr m' eagal gur beàrn e 'n Clann Artuir.

DONNACHADH.
Aig do sheirbhis a Cheann Cath nan Eileanan,
Gach fear dhiubh is fhiach an t-ainm,
'S cha tairg iad duit ach seirc is fìrinn.

NIALL GARBH.
A Mhic Dhòmhnuill, gu dé ma thig
Na nàimhdean air tìr an nochd,
'S gun sinne cruinn 's na suinn sgaoilte?
Nach feumail comhairle?

AN GLEIDHTEACH.
Chì mi fear air each mar chobhar an t-sruth,
A' ruith air uchdach Chàrn-Aonghais,
A nall Cnoc Rònamail. Tha steud chòbh'rach
Nam bras shùrdag, a' toirt dùbhlain
Do easg is do bhruaich; tha luath's
Mar iolar Sgòrr-nam-Faolan;
Co shaoilear is e marcaich' iomlan.

DOMHNULL AIMHREIDH.

Sin Donnachadh-nan-arm,
Le fios o Ghill'-Leathain Thorra,
Fear toileach treun a's bàsmhor beum,
An deannal nam faobhar.

DONNACHADH-NAN-ARM.

A cheannard Chlann Dòmhnuill,
Sgeul o Ghill'-Leathain Thorra, 'g innseadh dhuit
Gu'm bheil a' Chrois-Tàra nis le ochdnar thaghte,
O Mhaol na h-Oa gu Tràigh Chliabhain Rùnastaidh,
'S o Chnocan-a'-chombaich gu Dùn-bheòlain,
'S o Shannaig gu Dùn-dheirgeadail,
Air slios nan tonn is truime fuaim,
O'n gluais Mac-Aoidh is fheachd,
Gus a' ghleachd nach seachainn iad uair.
Tha seisear thaght' eile air freiceadan,
Eadar Bun-an-uisge 's an Goirtean-bàn,
Ma 'n tig an nàmhaid fuileach air tìr,
Le foill, gun fhios, cùis a bu mhiosa
Dhuinn gu léir na coinneamh nan creuchd
Air tràigh.

Fhuair na gillean a dh'fhalbh an iar,
Ordugh dian le mionnan claidheimh,
Innseadh o Mhac-Dhòmhnuill,
Na h-aosmhoir, mnathan is clann,
An crodh 's gach creutair,
Air fad Oisinnis 's na Ranna,
O Bhealach-dearg gu Port-mheala,
'S o Shannaig gu Port-Uig,
A bhi 'm Beinn Runastaidh an nochd ;

'S an Oa air an dòigh a chualas,
A ghluasad do'n Bheinn-mhòir;
'S gach fear a thàrr'n'eas claidheamh,
An ceithir cheàrnan Ile, a bhi cruinn,
Am fàire na maduinn air Sliabh-a'-chath;
'S na maithean a ghreasad gu Dun-chlamhain,
Gu comhairle cogaidh;
'S bithidh Gill'-Leathain an so 'san fheasgar.
Buaidh am feasda le Flath nan Ileach.

Dhòmhnull Aimhreidh.

A Leathanaich na misniche mòire,
Dhruid thu' n diugh dorus,
Nach fosgail Lochlann gun chruaidh spàirn.
Biodh seòmar na Comhairle réidh,
Chì mi na h-uaislean a' tighinn,
A chòig nach tillear gun bhuaidh,
No uaigh air faiche na deuchainn.
Chì mi Mac Aoidh na Ranna,
'S námhaid nan Gall, Gill'-Leathain
Thorra nan allt,
'S Mac Artuir Phròaig nan ùigean sàile,
Mac Dhiarmaid Rùnastaidh,
Carragh làidir nach d' fhàilnich riamh,
'S Cailein nan sgiath leathan, Flath na h-Oa,
A thig le chòmhlain mar a b'àbhaist.

Dòmhnull Aimhreidh.

A Mhaithean, 's duilich leam gu fìor
Na dh'innseadh an diùgh, 's mar a tha.

Tha na buirb ud dlùth dhuinn,
Mo luchd rùin. Cluinneam bhur barail,
C'àit an tachair sinn am màireach,
Air na biothanaich dhàna gun iochd;
'S co feumail gliocas ri treise làmh.
A Mhic Aoidh, 's tu is sinne tha dhinn;
Do bharail le urram aois,
'S aobhar taing dhuinn thu 'nar measg.

ORAID MHIC AOIDH.

Cha tig na buirb air tìr am màireach;
Cha b' e'n àbhaist e, 's cuimhne leamsa.
Tha mi nis ceithir fichead bliadhna 's a h-aon,
Maduinn Di-h-aoine na Ceusda;
Cha tog mi làmh threun ni 's mò
An còmhrag air faiche na gleachd,—
Mar a chleachd Clann Dòmhnuill,
'S na seòid a sgiùrs gu cladach,
Cath-bhuidhnean lìonmhor nan Geintleach,
Latha Ghleann-Oiseamail,
'S na còig uairean eile,
A chunnaic mis' iad a' teicheadh gu'n cabhlach,
Gun bhrataich, gun cheannard, gun dòchas, gun chliù
'S gun dùil ri là eil' fhaicinn.

A Mhic Dhòmhnuill 's a dhaoin' uaisle;
Thug an t-àrmunn so' th' air mo laimh dheis,
Mac-Ill'-Leathain Thora, mise feadh ìochdar Ghartmeadhoin,

Faicheachan leathann le 'n còmhdach lusrach,
'S Torr-a'-Bhriuthainn os an ceann mar chaisteal dìon,
Ag ìnnseadh gu 'm faigh sinn buaidh.
Ma chì sibhse, a mhaithean,
An cothrom a th'againn 's an àit' ud ;
Chunnaic mi gu 'm bheil a' choille bheithe tiugh,
An taobh an ear do Mhullach-a'-mhòid ;
Gearraidh sibh dìg dhomhain ri oir na coille,
A ruigheachd o bhruaich gleann Ghart-meadhoin,
Gu Mainnir Mhic-a'-Chruiteir,
Aig taobh deas na Claiginn.
Cuiridh sibh callaid làidir aig a cùl,
Air a figheadh le barrach Doire Thorr-Seangan ;
Cuiridh sibh na Leathanaich a's Clann Artuir
Aig cùl na callaid a' ruigheachd gu Mòine-na-Càrnanaich,
Le a feur-lochain dhomhain,
A dhìonas a' bhuidheann so air an làimh dheis,
A dh'ain'eoin fuil Lochlann.
Luidhidh gaisgich an fhéilidh,
Anns a' choill' aig cùl na dìg,
O cheann tuath callaid nan each gu bruach a' Ghlinne ;
Cuiridh sibh buidheann eile ann am bruthach Nèill,
Fo sgolban geugach na creige mòire,
Air taobh tuath a' ghlinne air crìoch Ghart-loisgte.
Fàgaidh sibh an Gleann fosgailte,
Gun ni no neach ri fhaicinn 's a' cheart àm ;
'S cha 'n 'eil e duilich iadsan a chur
Ann an rib' am bàis ann.
Chunnaic mi gu 'm bheil preasan tiugh,
A sìos fo thighean Ghart-loisgte gu taobh an uillt,
Cuiridh sibh an DUBH-BEAG MAC-A'-CHROGAIN,
'S muinntir Olastaidh, Thormastaidh, 's na Losaid,

Na fir-bhogha is feàrr is aithne dhomhsa,
'Nan luidhe anns na preasan ud.

Gabhaidh sibh cait mharbh is cuiridh sibh
Aon an sud 's an so dhiubh o Pholl-gorm,
A nìos an Aird-Chruaidh ;
Cha-n 'eil ni air thalamh a thogas fearg
Nan Geintleach fuileach ud co mòr ri cait mharbh ;
Tha na cinnich bhorb ud ga 'n cunntas coisrigte.
Cuiridh sibh an taobh so do 'n Aird-chruaidh,
Fitheach 'na dhà spòl air bior fada,
An tàir is mò is urrainnear a thoirt do Lochlannaich ;
Bithidh Bratach Mhic Dhòmhnuill sgaoilt',
Air Torr-a'-Bhriuthain, mar gu 'm b' ann
A' toirt dùbhlain daibh tighinn a dhioghladh an Iodhal
neo-ghlan,
'S am bratach mhorta. Air na h-aobhair a thuirt mi,
Cha chum eagal bàis no gealladh beatha air an ais iad ;
Théid iad ann an ribe. 'S ma théid iadsan ás dh'fhalbh
sinne.
Co luath 's a thig iad an taobh so do Lochan
Na h-Airde-cruaidhe, buailidh an Dubh-beag orra,
Leis na saighdean. Teichidh e troimh 'n ghleann,
Leanaidh iad cuideachd an Dubh-bhig ; 's an uair
A shéideas Mac Dhòmhnuill an dùdach thig buidheann,
Na creige mòir air an cùl. Anns a' cheart àm,
Cuiridh sibh cuideachd do luchd nan sleaghan,
Co maith 's th' agaibh anns a' choille 'm beul Ghleann-airc,
Airson bualadh orra anns a' chunglach air an taobh an ear.
'S e'n t-aobhar a th'agamsa am brosnachadh,
Airson seasamh ruinn aig Torr-a'-Bhriuthain,
Ma ghabhas iad aon chuid an grunnd fosgailte,

A nìos Grobus, no air an taobh eile Gartachosan,
Cha'n urrainn sinn ceann a thoirt daibh,
'S iad deich m' an aon, gun sgrios
Dhuinn féin a' cheud latha :
Sin a Mhic Dhòmhnuill 's a Dhaoine Uaisle mo bharailsa.

DOMHNULL AIMHREIDH.

"Beannachd air làmh an Laoich,
Is minic a dh'fhuasgail càs,
Is mur bitheadh an aois chuibhreachadh tu 'm bas."
Na maithean le aon ghuth,
"Cha'n 'eil dòigh eil' air. Feumaidh sinn seasamh
No tuiteam far an dubhairt Mac Aoidh,
Am broilleach a dhaoine gach fear."
Am fàire na maduinn, 's Dòmhnull Aimhreidh
'S Niall Garbh air mìn fhraoch dùbhlaidh
Shliabh-a'-chath, an sgarthanaich an duibhre 's na gréine,
Chual iad pìob Chlann Aoidh
A nìos Creagan-a'-chath a' seinn port caisimeachd
Mar a leanas :

Tha an nàmhaid a' tighinn air an tràigh 's e' ga'r sircadh,
Thug e tàir dhuinn mar Fhine* 's cha tig sinn gun éiric,
Tha iad mìl' thar a chiad dinn, leis gach cothrom is miann leo,
Muir is tìr mar an iarrtas, maduinn ghrianach is réidhlein.

Cladach còmhnard nach falaich uath ar n-àireamh 's sinn annamh,
Chì iad cunntas na th'againn 's bheir iad barail gu'n géill sinn ;
Cha bu bhòsd ás a bharrachd a ghleidh an còir do na RANNAICH.
Ach buaidh sròil agus claidheimh a' toirt a dh'ain'eoin na dh'fheumadh.

Tha na coimhich an stàilinn 's fad' a chithear an deàrsadh,
Boillsgeadh chlogad is mhàille teachd air fàire na gréine,
'S ann th'againn mar àbhaist a bhi rùsgadh nan gàirdean,
O'n d'fhuair Clann-Aoidh an lamh laidir a nuas o làithean na Féine.

* Ceann Mhic Aoidh againn 'ga iomain, &c.

Cha chluinn na h-Eileanaich thuathach is Tìr-mòr dhruideadh uainn i,
Le cearcal fairge m'an cuairt duinn nach brist cruadail no éigin,
Bithidh so seachad ma'n innsear do laoich Dhiùra 's Chinntìre,
Gun do ghléidh sinn ar dìleab far nach lìonar deoch-réite.

An làmh làidir gu bualadh, cinn tri tuirc is ceann ruadh bhuic,*
Riochdan gairg' agus luath 's a thoill, a fhuair, is a ghléidh sinn,
A cheann catha nan Ileach tha sinn fathast duit dìleas,
'S ged a sgathar gu trì sinn, cha strìochd sinn na dhéigh sud.

Fàgaidh sin a nis na h-Ilich,
A' dìonachadh Tullach-a'-Mhòid,
Far an do shònraich Mac Aoidh,
Na daoin' a tharruing an òrdugh.

Maduinn Di-ciadain 'nuair a shoillsich
A' ghrian o cheann Mhic-Artuir,
Thàinig Dòmhnull Fiadh,
'Na dhian ruith o'n tràigh,
Ag innseadh gu'n robh na naimhdean,
A' togail ris an Aird-chruaidh,
Le nuallanaich muirt, 's na cait
Air barraibh sleaghan na sreath thoisich.

MAC AOIDH.

Tha iad againn a Mhic Dhòmhnuill,
Mar is deòin leinn, an rib' a' bhàis.

MAC DHOMHNUILL.

Air m' iarrtas',
A laoich aosda, falbh gu Dùn-chlamhain,
'S fan á cunnairt ; gu dé thig ruinne,
Ma gheibh thu leòn.

---

* The coat of arms of the M'Kays.

MAC AOIDH.

Cha téid, cha téid, mo cheann-feadhna,
Thigeadh an t-aog tha mise deas.
Orduich mi gu m' àite,
Mar a b' àbhaist do d' athair treun.
Tha sinn 'san streup giall ri giall.
'S dèisneach sgiamhail nam borb ud,
Rinn an Dubh-beag a ghnothuch,
Tha e tighinn 's na deamhain 'n a dhéigh.

Bhuail cath-bhuidhnean lìonmhor nan Gall,
Le gàir bàis, a dh'ionnsaidh
Nan Gàidheal, ga'm freagairt
Le beuc an Leòghain.
Suaithcheantas mordha na h-Alba,
Claidh'ean lìomhaidh ga'm bualadh,
Sgreadail fuaim nam faobhar,
A' sgathadh le tréine nam Fineachan
Sreathan tiugh nan cinneach borb
An colg fola, 's iad a' taomadh
An aodann nan laoch Ileach,
'S a' lìonadh gach bealach mar a thuiteadh,
Gus an robh sreath nam breacan,
O cheann gu ceann an dearg thuil,
'S gach aon a' muineal a nàmhaid,
An spàirneachd "bas no buaidh,"
Facal cruadail suinn na Gàilig ;
Fras chalgach o bhoghachan nan Gall,
A' cur dubhar os ceann
Laoich Mhic Dhòmhnuill, a' còmhrag
Gun troidh a chall. 'Nuair a dhùblaich
Na naimhdean o dheas gu clì

An àireamh, a thoirt amach
Làrach nam fear a bha nis
An teas a' chath gun athadh roimh àireamh,
Nan sgaothan bàs-mhor a bhuail
Air réidhlein na Claiginn
A thionndadh làmh chlì nan Ileach,
Far an robh Clann-Illeathain,
'S Clann Artuir 's a ghreim a bu chruaidhe
Air cruadh'lach còmhnard ;
'S trì fichead each le Raonal Chonasairidh,
A ghleachd gus an robh na naimhdean 'nan tòrr
Air fad na callaid, o bhrataichean
Na dà Fhine air an lombair gu Moine-nan-carnanaich.

'Nan seasamh mar dhà threud bheag,
'S na Geintlich 'nan torannan marbh
Mu'n cuairt, 'nuair a chualas ròc
An àir, is iad a' tighinn 'nan dà bhuidheann,
Trì fichead air doimhnead,
Thog na Leathanaich an guth,
Le Facal còmhraig na Fine " Seasaidh, seasaidh,"
'S Clann Artuir ga 'm freagairt " Pròaig, Pròaig."

Mac Aoidh ri Mac Dhomhnuill :
" Tha mi cluinntinn suinn Ghill'-Leathain,
'S Clann Artuir le slugan dìon brataich,
An gàbhadh. Tàrr'n'aibh o'n mheadhon
Gu luath, ma'n toir iad uainn an làmh chlì,
Bithidh an strì nis aig a h-àirde."

Chaidh na còig maithean Ileach,
Gach fear air làmh dheas a mhuinntir,
A choinneachadh Lochlann ;

Searbh do'n chòmhstri,
Aig cùl torr nan caochan dearg,
O lotan domhain airm Chlann Dòmhnuill,
An dùiseal na connspaid,
Fo Bhratach an Fhraoich,
Gus an robh an claidheanan tiugh,
Le fuil is le dualan fuilt;
Smuais is eanachainean nan coimheach,
An ceann feadhna òg dà bhliadhn' thar fhichead,
Spuacte le fuil gu beòil nan osan;
'S boltrach smùid anail nan leònta,
'S nan lochan dearg air fad sreath a' chòmhraig
A' dalladh nam fear feachd,
An uair a tharruing na Lochlannaich,
An uile neart gus an réidhlein,
Mar a chualas.
Le aon oidhirp bhàsmhoir far an d'fhàg
Iad am beatha 'sam feòil.

'Nuair a tharruing iad an òrdugh,
Thuirt Bollsadh mòr Mac Mhugrain,
Ris na daoine bu treise 'san fheachd,
"Gabhaibh beachd air an raon ud thall,
Fhaic sibh a' Bhratach leathann dubh ud,
'S dealbh an t-saoghail le òr 'na meadhon.
Sud agaibh sùil an deamhain
Is sine an Albainn. Sud a' chalg stàilinn,
M'an cuairt d'i. Sud Bratach Chlann Artuir.
Tha mis' is Ruagal Mac Usbraig, Raosbunn,
Is Grasdal mòr, fo bhòid gun tilleadh,
Is i 'n ar déigh. Mìle bonn òir,
Do na h-uile laoch a bhuaileas a chlaidheamh innte;

Gus an glacar Dubh-na-siorr'achd,
Cha'n fhaigh sinne clos 'san tìr so."

Bhuail a' chath-bhuidhinn dhomhain
Am builsgean sreathan nam Breacan;
Dh'éirich gàir o shlòigh nan Gall.
'S cha bu ghuth fann, guth clann nan Gàidheal;
Fhreagair bunait na creige mòire,
Do bheuc Leòghanta nam Fineachan,
'Nuair a dhruid sreath thana
Bratach an Fhraoich,
Ri aodann slòigh nam borb,
An stoirm bhàsmhor catha;
Gun athadh gun mhathadh,
Sheas gach taobh,
An àite nam bonn,
Far nach lùbadh iad beò;
'S ceò o lotan mar dheatach;
Marcach sìne a' dìreadh
O' n làraich dheirg;
Mar dh'fhosgail na h-Ilich
Bealach, a gearradh mar chuilc sheargta,
Sleaghan nan Cinneach gnù.

An teas a' chasgraidh,
Bhuail Bollsadh mòr,
Leis a' bhuidheann
A bu treise 'm feachd Lochlann,
Am broilleach Chlann Artuir,
A ghlacadh na Brataich,
Mar a gheall e.
Dh'éirich iolach chath nan Gàidheal,
'Nuair a dhlùthaich

An còig Brataichean taobh ri taobh,
A' sgoltadh na gaoith,
Is broillich thiugh Mac gach Fine,
'Nan Sreathan dìon,
Air gach laimh dhiubh.
An spàirneachd fhuileach
Greim bàs nan treubh,
Thuit Clann Artuir
Ach trì fichead, 's am fear brataich,
Donnachadh Mòr Laorain ;
Fo 'n chrann righinn do chaoran allt Thorra.
'Na laimh dheis sheas e,
An toiseach a chorr,
Gus an d' thàinig
Na còig Righdirean Lochlannach
Mar fhad claidheimh,
Do 'n t-sròl choisrigte.
Thachair Gill'-Leathain Thorra
'S Grasdal mòr ;
Niall Garbh is Raosbunn
Nach d' aom riamh ;
Dòmhnull fiadh is Ruasgal gnù ;
Triùir ri triuir,
A chrùn am blàr ;
'S bheir am Bàrd
Na fhuair e dhuit.

Thuit Raosbunn fo lann Nèill Ghairbh,
'S chuir Gill'-Leathain Thorra
G'a uaigh Grasdal,
'S bha Ruasgal gun anail
'S am fiadh catharra buadhach ;

Bha Bollsadh le dhà chomh'alta dheug,
'S an teug-bhoil m'an cuairt do'n fhear bhrataich,
Donnachadh neartmhor,
Mac Ghreim Cruaidh o Laorain,
'S caoirean dearg m'an cuairt da.
'Nuair a bhuail Gill'-Leathain Thorra,
Fracal Dubh Mac Righ Lochlann,
Air an uchd-éideadh,
Chaidh lann an Ilich troimh'n lùirich
Amach air cùl an Duibh,
Gus an do bhuail i crann iarainn
Bratach mhòr Lochlann,
'S an corp 'na dhà leth aig a bonn;
'S lann an Leathanaich thréin,
'Na mìrean air an fheur.
Ghlac Mac Ill'-Leathain an crann iarainn,
'S le neart Fiannaich mar a dhearbte,
Spìon e i a glacaibh a' Ghoill,
'S bhuail e Bollsadh air a chlogad;
Chaidh a' cheann-bheart, an claigeann 's an t-eanachain,
'Nan spreadan dearg gliongrach
An aodann Nuarain ceannard an fheachd,
'S e gleachd mar Thorc nimh an fhàsaich.
Thog na coimhich éigh a' bhàis,
'S thug iad an cùl ri Gàidheil Ile;
Ghlaoidh Donnachadh-nan-arm, "ruaig orr' !!!"
Cha chuala mi tuilleadh
Is stad mo sgeul.

The "Lochlannaich an Ile" was left in two forms by the Bard,—he published it in 1865 in a small volume printed by William Gilchrist, Howard Street, Glasgow, and left also a MS. copy. The MS. and printed edition differ considerably, but as the MS. bears internal evidence of being older than the printed edition, it is assumed that the printed text was the form in which the Bard wished it to be given to the world, and it is consequently followed in the present issue.—R.B.

CATH MONADH BHRACA

EADAR NA

GAIDHEIL ALBANNACH AGUS FEACHD NA ROIMH.

ANNS A' BHLIADHN' 85.

The Poet has taken for his subject here, the famous battle of "Mons Grampius" which Tacitus describes with such graphic minuteness. He represents Galgacus the King of the Caledonians, as holding a soliloquy in the dead of night, whilst his army lay asleep around him. The King deplores the sad desolation that the Romans have made in the southern portions of his country. He then returns to rest, falls asleep and has a dream. He wakes up, calls his servants and marches at break of day to seek the enemy. They meet, a bloody battle is fought, until night puts an end to the strife, victory being on neither side.—R. B.

'N uair a sgaoil na speuran, doilleir neòil,
M'an cuairt ;
Luidh an slògh, air lom an raoin,
'Nan suain,
Air mìn-fheur, tolmain choillteach,
Choir an uchd ;
'S na freiceadain air leth gach taobh,
A' dion an fheachd.
Dh'éirich an Rìgh,* le iomgain gheur,
O'n torran ghlas ;
Am bràighe ghlinn, aig bun nan stuadh,
Fo'n d'iarr e fois ;
Ghluais e gu fòil, air bruachan
Réidh an uillt,
A' cnuasachd, diùbhail euceart àr
Nan oillt,

* Galgacus.

A bha casadh ris, air tìr
 'S air muir;
Is mheòraich e mar so, air
 Teinn a chor:
Ainneart, foirgneadh, leir-sgrios,
 Eug, is creach,
A' teachd, gun stad 'gar claoidh, 's cha'n ann
 M'a seach;
Se bliadhn', tha armailt fhiat
 A' nàmh;
A' slad, mo rìgh'chd, 's gun dùil ri
 Crìoch, no tàmh.
O chasgradh claidheamh, fòirneart,
 Teine, 's mort.
Tha mìltean marbh, 's na dh'fhuirich beò—
 A' dìon mo cheart;
An iarr mi sìth, 's an toir mi
 Albainn bh'uam,
Mo Chrùn, 's mo ghaisreadh àrd, le'n
 Trice buadh,
Na aon fheachd, fo bhrataich Rìgh,
 Tha beò:
'S an earbs' mar bha, nach géill mi chaoidh,
 Gun tuiteam leò.
Thug an nàmhaid, fuileach, taisg ar
 Biotailt bh'uainn;
A mhagh thìr thorach, bladh ar fuinn,
 Is cal' a' chuain;
Ghlac a phlod, gach òb, is caolas,
 Uig, is loch,
'Sa tha armailt leamh, nan sgaoth,
 Gach taobh amach.

Ar sraithean tiorail creacht', is beul
Gach glinn,
Fo cheannsal, bhuidhnean borb, a' toirt
Nan garbh-crioch dhinn.
An cuan gun cheann, ri'r cùl is
Slògh nan Gall,
Ga'r torachd feadh nan coilltean dlùth,
Le gairg is feall.
Mo sheise seòlta,* gaisgeil, air mo lorg,
Gun fhois :
An dùil, ri m' chiomachas, gun dail,
Na tuiteam leis.
O Charrnaich,† a laoich, an d' thug an t-eug
Ort buaidh,
Thu sìnt', gun diog, gun chàil, fo ghlais
Na h-uaigh ;
A chòmhlain, rìoghail, churrant',
Dhàna, ghlic,
Co sheasas, leam 's an àraich dheirg, 's thu
Balbh fo'n lic ;
Cha chluinn thu osag trompaid, air
An fhaich ni's mò,
No srannail, steudan bras, a' leum
Am buillsgein slòigh :
No stairn nan sleagh, air màillich liath,
Nan sparrag dlùth ;
Tinnean tatht' bu tric, a sgoilt fo d' laimh,
Le lùgh,
Do ridhe treun, le'n d-fhuair thu
Urram gaisge Rìgh,

---

* Agricola.

† Carranach Rìgh nam Piocach, a mharbhadh goirid roimhe sin.

A nis fuar' an leaba dhorch nan daol, fo
Smachd gun chlì.
B'e t-éibhneas, mo leoghan dearg, air
Dualadh sròil,
Is gàir nan clann, a' rùsgadh cruaidh gu
Strì nan spòll.

Cha'n fhaic thu tuilleadh, seòid nam beann
Fo'n airm ;
Na grunn nan Sàr, mar aon
A' freagairt gairm ;
Gu faiche Bhraca, far an sgaoilear
Cuirm a bhàis,
'S am brist, na Dee bhith-bhuan, dhinn
Cuing ar càs.

Mar so le ceuman mall, is
Osnaich throm,
Thill an t-ànrach rioghail, suas gu
Sgàil nan tom,
O'n d'imich e gun fhios do chach, 's an
Duibhr' amach ;
'S luidh e rithist sios, 's cha b'eòil
Do neach.

BRUADAR.

Dh'fhurain sàmhchair, chiùin, is
Bhriodail fois,
An sonn, gu sealan tàimh, aig
Sgùrr an eas,
Bha ùrla ghlan, fo mheachain fhuair,
Na h-oiteig bheur :

A' séideadh air an leitir nochd,
    A' rùchan speur.
Air dus a dùthchais, luidh a' chré
    'Na clò :
Ged bhrist neo-bhàsmhoireachd, o' gheimheal
    De'n spiorad bheò.
Aisling, Rìgh Alba, bragh nach
    H-ùraich lochd,
Le sriut fil'eachd, caont mar thug
    A' cheòlraidh reachd :
Gu'n cluinneadh Gàidh'il, sgeul nan
    Linn a dh'fhalbh,
'S gu'm biodh iad fhathast mar bu dual,
    An tir an seilbh,
Gu'n gleidheadh iad, an cliù 's an gnè
    O lìnn gu lìnn,
O thnù, nam foirgneach fiar, nach
    Aontaich leinn.
Bhruadair an Rìgh, bhi mach air
    Aonach cas ;
Air monadh àrd ; 's an sealladh cian
    Gu deas :
Chunnaic e *Coirb*, fad às aig cuairt
    Nan speur :
Ag amharc tuath, le fraoch, 's i
    A' bagradh léir.
Tìr-mòr a' caoidh, gun lùth le 'smaig
    Gun iochd :
'S deàs-thìr Bhreatain, strìochdt' fo
    Cholbh a smachd :
Chunnaic e i sgaoileadh eangach
    Trast an fhuinn :

Air oir na h-Alba ; sìnt o thuinn
Gu tuinn.
Lìon iarnaidh dearg, 's a dhreach mar dhreòs
Nan cair ;
A' slugan sùirn, a' sputadh dian an
Goil am bàir :
Chunnaic e athaich lasrach aig
Gach ceann ;
Ga dhraghadh, thar iosal shrath, is
Airde bheann.
Gach duine, 's beathach, caisteal dìon,
Is teach ;
Sgnab e leis gach aon, maraon, 's gach aon
Ma seach,
Chunnaic e teachd 'na dhéigh, 's an dath mar
Dhearg-las shìon :
Glàmaich theine shluig a suas, na
Dh'fhàg an lìon :
Dhùisg e le allsa gioraig,
Ghlac e airm,
'S dh'iarr e Ghille caimp, Mac Suinn
Gu grad a ghairm,
'S triall chaismeachd, a sheirm do'n t-slògh
Gun dàil,
'S na maithean, a choinneachadh an Rìgh
Aig leac an àil.
M'an d'éirich grian air Tùrleum àrd
A' cheò,
Is bruchdanaich na maidne glais, a'
Sgaradh neòil ;
Ghluais laoich na h-Alb', o chuilidh dhorch'
Ghlinn tairbh,

Air taobh m'a dheas an t-sléibh gu
Leac nam marbh.
Ma'n gann a thog iad uchdach shlios
Nam mac ;
Thug fuaim na dùdaich, òrdugh stad
Do'n fheachd ;
Gu'n robh na Ròimhich dlùth aig bun
Na frìth ;
Cluinneadh na Gàidheil ; tàirnibh suas
Gu strì.

Faic anis gach ceann cath,
A' ceartachadh, rian nan sreath ;
Albannaich, a b' uamhar cith,
'Nan reangan dlùth, fo bharrain ghath.
Cath bhuidhnean, laochail nan clann,
Na mìltean a còmhdach fuinn,
Gaisgich fheusagach nam beann,
A' dol an òrdugh, nòs nan sonn.
Armailt, neartmhor nan treubh,
Sealladh gairs'neach, do nàmh,
Gàidheil threun nam buadhan tric,
Do-chìosaicht' an strì nan gleachd,
Biùthaidh mhòralach nam Mac
A' nochdadh an euchd mar chleachd.
Beinge ghrìs nan sleaghan glas
A' maomadh, gu reubadh chneas,
Chit' am briosgardaich, fad ás,
Mar ghoil chuthaich, greann gaoir theas.
Barraibh nan lann bas'or cruaidh,
A' frith chrith, le gluasad slòigh,

A' teachd a dhìoghladh fòirneadh geur,
Nach coisgt' ach le streup nan leòn.
Far an d'thug gaisge buaidh,
Air an seilbh, le cruadail chòrr,
Armailt fhineachail nan laoch,
Gàidheil shaor 'nan airm, fo 'n t-sròl.
A dhùlanaich, gu strì na feirg,
Feachd lìonmhor, nan Ròimheach garg,
Gu folachd, nach lasachadh cor,
Gun aon diubh ghéilleadh gu tur,
An uidhe, eadar na slòigh,
A' boillsgeadh le gleò nan lann,
A ghabh dàn 'n uair roinn i'm fonn,
A thoirt duinn, fa leth gach gnìomh a bh'ann,
'Nuair bhrosnaich i strì nan calg,
Iorghuill chreuchd, is bàs, is mairg,
Torraibh nam marbh, ag at
'S na beòthaibh a' dìoghladh na thuit,
Le fiubhaidh, o'n iubhar air laight,
A' caitheadh frasan éig, is lot.
Tharruing an dà fheachd an dlùth's,
Mar dh'aithris biùthas o chian,
Gach taobh air bhoil le confhadh àir,
A' greasadh gu spàirn nam pian,
Suinn gharbh nan earradh breac,
Le faobhair rùisgte 's gach glaic,
A' spealg le gaisge gun gheilt,
Cuing do-fhulang, neart thar cheart,
'An ruathar casgradh, nan cràdh,
Bhuail 'nan dàil, na Ròimhich chruaidh,
Tuisg iarainn, uile-bheist nam mort,
A chiosnaich an domhan le neart,

Crioslaicht' an lùirichean teann,
'Ga'n dìon, o bhathais gu bonn,
Chòmhlaich iad sleaghan nan Clann
Stiocall * trom 'na miltean roinn
A' teachd mar bhàinidh onfhadh thonn.
Co choisgeadh an tuil chreuchdach,
Sruth loinnreach nan gathan reubach,
A' sguab na Ròimhich air an ais,
An spairneachd deothaich na greis,
'S an fhaiche le smùidrich lot,
Mar dheatach o *bhrolluinn braight;*
Le treòir neo-lighte nam fear feachd,
A dh'fhàg mar dhìleabh da'n sliochd ;
'S gun chothrom, ach leud am bonn,
Am misneach, mhòrach 's fad an lann ;
Sgeul casgradh nan Ròimheach fuileach,
'Nuair bhuail an uchd bheartaich am broilleach ;
Sreathan nan Albannach àrach,
Tharruing mìlidh nan sleagh,
An òrdugh, cath 'nan riombal tiugh ;
'S ged nach d' aidich na Gàidheil éigin,
B'e sud greim teanachdais an Leòghainn ;
A ghléidh an làrach a' gleachd
Gus an d' eug, le àr gun iochd
Deich mìle fichead do'n dà fheachd.
Ma'n do sgaoil na speuran, doilleir neòil
    M'an cuairt :
A sgar na slòigh, gun aon diubh
    Dh'fhaotainn buaidh !

---

* Stiocall—a Butress.

BLAR DHAIL RIGH

EADAR

RIGH REABART BRUCE AGUS IAIN TRIATH CHLANN DUGHAILL,

ANNS A' BLIADHNA 1306.

This piece opens by a contention between the Bard and the Muse. The Bard blames her for dragging him from place to place to visit ancient scenes. She responds. Having made up their little quarrel they agree to proceed to give a description of the battle fought between King Robert Bruce and M'Dougall of Lorn. A messenger reaches M'Dougall telling him that Bruce is in hiding on the banks of Loch Lomond. The hostile clans gather in Glen Dochart. Messengers tell the King, he marches up Glen Falloch to Strathfillan, they meet, a bloody battle is fought, and deeds done that none but Scotchmen could do. The King is defeated and he sounds a retreat.—R. B.

COMHRADH EADAR AM BARD 'S A' CHEOLRAIDH.

AM BARD.

C' àit a nis a chlis an luasgain ?
Cha chum baile tìr no cuan riut,
Shlaod thu mi deas is tuath leat,
Dh'fhàg thu gun lùgh gun snuadh mi,
O'n Roinn Ilich gus an Tròisach,
Cha chluinneadh tu mu chreach na tòrachd,
Sean daingneach carragh na blar-còmhraig,
Seanachaidh Bàrd no fear-òran.
Nach slaodadh tu mi air mhuineal,
A dheòin na dh'ain'eoin thun an t-siubhail,
Faic an t-àit' ud ; faic an duin' ud ;
'S na gabh suim do ghràin an turuis,
Do ghruaim an t-sainnt na sgraing gun fhuran.

A CHEOLRAIDH.

Thug mise dhuit mar gheall mi,
15' Sealladh air glinn àigh 's air beanntan,
Air coirean fraoich, 's air raoinaibh alltach,
'S lochain nach traoigh air gach meall diubh
Muim' altrum nan geadh 's nan lach,
Far am faigh am fiadh a dheoch,
'S a lòn gu fial air leirg amach,
De mhìltibh lus ri gréin gu moch,
Air aonach farsuing nan eas-caoirgeal,
A' steall-ruith troimh chlaisaibh craobhach,
A' mire leum nan ceudaibh caochan,
Nach do thruailleadh riamh 's nach caochail
Cuislibh nam beann, beath' a chòmhnaird :
A' cuir clì fais an càil nam pòraich,
A théid 's an dùsluing mar a dh'òrduich,
Ughdar Bith-bhuan na cruitheachd,
A'n aim'sir an t-sìl chur earrach,
Roimh 'n t-sàmhradh àluinn righ nan duilleach
'S crùn na bliadhn' am foghar torach,
Rinn thu gearan air mo luasgan,
'S gu 'n d'iomain mi deas is tuath thu,
Nàire dhuits' a chuir uait mi,
Gus an do liath thu 'toirt fuath dhomh,
Na'm biodh tu dìleas 'n a t'-òige,
'N uair 'a thairg mi'n tùs do phòsadh,
Sheasainn do chùis anns gach dòlas,
'S bhearrainn feusagan luchd-fòirneart.

AM BARD.

Ma's sean' chuimhneachan is ceòl duit,
Cha-n 'eil mi 'g iarraidh do chòmradh,
Na t-fhuran an cuideachd na'n còmhail,

Cha téid mise fad' an tòir ort,
A dhrollach leisg tog de'd' dhroch mhein,
Na cas fiacail 's na druid rosg rium,
'S fad o' chualas ma 'n bheul thosdach,
Gu'r seirbh' a mhùig na teang' a bhrosgail
'S iomadh bliadhn' o nach d'fhuair mi ;
Oran, iorram, rann, na duan bhuait,
Eirich gu grad 's bitheadh buaidh leat,
Labhair a mach mar bu dual duit,
Thoir Mac Tall' a' creagan cruaidh,
A' spreigeadh le Gailig 'an cluasan,
Nan òigfhear fhathast nach cuala,
Mu Bhlàr Dhail Righ nan euchd aimneil.
A chuir Righ Reabart a'n càs anama.

A CHEOLRAIDH.

Cha chuis mhoit e, 'n i nach éigin,
A'n e sunnt na h-òig a ghluais gu séist' thu
'S clàrsach nam beann gun spéirid,
Gheibh thu do thoil ach bi gleusta,
Suidh a nall 's ni sinn réite,
Glacaidh sinn làmhan a chéile,
'S gu là bhàis cha d' toir mi beum dhuit,
Gabh air t-aghaidh mar do dhùrachd,
A' toirt sgeul air feachd Mhic-Dhùghaill,
A chuir Righ Reabart 'ga dhùbhlan,
'S mar thug e gun taing a chùl riu,
Air faiche chiar-dhubh Shrath-Ill'-Fhaolain,
Tha gus an diugh 'na culaidh aosd',
A' falach duslach cuirp nan laoch,
Fo fhòidibh glas air sliabh na còmh-strì ;
Stadaidh mi 'nis, 's dean thus 'àn còrr dheth.

AM BARD.

Ràinig teachdaireachd Mac-Dhùghaill,
15 Gu'n robh Rìgh Reabart le bhùi,
Fo dhubhar nan coilltean 'ga fhalach,
Am bruachan fiadhaich Linne-Chadoir,*
'S na'n tigte gu grad air a thòrachd,
Gu'n glacte dh'ain'eoin beò e,
5 Gu'n robh Fir Leamhn'† air an ruagadh,
'S an Iar-fhlath gun aon de shluagh leis,
'Na fhògarach mar bha Reabart,
Gu'n teach gu'n daoine gun fhearann,
Eireadh Clann-Dùghaill gu treun dalma,
6 'S thigibh le'r feachd gu Druim Albainn;
Tha Clann-an-Aba nach dìobair,
'S na tha 'm Bragh'd Alba de'r dìslibh,
Air an t-sliabh 'nan airm 's nan éideadh,
An sud ga'r feitheamh sin mo sgeula,
9 Ciod a tha'n ceann-cath ag ràdh rium,
'S gu'n tillinn gu luath mar a thàinig.

MAC-DHUGHAILL.

Fhir luath mar *shoise* ‡ nan còmhrag,
Co chuir thugams' a thoirt sgeòil thu,
Co thu féin, no co do dhaoine,
9. Ainmich co chuir thu 'n taobh so,
A'n e còmhnadh dàimh a tha thu 'g iarraidh,
No'n traoit-fhear thu o Rìgh nan Ia'tag,
Ma's fior do sgeul', tha nis na chrùban,
Fo sgorràibh fàsail Inbheir-Dhùglais.

---

* Loch-Loimainn. † Lennox. ‡ Dreag chòmhrag nam Fiann.

AN GILLE-RUITH.

Dh'innis mi dhuit chean' an t-aobhar,
Is cluinn a nis co chuir mi'n taobh so,
An de bha Maithean Bhragh'd Alba,
'S gach ceann-cath' tha feadh nan Garbh-chrioch,
O Uaimh* nan craobh gu Cinn-Alla,
Aig comhairl' an Tùr Mhic-an-Aba;
Fhuair mise brìgh na chaidh a labhairt,
Le mionnan air faobhar claidheamh,
Gu'n tugainn duitse mar a chual thu,
'S m'ainm, cha'n àicheidh mi uair e,
Theirear Gille-Mìcheil luath rium,
Bha mi uair a'm feachd Mhic-Cailean,
'S is mi nis Fear-rùin Mhic-an-Aba,
Sin duit fail a sheula
Le fuil air broilleach mo léine,
Comhara dìl'seachd a Mhic rath ud,
Co daingean ri bunait Bheinn La-ur,
Sin mo bharrant co bheir dùbhlan,
Amhairc an so 's creid do shùilean.

MAC-DHUGHAILL.

Gu leòir. Tha 'n ruaglach ud an rib' a ghlacaidh,
Is bòidich'ms' air crois nam feartan,
Nach falaich monadh coill no glac e,
'S a dh'ain'eoin na bheil beo g'a leanmhuinn,
Gur cumhann leis a roinn de dh-Albainn,
M'an deàrrs trì grianaibh air Athar,
Bithidh sgiùrs nan colg aig Loch Tatha
Leis na tha'n Lathurna de' m' fhìor fhuil,
'S bàs na buaidh, snuim chruaidh mo shìnnsear

---

* Weem.

Cha'n fhuasgail Reabart gu là bhràth i ;
Faiceam ri siubhal a chrois tàra,
Tein' éigin air gach meall is tulach,
Brataichean sgaoilt' air gach tuireid,
Suaicheantas nan laochaibh currant,
A dh'fhalbh do'n t-saoghal as nach cluinnear
Sìol Chuinn a' freagairt do'n ghairm,
Le sgal pìob 's le gleadhraich arm ;
Biodh gach fear mu 'n àm so màireach,
'Na airm air Leitir Mhuc-Càrna,
Mar chomharr' air tionnsgnadh searbh,
A thoirt do Reabart coinne gharbh,
Nach fhaod e sheachnadh no bhuannachd,
Ach 's i lann urras, 's cha theab ruaig e,
Cha'n eadh, air m'onoir, ach Laoch cròdha,
An treas lamh-chlaidheamh 's an Roinn Eòrpa.

Thug teachdairean an Rìgh dha sgeula,
Gu'n robh feachd nam beann air éirigh,
Còig ceud deug aig ceann an uidhe,
Campaicht' air faich an t-suidhe,
Ailein a' meadhon Ghlinn Dochairt,
Far an d' gheall an laochraidh tachairt,
Fo aon bhratach mar a chualas,
Fir thaghta fo iùil an uaislean.

Ghluais Reabart troimh' Ghleann-falach,
A dh'iarraidh còmhnadh Mhic-Cailean,
A bha gleidheadh rathad Chàrn an droma,
Le feachd garbh na meirghe soilleir,
Air an sloinntear Earra-Ghàidheal,
'San Dùn Aorach teach nan àrmunn.

'Nuair 'ràinig an Rìgh faiche Shraithaibh,
Is e 'n dùil gun seachnadh e choinneamh,
160 Chualas sgal pìob-mhòr a' seinn,
'S torman slòigh a' teachd na 'n deann,
Gach ursann chath air ceann na conspunn,
Fraoch cath na'n gruaidhibh 's cruaidh na'n dòrnaibh.

AN CATH.

Chòmhlaich na laoich lann ri lann,
165 'An goil an àir fo shrannaich shròl,
Torruinn còmhraig fad an raoin,
'S fuaim stoc a' tùchadh gaoir nan leòn,
Milidh 'g an spòltadh air feadh,
Reubadh lann is bruansgail shleagh,
170 O dheas gu clì 'na 'm plodraich thiugh,
Na Dùghlaich da 'n dlighe 'n làmh dheas,
A' grad-lionadh bealach na sgrios,
Suaicheantais bhall'-bhreac nan Clann,
'An smùidrich dheirg de fhuil nan sonn
175 O Albainn ghaoil co thug do shìth bhuait,
Mallachd buan do' d' luchd-mì-ruin,
Tìr nan cùmhnantan 's nan gaisgeach,
Nan tuil, nam beann, 's nan creachain fasgach
An iad so do mhic 's an àr-fhaich fhuileach
180 Nach d' fhannaich an gaoir nam buillean.

Snd mar chìte streup nam fear,
Air fad an raoin 's am blàr g'a chur,
Na Dùghlaich air barraibh nam friodh,
A spàirneachd troimh 'n challaid shleagh,
185 'Bha dion an Rìgh air gach làimh,
Air cosd fion-fhuil a luchd dàimh,
A b'éigin strìochdadh do'n bhuidhinn,

Da 'n suaicheantas an Iodh chraobh* ruighinn
Nach searg le teas na le gaillionn,†
Nach marbh aois 's nach caochail dathan,
A loisgeas fo'n uisge gun mhùchadh,
'S nach cnàmh le fiacail an riudain,‡
O'n d' thig an dearcag ìocshlaint neònach,
A dh'fhàsas air cruach 's air còmhnard.

'Nuair chunnaic a shaighdearan gnù
Stadh a chrùin fo ghiall a bhàis,
Bhrùchd iad m'a thiomcholl 's an streup,
Mar thuinn ghorm bhileach 'ni beuc air tràigh.

Bha Dùghlas treun nach d'fhuiling smachd,
A'n deannal nan creuchd 's e 'gleachd,
A'm buillsgein cath-bhuidhinn nam Mac
Da 'n dùthchas Cinn Alla nan cnoc,
Sreath chasgraidh nan Abach 's bu mhairg,
A thachair riu 'm boil cath air leirg;
Fuil uaibhreach shiol Chuinn nan colg,
Mar shruth na Cona-thuil an goil feirg,
Le 'm biodagan claiseach cùl thiugh,
A' sgreadail air friollainean lùireach,
Lann chinn-Ileach le neart ghàirdean,
Is sleaghan reubach nan spéic cràiteach,
A' dian chasgairt nan rìoghalach bras,
'An iomart ghabhaidh nan cleas;
'S co nàmhaid a b' urrainn dol ás?
Ach fineachan crodh' an taobh deas,
Do nach bu dùthchas ceum air an ais,

---

* Cypress. † Pliny. ‡ Tournefort.

Laoich mhor Ardanach o *Chaill**
Stéidh dhìon na h-Alba riamh gun fhoill,
Fo'n fhacal aonachd gun bhàigh,
“An guaillaibh a chéil'” o'n bheul gun sgàth,
Fear mòr gun athadh na fola brais,
'Bha tonnadh troimh lotaibh a chneis,
Nach d' aidich géill do neach a bhos,
An Righdire Seumas Dùghlas,
Da 'm b' oighreachd Gleann Anain nan lios,
Làmh dheas an Rìgh 'ga dhìon o chron,
'S leis anns gach cruaidh chàs riamh a dh'fhan,
Am fìrein treun gun cheilg o shean,
A thug sgrios a bhàis air clann nan con,
Sasunnaich chlomhach nan tàr brugach,
“Gun eagal Dia gun ghràdh duine.”

'Nuair chunnaic an Rìgh gu'n d' chaill e bhuaidh,
'S an t-eug ma 'n cuairt 'na mhìltean dreach
Chuir e 'n spuir airgid 'bu ghlan lìth,
Ri Muing-geal sliogaidh mar a chleachd,
Mar làn damh àillidh bras nan cròc,
An cuthach leum ri doirlinn chais,
As iorghuill sgriosach nam pian,
Thug e fuirbidh nan cliù cian amach,
Ghrad shéid e dùdach nam beuc searbh,
Cam adharc fharsuing mhòr an tairbh.
Chual am feachd i mar bu nòs,
'S fhreagair na bha beò da gairm,
Caisgibh mar dh'fheudas an tòir,
Gleidhibh òrdugh 's teichibh dian,
Tha'n latha caillte sgeul a chluinnear,
Gu'n do ghabh sin an ruaig o'n chumasg.

---

* Kyle.

CATH ALLT-A'-BHANNAICH

EADAR

NA GAIDHEAL ALBANNACH AGUS FEACHD SHASUINN.

ANNS A' BLIADHNA 1314.

This describes the great battle that won his crown for Bruce and her independence for Scotland.

Alladh nan curaidh a dh'fhalbh,
Sgeula searbh do shìolach Ghall,
A thuit le gaisge nam fear treun,
Albannaich 'bu nuara meinn,
'An cath cosgrach a bhrist cuing,
Fòirneart iarmad chon,
Le smachdachadh nam faobhar glan
Air faiche na buaidh,
Mar 'chuala 's a chluinneas gach àl.

Eisd a Ghàidheil òig is mòrail gné,
Fhiùrain ghloin e'n fhreumh gun ghaoid,
A chinn 's an ìr' a dh'àraich riamh,
Laoich àilcil na miadh còrr,
A ghléidh a dh'ain'eoin gach nàmh,
Na dh'fhàg iad dhuinne mar chòir,
An lath' a chuir iad an cath cruaidh,
Aig Allt-a'-Bhannaich le buaidh.

'Nuair 'shoillsich lòchran an là,
Air tùraibh ard na *Struith-liath*,*
Ghlac na Gàidheil an airm,
Le deòin a' freagairt do'n ghairm,
Gu "bàs na buaidh." Tha nàmhaid dlùth
Deich mìltean le lùth steud,

---

* Striveling.

A' brùchdadh troimh'n Chaol-gleann o dheas
Gu sruth ainmeil nam bruachan cas,
Far an cualas gàir nan Clann,
Le déineas a' tarruing an lann,
'Nuair thàinig an Rìgh 'na éideadh,
Bu bhoillsgeil lìth. Lùireach throm,
Thinneach m'a chom an t-seòid,
A' tilgeadh lannair ri gréin,
Is tuagh Abrach nan creuchd 'na dhòid.

Tharruing na fineachan a suas,
An òrdugh cath mar bu dual,
Fir mhòr gun choimeas a bhos,
Fo earraidh a b'eugsamhail dath,
Suaithcheantais gach treubh fa leth,
Air chonbhadh 's an dealas mar aon,
A dhìoghladh eucairt is tàir.

'Nuair shéid trompaidean nan nàmh,
Gairm-chatha 's an geòin* gu fuil,
Shleuchd na Gàidheil a sios,
Ag aslachadh còmhnadh nèamh,
Aoradh dùrachdach nan treubh,
Gach Clann 'am fochar a chéil,
Loinn sgathaibh 'na'n dùirn,
Is Dia 'na'm beul.

Thuirt sladach nan ronn† ri fear rùin,
A sheas dlùth dha freagairt d'a thoil,
"Tha na daoin' ud ag iarraidh sìth,
Strìochte le h-eagal, 's leinne bhuaidh.'

---

* Gionachas. † Edward.

Fhreagair an sgreunaire fiat,
"Tha'n iarrtas gu h-Athair na glòir,
A' guidhe airson an cionta féin,
Cha ghéill iad duitsa 's iad beò."

'S mar thuirt, b'ionnan a b' fhìor,
Dh'éirich na mìlidh gun sgàth,
Le iolach fo shròlaibh gris-dhearg,
A b' àillidh snuadh air an leirg,
Comharr' bàis nam borb bha teachd,
Nan naoi cath-bhuidhnean.
'Seachd mìle deug 's gach aon,
De rogha sluaigh,
Se cinnich 'an comh-bhoinn,
A bhòidich saors' na h-Alb' a mhort,
'Sa maoin a roinn.

Thòisich na Sasunnaich a ghréis,
Le marc-shluagh lionmhor garg,
'Na'm buidhnean trom,
Nach d'iarr 's nach d'fhuair,
Fathamas ach an sgrios a thoill,
Air barraibh sleaghan gaisgich Chaill,*
'An toiteal dhearg an àir,
Is cumhachd nèamh 'g an dìon,
Sheas na fir mhòr 'an goil na bàir,
Mar ailbhinn a meadhon cuain,
Fo onfhadh dùile nan stuadh,
B' ionnan na h-Albannaich gharbh,
An dùiseal thuagh 'us lann,
Is steudan nam beart-gathach,
A' leum na'n dàil le cuthach còmhraig.

---

* Kyle.

Far an cluinnte stoirm na cruaidh,
A' tòrchuir mharc, is fhear,
Albainn le colg neart a gnàth,
A sgoltadh claiginn nan daoi,
A dh'fhàsaich i 's a mhort a cliù,
Ré ochd bliadhn' deug,
Gun iochd gun bhàigh,
A'n sud le dearbh reachd nèamh,
'S le treòr a' Mac gun taing,
A' cosnadh buaidh an àigh.
A thug do'n fhitheach ròcach cuirm,
Air closaichean na neòghlan fiar,
Nach togadh tuilleadh airm,
An aghaidh sgiùrs na dh'fhan,
Gu bhi 'n an creich do'n eug,
'Nuair thòisich iad ri gleachd as ùr,
Gun suim do'n bhuil,
Ag iadhadh m'an bhuidhinn laoch,
A bhailc am faobhair 'n am fuil,
Claoidhteach lìonmhor 's laist le boil,
Mallachd féin-sgrios is tàir,
Nach falaich tìom 's nach cuir,
Lior nam bolla-cheann diubh,
Co fad 's a dheàrrsas grian,
No mhaireas Bith nan dùil,
Dh'ath bhrosnaich iad le grùnsglaich,
Confhadh muirt an cleachdadh riamh,
Bu bheag a dhiong e'n sud,
'S na suinn gun fhiamh,
Fo Mheirgh' an Leòghainn deirg,
'S am fuil air ghoil le cuimhne,
Sgrios na mairg, a dhìthich ceud mìle,

'S còrr le claidheamh, croich is gort,
O na chaidh Rìgh Alastair fo'n ùir,
'S a nis na nàimhdean borb,
Air teachd as ùr, a thoirt
A bhuille bhàis,
Do chinneach uaibhreach nach d'fhuiling cuing.
Gaol do na curaidhean feachd,
A dhearbh an sgeul ud dhuinn.

Dòmhnullaich o Ile shean an lagh,
Da'n còir reachd Rìgh,
Tìr thuinnidh laoch a b' àillidh snuadh,
'S b' àirde gnìomh ;
Deich mìle dhiubh fo'n t-sròl,
Fir àrdanach, o eirthir cuain,
Air làmh dheas an fheachd,
Borr, flathail, nan ceudan cath,
Fo lasadh ruaim,
Nan seachd suaithcheantais* is àirde meas.

Mar ruitheas tonn air thonn,
Le ànradh doirbh gu tràigh,
A bristeadh le neart féin o'm bonn gu'm bàrr,
Air babhun crìochan smachd a' chuain,
Sgàin mìltean Shasunn air grab
Nam faobhar, gris 'n am feòil,
'S tuil dhearg o'n cairbhean a' ruith,
'An claisean caol nan cluain,
O lotan leòn, nan gearradh,
Nach druideadh sgil 's nach d'iarr,
Alt-shaoir nan dìogh'ltach treun,

---

* Leoghan, Caisteal, Bradan, Craobhfhìge, Fraoch, Long, is Làmh-dhearg.

A mhaom o dheas gu clì,
'Am broilleach nan nàimhdean borb,
An raon chritheach fo'm buinn,
A' comhfhreagairt do'n àil,
Os an ceann, a' triobhualadh le
Gàir chath 's cliabh-ghoil steud,
A' sitheadh air babhuin shleagh,
'Am boil an àir,
Far nach d'fhidrich athar a mhac,
Na fear rùin a charaid uchd,
Ochanaich nan lèont is gleadhar arm,
A' bodhradh nam milidh a sheas,
'An stoirm nam faobhar. Gus an do thachdadh
An gleann 's an abhainn,
Le cruachan mharbh,
Sgiùrte le cuthach nàir is tnù,
Diombuaidh is mallachd nèimh,
Theich na bolgairean gun ùin'
A chaoidh an leth-cheud mìle fear,
A luidh gun deò,
Air àrach nan iomradh, gun chrìoch,
Ma'n cualas gu leòir.

BLAR SHUNADAIL.

This poem was composed by the Bard after a visit he paid to the district in the winter of 1865-6. He was the guest of the Parish minister, whose manse is not far from Sunadale. The manse is called Dun-Leabhair in the poem. The piece opens with an address to Sunadale; the story then is told of a supposed raid that was made by Rurach, a Scandinavian king of Dublin, upon Cantyre in the reign of Kenneth M'Alpin. Rurach, who had harried many a land, resolves to make a descent upon Cantyre. He holds a council; Gargan, one of his heroes, advises that a few of them should go in the guise of fishermen and spy the land. The counsel is adopted; they reach the mouth of Campbeltown Loch and find the Island of Davar crowded with Scottish soldiers, and a chain of great strength stretched across the mouth of the Loch; they are challenged, and told that the day was celebrated as the king's birthday, and that on that day no stranger was allowed to enter; they pretend they are fishermen from Arran, and make a great show of their loyalty; they go away and sail round the Mull and arrive at the mouth of West Loch Tarbert. They are here also challenged by the watchful Celts; they pretend that they were driven by stress of weather to seek the favourable shelter of the Loch. They ask, and obtain leave to sail up Loch Tarbert, and drag their boats across the isthmus to the East Loch; they sail to the Isle of Man, which they reach in safety. This ends the first part of the poem. —R. B.

A' CHEUD EARRANN.

A Shunadail a' chladaich bhearnaich,
Ged is corrach glas do shlios,
'S ged nach robh thu tric an saothair nan bàrd,
M'an teirig do sgeul creiche 's blàir
Bithidh tu 'measg chàich 'g ad iomradh.
Do rudha ciar-dhubh, bia'dh nam bàirneach,
Sguabte, bàite, 's co d'an ioghnadh,
'N uair a shéideas Ealasaid a fuaradh,
A' sguabadh tonnan Chaolais-Bhranndain;
Mullaichean mara le stoirm faoiltich,
A chunnaic mi bho thaobh Dhun-leabhair;
Onfhadh na doimhne shalainn

A' stealladh mu d' cheann gun sgìos,
A' tuiteam 's a' dìreadh mu seach,
Trom mhothar slachdraich stuadhan fairge,
A' criothnachadh do charaigean cleiteach, dubh,
Air nach laidh dus a' Mhàirt.
Co nach sireadh do ghlacan uaine,
A chunnaic aon uair iad
'N an culaidh shamhraidh,
Cruitheachd nan lusan, mar gu'm b'ann, a' strì
Co 's riomhaiche a sgeadaicheas
Gach ìsleach a's bruaich,
Bho tholman nead na h-uiseig'
Gu aisridh doireachan nan earb!
Do ghleanntan coillteach far an cluinnear
Na mìltean iteach fo dhuilleach
Nan crann cùbhraidh, air bruachan
Nan sruithean nach traoigh,
A' taomadh an uchd do thràgha,
A tha 'nis am measg chàich an iomradh.
  An làithean Choinnich mhòir na h-Alba,
'S chualas gach gnìomh a thug an t-ainm dha,
Bha Rùrach Mac Chracaig nan strèap,
'N a righ an Ath-cliath an Eirinn,
Lochlannach cruadalach, seòlta,
B' iomadh buinne doirbh a sheòl e;
B' iomadh uamha, coill' is cladach
Anns an do shéid e turlach rathaid;
B' iomadh buaile mhòr a chreach e,
'S bu lìonmhor fear garg a ghleachd e,
Eadar Tir-Chonuill a's dà Arainn,
Gleannaibh na Rut' a's Manainn,
Eilean tri-chasach nan Gàidheal.

Tha crìoch orr' annad, 's b'fhad an dàil ud,
Ghlachd Rùrach thu le 'chabhlach,
'S shéisd e do Dhùn dìon le 'armailt,
'S an uair a shaoil e gu 'n do strìochd thu
Ghairm e gu comhairl' a dhìlsean.
De 'n chuid diubh' ràinig a' choinneamh
So an ainmean' borb gun sloinneadh ;
Meargadal, *Gargan*, a's *Brosdan*,
Beolan, *Eardadh*, a's *Torcull*,
Lorgan, *Rasan*, a's *Crogach*,
Ugadal, *Mugan*, a's *Dornan*.
'N uair 'choinnich iad aig Carn-a'-ghrianaidh
Thug Rùrach mar so dhoibh 'iarrtas :
"Chi sibh an diugh grian an Earraich
A' boillsgeadh air muir 's air talamh,
Ag innseadh gur àm dhuinn gluasad
A chuir na gheibh sinn ris na fhuair sinn.
Thog sinn cheana creach na h-Eireann,
An iomadh ceàrn, 's cha d'fhuair iad éiric
Ach rocail an fhithich air an cairbhean,
Air tìr-mor 's an innsean fairge,
Cais'meachd na tuaidhe 's gaoir nan lasair
Ag innseadh co dhinn a thachair
Air na dh-fhàg sinn sgathte, ròiste,
'S de 'na fhuair sinn nach robh beò dhiubh,
Eadar Sligeach 's Carraig-Fhearghais,
Na thogadh an còir' air callachain !
Tha Manainn gun chrodh gun àireach,
'S cha 'n fhada bhuainn creach Earraghàidheal,
Ceann-tire torach, feurach, gleannach,
Fonn-altrum nam fiadh 's nan coileach.
Tha 'n fhairge ma 'n cuairt gach taobh dheth,

Domhain, glan, gun bristeadh caolais,
Far am faigh ar Cabhlach seòladh
Gun ghrabadh timchioll a' chòrsa,
O Bheinn-an-Tuirc gu Loch-an-Tairbeirt.
Le soillse maduinn 's ciar an anmoich,
Siùbhlaidh sinn àirdean is còmhnard
A' gabhail mar thig, creach a's tòrachd.
Faicibh a nis co 'n taobh dheth
Is laige dion 's is lugha 'n daoine,
'S an dòigh is feàrr air a ghlacadh,
Ma 'm faigh a mhuinntir cultaice.
A Ghargain, an toiseach so do bharail,
Is tu an Ceann-feadhna is sinne th' againn.

GARGAN.

"Aig do sheirbhis mar mo chomas,
Ach 's deacair an comharadh sin amas:
'S fior gu 'n do thog sinn creach na h-Eireann,
'S nach d' fhàg sinn aon a dh'innseadh sgeul air,
Bha 'n tuagh a' srachdadh sgrath nan càirean,
'S am fòid lasrach ris gach fàrdach,
Cha d' fhàg sinn mart air beinn no faiche,
No each no làir a dh'fhàs an seiche,
Theich na h-Eireannaich a' sianail
Gu bonn na speur 's ni b'fhaide dh'iarradh!
'S an uair ghabh iad an casan mar urras,
B' e 'm port ciùil, '*Cha till sinn tuille.*'
Ach 's meallta so a thoirt mar shamhladh
Air Gàidheal laochail na h-Alba.
Ma théid thu rùisgte troimh thom droighinn,
'S coiseachd cas-lom air preas cuilinn,
Cadal gun léin' air an fheanntaig,
'S racadal itheadh gun draing ort,

'S usadh dhuit sud na dol a' spìonadh
Friodhan stailinn Chinntìre.
Ach o'n 's comhairle 's nach còmhrag
Is feumaiche 's an àm g' ar seòladh,
Mar 's lugha a their 's is mo a ni sinn
'S ann is àirde a bhitheas gach gnìomh dhuinn.
Tha 'n so dà fhear dheug de' d' chàirdean
A lean riut riamh 's a nis nach fàg thu ;
Tha dà bhirlinn ann ad chabhlach
Co maith 's a chuir druim air fairge,
Dà shé-ramhach dhìonach làidir,
'S théid sinne, seisear anns gach bàta,
Faigh slatan iasgaich agus lìontan,
Aibh osanach is cangach sgrìobaidh,
Théid thu ma 'n cuairt Cinntìr' mar iasgair,
'S chì thu deas a's tuath, mar t' iarrtas,
Gach port is tràigh, gach ùig is cala,
Gach caisteal, tùr is bealach-faire ;
'S ma thig iad 's gu 'm feòraich iad, Co sinn,
Tha Gàidhlig Arannach aig còig dhinn,
Is triùir eile a bha 'n Leoghas 'n an òige
'N uair dh' iarr na Lochlannaich còir air ;
'S aithne dhuit sinn. Gabh air t' adhart,
Cha chreid mi nach soirbhich an oidhirp."
"'S maith thu, fhir ghairg," arsa Rùrach,
"Is treise foill aig àm na dùbhlan.
Beartaichaibh Sron-nam-fuaradh,
Le Druim-dìreach ghnìomhach, nach d'fhuaradh
A' tùleadh air roinn cholgach rudha,
'S iomadh tonn a sgoilt i dhuinne,
Sruth is gaoth da'n d'thug i gualainn,
Cha 'n fhacas fathast seise luathais dhi ;

'S mur tig Mac Iain Gheàrr g' ar tòrachd'
Cha ghlacar le luath's ràmh na seòl i !"
Ghluais na fir thun a' chladaich,
'S leag iad an airm an tom-falaich.
Fhuaradh grad an àsaig iasgaich,
Uidheam gun mheang mar a dh' iarradh.
Stiùir iad troimh 'n linne leathain, dhomhain,
O Mhanainn gu còrsa Chinntìre,
O'n d' thàinig an naidheachd mar a dh'innsear.
An Claonaig fhasgach nam faoileann
Leag iad an acair, 's phaisg iad aodach
Gus an d' éirich grian air beanntan Arainn,
'S an cinn fo chirb nan neul am falach.
Dh' amhairc Rùrach le ioghnadh
Air aodainn charaigeach nan aonach
Ag éiridh o chòmhnard na fairge,
Ursannan iomall àrd na h-Alba,
A chuir an creachadair dàna
Ionann 's mar an ùmhlachd chràbhaidh,
Ged a chuir sruth is gaoth 'n a dheann e
Troimh stuadhan gruamach Chaolas-Bhranndain,
'S e 'faicinn cladach glas Chinntìre,
Le tùraibh aosda mar dhìon da
An sealladh a chéil' air gach bearradh,
Far an deàrrsadh teine-rabhaidh,
'N uair a thigeadh naimhdean nan Gàidheal,
A fhuair an uaigh co tric 's a thàinig.
Còrsa sgolbach, geodhach, iargalt',
A chuir Rùrach á dùil na dh' iarr e ;
'S mur bitheadh comhairle a chàirdean
Thilleadh e luath mar a thàinig,
Le gaoth 'n an siùil, 's ràimh 'g an sparradh,

Gu dian an iar ag iarraidh rathaid
Gu loch fasgach Chille-Chiarain,
Miann nam bàrd 's na chunnaic riamh e!
Ràinig na seòid Cleit-a'-chaolais,
Eadar Eilean-dà-bhàrr a's Creag-nam-faoileann,
Ob fasgach, is gun tonn air cladach.
Thuirt Gargan, "So an t-àite. Stadaibh
Gus an cluinnear na 's àill leibh,
'S bhur comhairle m 'an iarr sinn fàrdach
Eadar giallan an leòghainn
A 's tric a chagainn ar seòrsa.
A righ Ath-cliath,—ort an lùireach!
Glac an taoman 's aom do chùlaobh.
'S tu 'nis sgalag a' bhàta,
'S bi bodhar o nach d' fhuair thu Gàidhlic.
Bidh sinne 'sméideadh riut 's 'ga d' sheòladh
Mar bhalbhan bochd nach cluinn ar còmhradh.
A dhaoin-uaisl' am bheil sibh uile toileach
An rìgh a chur mar so am folach?"
Fhreagair gach fear, "Biodh sin mar 'tha e:
Cha 'n 'eil dòigh eil' air a thoirt sàbhailt."

Gargan.

"Taobh thall d'an charaig so air fuaradh
Chì e gur maith dha na chual e."
Dh' iomair iad m' an cuairt an rutha;
Ràinig iad Eilean-an-dà-chaolais,
'S dithist fosgailt' air gach taobh dheth,
Aon diubh làn domhain, fior-ghlan,
'S an t-aon eile 'tràgh'dh 's a' lionadh
O 'n linne gu bràighe 'chala
Air an d' ainmich na Gàidheil am baile.

Thug Rùrach osann throm nach b'àbhaist,
'N uair chunn' e 'n t-eilean, b' eagal dasan:
Earra-Ghàidhealaich mhòr nan casan dearga,
'N an sreathan o bhile na fairge
Air leud gach troidh an seasadh duine,
O iochdar na creige g' a mullach;
Plathan soills' o 'n airm a' deàrrsadh;
Sròl air a' bhinneig a b' àirde—
Bratach na h-Alba, seadh a mòrachd
D' an dìou aon-adharcach a's leòghann.
Bha slabhraidh aibheiseach tiast' a' chaolais,
'S a cinn 's a' chreig anns gach taobh dheth.
So glas a' chala—stad a Rùraich!
Tha cleachdainn nan Gàidheal ùr dhuit!
Ghlaodh freiceadan, "Co ás duibh fhearaibh?
'S còir gu 'n tuig sibh bhur mearachd:
So latha-breth Rìgh Alba,
Tha 'n rathad dùinnt' air tìr 's air fairge.
Innsibh co ás duibh: so an t-òrdugh
A thug an ceannard 's an àm dhomhsa.'

GARGAN.

"Iasgairean sinne o Arainn,
Tha sinn ceàrr 's gun 'fhios againn.
Slàinte 's buaidh do Rìgh Coinneach,
A' chroich do na dh' iarras a choire!
Bu duilich leinn 'òrdugh a bhristeadh,
A laoich mhòir a's àirde misneach."
Dh' iomair iad a mach gu socair
Ag amharc 'n an déigh, 's cha b' ann tosdach,
Ag iolach 's am boineidean 'n an làmhan
Mar gu 'm b' éibhneas dhaibh an t-àit' ud.

GARGAN.

"Tha sinn fad nan ràmh o'n charaig,
Greasaibh gu luath as an t-sealladh.
Ma ghabhas iad amharus ciod e sinn,
Gheibh sinn an *gad* gun stad gun réite.
Chroch iad so Greann Mòr Mac Iomhair
A ghlac iad latha Ghlinne-righ'sdail ;
Gno-nan-ceann, a's Srachd-nan-sealbhan,
Dà bhràth'r m' athar ;
Ceud d' a mhuinntir, 's iomadh ceannard
Nach d' fhuair fathast an éiric,
A thogar gun taing 'n uair a théid sinn
'N ar buidhnean-creachaidh feadh na dùthcha.
Bidh neulan toit' gach taobh 'g an tùchadh,
Sleagh, a's tuagh, a's croich, a's teinne,
'Toirt aichmheil dhiubh airson na 's leinne.
Cha dion a' chreag ud fad' an anail,
Ged 's lìonmhor iad, is sinne ainneamh.
Tha là eile 'tarruing dlùth dhaibh
A bheir Lochlann daibh le àireamh dúbhlan
Tha, nis, a Righ an ceann-siar ad shealladh ;
Dìreach mu d' choinnimh, so an rathad.
Chì thu Dun-abhartaidh 's na th' ann diubh.
Ach 's gliocas an seachnadh 's an àm so.
So dùthaich nan curaidh garg an còmhail ;
Bheir sinne dhaibh deannal nan sgòrnan !
M' éibhneas an tuagh an uair a chì mi
A faobhar a' spreadadh an cìobhlan,
'S troimh bhun nan teang 's gu cùl nan cluasan,
A' dìoghladh na thug iad bhuainne !
Le sruth a's gaoth a nis 'n am fàbhar,
Chuartaich iad a' Mhaol gun fhàdal,

Gu cladach an taoibh mu thuath dhi.
Bha 'n fhairge ciùin 's a' ghaoth gun bhruaillean.
Chunn' iad Dun-sgéitheag 's Dun-a'-chlachain,
'S gach port is ùig am fad an astair
'S an cuir birlinn a saidh air fad na Learga,
Ged nach do mheudaich sud an earbsa,
Bhi coimeas nam fear a b' fheàrr a bh' aca
Ri calmaich nan culaidhean breaca
A chunnaic iad air feadh nan achadh.
'S cuid eil' air bruthaichean 's an glacan
A' trusadh chaorach thun nan cròidhean,
'S an crodh aig buachaillean 's aig òighean
'G an iomain, gu h-eadradh, do bhuailtean,
Na minn a' mireag air na cluaintean,
Eòin na mara 'n cuisle an tràghaidh,
A' glacadh nan iasg meanbh gun àireamh,
Faoileann a' chneis ghil gun smal
Ag itealaich, a' teachd 's a' dol,
No 'snàmh nan tonnan corrach, barragheal,
Stuadhan fuaimneach na fairge;
Gaoth o 'n iar a' coinneachadh sruth rabhairt,
Greann chaoireach bàthaidh a' cathadh,
A chur na coimhich bhorb an iomagain,
A' teicheadh le luath's sheòl 's le iomram,
Do Loch-an-Tairbeart fasgach, sàbhailt,
Is minic a thug fois do 'n ànrach.
Thuirt Rùrach, 's e 'g éirigh, " A dhaoin' uaisle,
Tha mi searbh d' an lùirich fhuair so ;
Tilgibh i an grunnd a' bhàta,
Gus an seas mi mar a b'àbhaist."

GARGAN.

" Tha sin barrachd 's is fhiach t' anail,

Far am bheil thu 'nochd air t' aineol."
Cha b' fhada dhaibh mar so a' labhairt,
'N uair thàinig freiceadan a' chalaidh,
'S dithist air ceann na cuideachd,
Colla Mac-Dhòmhnuil nam buillean,
Bho Chruach Chòrr-airidh an Ile,
'S am fear eile de Ghàidheil Chinntìre,
Eachunn Mac Aonghais mhòir a' Chlachain,
Laoch a chaidh ainm fad' air astar ;
Theireadh càch ris,
Fear a bu treise de na Niallaich !
'N uair leag na h-iasgairean an acair,
Thuirt e, mar so, am beagan fhacal :
" Co sibh ? Thugaibh sgeul gun dàil,
'S brìgh bhur turuis gu tìr Mhic-Dhòmhnuill ;
So còmhla 's iuchair Chinntìre ;
'S e 'n t-òrdugh gu 'n innis na thig 's na théid
An dùthaich 's an cinneadh.
Chuireadh sinne mar urrais g' a iarraidh,
'S fiachan so nach faodar àicheadh."

Gargan.

" 'S fios do na Gàidheil gu léir,
Fhir thréin, gur fior do chainnt
'S gu 'm faigh thu gun taing na dh' iarr thu,
Smachd Mhic-Dhòmhnuill 'n a thìr féin,
'S nach éiginn idir do na càirdean
A bhi dha mar a bha sinn, dìleas.
Iasgairean sinn o Arainn ;
Chuir fuadach-mara sinn an taobh so ;
Chuartaich sinn a' Mhaol 's a' mhadainn
Gun tonn air a buinne, 's a h-uchd

Ri speuran gorm gun neul,
A's fèith a' nochdadh a h-àilleachd.
Air a cladach, an taobh mu thuath dhi,
Dh' éirich fras fhuaraidh o 'n iar,
Garbhan borb nach gabhadh stad.
Ruith sinn air fad na linne ghàbhaidh,
Stiùir 'g a gleidheadh, 's siùil 'g an togail,
'S raimh a' cur cobhar m' an bhòrd a b' àirde.
Tha sinn a nis sàbhailt aig talla bàigheil
Rìgh Innse-Gall : cha 'n iomradh gainne d' a mhuinntir.
An cead duinn na birlinnean a tharuinn trast an Tairbeart?
Tha Mhaol searbh a dhol 'n a còmhail."

Eachunn,

"Bu gharbh a h-anail an diugh 'g ur ruagadh,
Thar dromannan gruamach domhain, colgach.
Is cead duibh na birlinnean a tharruinn
Gu loch eararach an Tairbeart :
Arannaich, luchd-leanmhuinn Mhic Dhòmhnuill,
Fasgadh a's biatachd an còir bhuainn."
Thog na seòid Sron-na-fuaradh
Air an guaillean le sàr-ghreim calmachd,
'S Druim-dìreach 'n a déigh,
A leag iad réidh 's an loch chumhann
An taobh an ear do mhuineal Chinntìre mòire,
Co luath 's a dhruid neòil na h-oidhche
Mu ghathan-soillse lòchran nan speur,
Thog na coimhich gharg na siùil
Air barraibh nan sùgh 's an linne rompa
Gu Arainn nan iomradh sean.
O'n cheann deas deth ghabh iad cùrsa
'S eagal na croiche 'g an ruagadh—

Gad ruighinn seilich Chinntìre
A' dìosgail 'n an cluasan.
Aon eagal eile, ach croich na h-Alba,
Cha robh air talamh no air fairge
Aig an t-seòrs' ud. Garg mar mhadadh alluidh
An dùthcha, an-iochdmhor mar mhath-ghamhainn
Tuathach an Lochlann fuar an t-sneachd,
'S a shoc am bian a chreiche,
Acras a's gairge nàduir 'g a stuigeadh—
Riochd nan creachadairean borb ud.
Ràinig iad Manainn gun dochunn,
'S dh' fhàg sud rombainn leth an sgeòil.

BLAR SHUNADAIL.

The second part of the poem opens with an account of the arrival at Sunadale of the King of the Isle of Man, who comes with a sad story of how Rurach burned and destroyed his kingdom. A few brave Scottish Highlanders—such as Ailean-nan-Sop from Mull, Mac Iain Ghearr from Sunart, and others—take refuge in a cave in the north end of the Isle of Man; they are joined by Gregor MacGregor from Cowal, who was driven by stress of weather to Man. They make friends with M'Dougall, the admiral of Rurach's fleet, who was carried away in his youth and reared as a Scandinavian, but who never lost his love for his oppressed countrymen and his hatred of their oppressors. He turns traitor to Rurach and aids in setting fire to Rurach's stronghold. After a desperate fight with Rurach's guard, whom they all slay, they set out to acquaint the Cantyre folks of the intended raid. This, however, was done by the King of Man already. Gregor goes to Cowal to gather his clan. The Cantyre people all gather. Feats of great strength are being done by way of exercise, when the bagpipes of the Islay and Cowal hosts are heard sounding in the distance. They are welcomed and led to the field where they intend to wait the enemy Rurach and his host arrive. They get a warm reception and are thoroughly thrashed and fly in terrible confusion. It may be interesting to know that the Bard has taken the names of the decent farmers and cottars who lived in the district in 1865, and transformed them into brave chieftains of the olden time.—R.B.

An dara Earrann.

Seachdainn a's là 'n a dhéigh,
Bha Mac-Iche Shunadail
Aig cladach port an ainm ud,
An sàmhchair madainn a' Mhàigh,
'S a' chruitheachd 'n a h-àilleachd gach taobh ;
Saoghal nan lusan a' còmhdach nam bruach ;
An fhairge an suaimhneas sìth',
Gun tonn ri tìr 's a h-uchd mar sgathan,
A' dearrsadh ri copan cian nan speur,—

Sealladh nach annas do na Gàidheil,
'S nach eòl do chàch nach faca riamh e.
Dh' amhairc am fear mòr ri muir,
'S chunnaic e, 'teachd air sruth a' chaolais,
Birlinn fhada le sè raimh dheug,
Is fear 'g a stiùradh 's e 'm breacan rìoghail na h-Alba.
Bha crann àrd 'n a meadhon,
A's leòghann dearg am brataich leathainn,
Air fiamh an òir gun smal,
A' srannail ri cèabhar nan oiteag
A thog gluasad na birlinn,
A' sgoltadh an t-sruith le neart iomram,
'S i 'ruith gun fhiaradh air Port Shunadail.
Leag na coigrich gun dàil an acair
Far am fac' iad fear àrd
Le fàilte 'teachd 'n an còmhail ;
'S labhair le guth duineil,
"Sonas do thurus nan Gàidheal,
Bhur beatha gu Dun-sgolb !
Cha doirbh dhuibh 'fhaotainn
An taobh so bhos d' an aonach uaine.
A dhaoin-uaisle thigibh gu m' àite ;
Buaidh a's slàinte dhuibh mar dh'iarrainn."
Ghluais na fir, triùir a's triùir,
'S an ceannard-rùin air an làimh dheis,
'S Mac-Iche mòr 'n a cheann-iùil,
Gu Caraig-an-Dùin nach faighear 'aois.
Dh' fhosgail fear-faire 'n dorus iaruinn,
Eadar an dà chreag, 's an robh an sàs
A lùgadan làidir gun mheirgeadh
Rè iomadh linn, 's a ghléidh na Cinntirich
Le cruadal air iomadh faiche,

An iomairt gharg nan cath tric
A chur làmh dheas na h-Alba,—
Rudha nan dà ghleann deug a dh' àraich roinn
De chonspuinn gun fhoill Earraghàidheal.
Chaidh a' chuideachd le modh uaislean
Do sheòmar uachdrach nan cuirm,
Far an d' thubhairt an ceannard òg
Am briathran stòlda ri Mac-Iche:—
"Mar urram do chleachdamh nan Gàidheal,
So an t-àm 's an còir dhuinn innseadh
Co sinn, is aobhar ar turuis,
O'n thug thu cuireadh dhuinn gun iarraidh
Gu aoidheachd fhialaidh ceann-feadhna.—
'S mise Griogair, Mac Dhòmhnuill Ailpeinich,
Righ Mhanainn. Sgeula creach a's ainneart
A tha againn ri innseadh ; fògradh gun iochd
An casgradh gleachd ri nàimhdean lìonmhor,
A dh'fhàg sinn gun tìr, gun ni, gun daoine,
Am mios deireannach an Earraich so dh' fhalbh;
Gun fios, gun rabhadh,
Thàinig madainn an àmhghair,
A thug an sealladh cabhlach nam borb,
Làn sluaigh, d' an suaicheantas tuagh a's teine ;
Armailt mara is tìre Rùraich nan creach
O Ath-cliath an Eirinn.
Dh' aithnich m' athair bratach dhubh an fhithich ;
Ghairm e ghillean gu crois tàra,
Rabhadh nan Gàidheal ri àm éiginn ;—
Dh' éirich iad uile mar aon fhear;
Thàinig iad gu aonach uaigneach
Mar a fhuair iad an òrdugh ;
Dh' iarr m' athair cabhlach Mhanainn

A thoirt gu cladach a' chinn tuath.
'S na h-aosmhoir, mnathan a's clann
Aiseag gus a' cheàrn a b' fhaisge dh-Albainn,
Gallamha fo sgéith nan tonn,
Talamh nan sonn nach do strìochd.
Làidir, dìleas, gun fhoill,
Chaidh sinn gun mhoille 'n dàil nam borb.
Fichead m' an aon bha iad ruinn.
Choinnich sinn iad an tuinn a' chladaich,
Sin ainneamh 's iadsan lìonmhor.
Cha d' fhuair sinn dìon ach fuil nan Gàidheal,
A sheas, mar an àbhaist, gun aomadh,
Gus an do sgaoil neòil na h-oidhche
An dubhar thar soillse nan speur.
B' éiginn gluasad gu cùl cruaich a bha dlùth,
Far an robh a' chomh-strì ùr 's a' mhadainn.
Ghléidh sinn bealach an sgrios.
Cha b'fhios do na nàimhdean ar n-àireamh,
Cha do ghearain aon aois no sgios,
Ghearradh a sìos sinn 's cha b' ann gun éirig;
Thuit sinn gu lèir ach dà fhichead 's aon.
Bha 'n gleannan 'n a chaochain dhearg
An uair a dh' fhalbh sinn
Troimh 'n doire sgàileach
Gu birlinn Mhic Iain Gheàrr an òb uaigneach,
Curaidh uaibhreach a sheas am blàr leinn,
Leathaineach làidir, gaisgeil, dìleas;
'S fhear-cinnidh Rìgh na misnich,
Ailein-nan-Sop,
A sheas 's a bhòidich, 'Cha 'n fhàg mi Manainn
Gun lasair a chur ri Rùrach ;
Cha dìon uamha no tùr am meirleach !

Fhir chinnidh, fan a's gabh na thig,
Croich, biodag, no tuagh 's do cheann air ealaig,
Mur an dean an cladach ar teàrnadh'.

Mac Iain Ghearr.

'Fanaidh gus an anail mu dheireadh;
Cha toir an t-eagal dhuinn bàirlinn,
'S mur am faigh sinn éirig gheibh sinn naigheachd
A bheir sinn thairis do na bràithrean!'
Chaidh an dithist do uamha nam fear;
Ràinig sinne Gallamha garbh an fhraoich;
'S Manainn, gun daoine, fo chìs nàmhaid.
Dà latha 'n a dhéigh,
Chunnaic ceatharnaich na h-uamha
Fear a' gluasad feadh nan creag, 's e 'g éisdeachd,
Mar gu 'm b' éiginn leis anail a chluinntinn.
Bha 'choslas is àirde ciatach
Mar Fhiannach, an toiseach feachd,
A' brosnachadh chàich is iad 'n a dhèigh
A' dol do 'n eug-bhoil' le Righ Alba.

Ailein.

So coslas fear-tòrachd a' tighinn,
'S éiginn e thilleadh leis an stàilinn.

Mac Iain Ghearr.

'S math a thuirt thu, fhir-chinnidh,
'S *éiginn* a thilleas am fear àluinn.
Faigh dithist eile co math ruinne,
'S fear a thuilleadh; ach co a chòig an taobh so 'Chruachan
A bheir a shuaicheantas gu làr dheth?'

Ailean.

'Tha thu 'g a aithneachadh?'

MAC IAIN GHEARR.

Sheachainn mi e gus a so mar mo chomas :
Bu tric a bha e 'g am iarraidh
'N uair a thug mi *'n dubh 's an donn 's an ciar* leam.
Falbh a sìos is gabh a sgeul ;
Is feàrr dha sinn féin na Rùrach,
Mortair brùideil gun iochd gun daonnachd'.

AILEAN *(Ris a' choigreach).*

' Fàilte dhuit, a dhuin'-uasail ;
Co dhiubh a 's fear-cuairt thu, na fear eòlach ? '

COIGREACH.

' Tha mi air chuairt gun teagamh,
'S gun agam ach beagan g' am chòmhnadh
Ged a thigeadh fòirneart am rathad.
'S Earraghàidhealach thusa, tuigear a chuid ud,
Le fear-dùthcha air cladach aineoil,
Faondrach, 's an nàmhaid borb
A' tòrachd na dh' fhalbh, 's a' mort na dh' fhan'.

AILEAN.

' 'S Earraghàidhealach thusa, fhir na deas-chainnt ;
'S co nach seasadh leat mar t' iarrtas ?
Ged nach aithne dhuinn co 'n treubh
O'n d' éirich am fear treun 'tha 'n so 'n a aonar."

COIGREACH.

Their iad Griogair Mòr nam Bò rium
An Còmhall far an d' fhuair mi m' àrach.
Co 'n fhine o 'n sloinnear thusa ?—
B'olc leam fear do ghuth mar nàmhaid !
Ach gabh do roghainn.—fàilte, no faobhar an fhir so !'

AILEAN.

‘Thogadh mi ’n talla ceann-tighe
Nach beag iomradh—Tòrrloisg am Muile ;
Ailean nan Sop, fear gun rath
A tha agad mar charaid—co do nàmhaid ?
Thig a nios a’s gabh ar biatachd ;
Na diùlt ; tha fear ri d’ chùl is feàrr
Na mise—Mac Iain Gheàrr,
D’ an dùthchas Suaineart,
’S nach aineolach am buailtean Chòmhaill ;
’S ged is iomadh tòir a chuir thu riamh air,
Gheibh thu e gun iarraidh. So an t-àite’.

GRIOGAIR.

‘ An ceatharnach treun, uasal,
’S beag a chuireas ruaig no tòir air ;
’S air son na thug e uamsa, fàsaidh tuilleadh ;
’S duin’ e dh’ aindeoin gach fàilinn ;
Bu duilich leam ’fhàgail am bealach cumhann’.
Thog Griogair cirb a bhreacain
Mar ’g a cheartachadh m’an cuairt air,
Sanas a chunnaic dithis air an uilinn
An glacag dhìomhair ’s iad ag éisdeachd
Ri còmhradh nam fear mar a chualas.
Cha b’ fhuaim gun seadh an seanachas,
Cùis a dhearbhadh an ùine ghearr.

AILEAN.

‘ Co iad so ? ’

GRIOGAIR.

‘ Tha ’n so mo chomh’alt rùnach,
Griogair òg Loch Ruadhail ;
’S am fear mòr glas ud eile, Dùghallach
O ’n Ghallanaich ; cha ’n ùr an seanachas.’

AILEIN.

‘A dhaoin-uaisle, so an dachaidh fhuar
A th' agam dhuibh.’ ’N uair dhìrich iad
Am bearradh sleamhain gu fosgladh na h-uamha,
Bu ghreim luith a’s faicill,
Le làmhan is casan is misneach,
A bheireadh gun chlisgeadh iad
Do uamha nam fear làidir o shean
Nach d’ fhuair Rùrach no ’mhuinntir,
’S nach b’ fhios do aon eile
Ach teaghlach-rìoghail Mhanainn
Gus an latha tha thu cluinntinn.

MAC IAIN GHEARR.

‘Thig a nios, fhir mhòir nam buailtean ;
Do bheatha ! Ciod e chuir ruaig nan tonn ort ?
’S duilich leam gur fìor nach urrainn mi
Do chuireadh ach gu suidheag na h-uamha,
’S sinn air chuairt innte le chéile :
Cluinneam do sgeul is t’ ànradh.’

GRIOGAIR.

‘Bha mo chomh’alta ’s mise
’S a bhirlinn bhig so shios ;
Dh’fhàg sinn tìr am Port Phàraig,
A dhol gu h-àit a bha dlùth do làimh ;
Ghlac sinn na ràimh, gun dùil ri cruadal ;
Shéid gaoth fhuaraidh is cur sneachd ;
Chaill sinn an rathad gun fios c’àit’.
B’ e ’n dé an treas latha dhuinn,
Gun bhiadh, gun uisge, gun fhurtachd,
Ach dùil ri bàs tiamhaidh,
Gus an d’ fhuair sinn iarrtas cràbhach.

'N uair shoillsich grian na madainn an dé,
Chunnaic sinn am fearann so.
Bha mo bhràthair treun, gun mheatachd ;
Chuidich mi e mar mo dhùrachd.
Ràinig sinn am port beag so thall ;
Bha 'm fear glas, garbh so air mo làimh dheis,
'G ar feitheamh le dealas bràithreil ;
Thuig e mar bha sinn gun ùin' ìnnseadh ;
Fhuair sinn beatha 's dìon o'n laoch bhàigheal.
Ri solus na gealaich chunnaic sinn
An àrfhaich oilteil sin shuas—
Sealladh duaichnidh ! na cuirp lìonmhor
A leag sibh an deannal garg nan cruachan domhain.
Bu lìonmhor iad roimhidh, 's furasd ìnnseadh ;
'S mòr 'ur gnìomh cha teirig cliù dhuibh ;—
Mo sgeula tùrsach, cor nan Gàidheal !
A cheannaird, thoir sgeul dhuinn gun dàil air Rùrach,
'S do chomhairl' am bi dùil ri dìoghladh.'

Dughallach.

'Tha mise 's an àm 'n a sheirbheis ;
'S cùis shearbh a thoirt deth na dh' iarr thu.
Cha-n 'eil fear an diugh beò
Is feàrr eòlas air na mise, na bu trice
Sheas r'a ghuallainn le teine 's tuagh
An crìochan Eirinn.
Dh' fhuadaicheadh m' athair 'n a dhuin' òg
A dùthaich Mhic-Aoidh
An taobh tuath na h-Alba, do Lochlann.
Bha mo mhàthair is còignear eile
Leis 's a' bhirlinn. Cha robh mi ach trì miosan
An uair a ràinig iad tìr nam borb gnù :

Thogadh mi gus a so 'n am measg.
An uair a chruinnich Rùrach fheachd
A dhol do dh-Eirinn,
Rinn e ceannard-ceud dhiom 'n a chabhlach ;
Fhuair mi rithist làn cheannas an theachd mhara.
Cha robh mi 'n cath na d'isinn sin thall ;
'S e 'n cabhlach mo chùram.
Fhuair mi òrdugh an dé an caladh so fhaireadh ;
An uair a chuidich mi na bràthrean,
'S theirinn ribhse, aon a's uile,
Teichibh, a's ìnnsibh do na Gàidheil
Gu 'm bheil Rùrach a' tighinn, le feachd lìonmhor
Air tìr 's air fairge, 'ghlacadh Chinntìre,
Gnìomh a bhios fad' an seanachas.
Seasaibh mar bhur n-athraichean treun ;
Tha làtha nan creuchd am fagus !'

AILEIN.

'A cheannaird, an leig thu mise gu Dun-cholg
Fo dhubhar na h-oidhche 's an innis thu dhomh
C' àite 'm faigh mi cònlach no connadh
A thogas an lasair chaoireach,
M' an sgaoil sinn na siùil a theicheadh thairis ?'

DUGHALLACH.

'Gheibh thu na dh' iarr thu,
Sopan fodair a's fraoich
Cho math 's a shéid gaoth gu sradan dearg ;
Cuir fras dhiubh ri earball Rùraich !
Coinnich mis' aig a' chreagan bhreac so shuas,
'S gheibh thu na chual' thu 's mo chòmhnadh ;
A laoich bi 'd làn armachd,
'S gun fios co tha sealg 's an oidhche

Le òrdugh Rùraich.
A dhaoin'-uaisle, biodh a' bhirlinn ullamh ;
Cha bhi fàth fuirich ann an déigh sud.'
  Choinnich Ailein 'fhear-rùin
Aig Càrn Mhic-Dhùghaill,
Mar a their an seanachas ;
Ghluais an dithis gu Dun-cholg
'S an dorcha 's gun leus air speur ;
Thàinig iad gu fosgladh cumhann,
Aig bonn bruthaich an uaigneas sàmhach.

DUGHALLACH.

' So an t-àite ; tha chuis mar d' iarrtas ;
Tha 'n ceann so d' an tùr de dharach tioram,
'S gun uisge dlùth ach aon tobar beag
An cùl na h-aitreibh.
Faigheadh an teine aon uair greim,
'S cha d' thàinig thar fairg á Lochlann
Na chaisgeas i : loisgear gu gual
Cnàmhan na fàrdaich, 's na th' innte.'

AILEIN.

' Ceangail an snàthain casta so ri m' chluais,
'S tarruing e a thoirt sanais dhomh
Ma thig an luchd-fair' ort 's thu 'd aonar ;
'S olc cùis aoin am measg àireamh.'
Ràinig Ailein an dorus daraich,
'S, mar a thuirt a charaid ris, fhuair e ;
Chuir e chual ris a' chòmhla ;
Bha sop lasrach o 'n làimh gun mhearachd
Am priobadh na sùl' ris na gasan tioram ;
Thill e mach gun dùil ri coinneachadh
Ri fichead fear de mhuinntir Rùraich

An lagan uaigneach,
Nach cuala 's nach faca Ailein, ach, a' faire
Mar òrdugh cogaidh ;
Còmhail gharbh do 'n dithis threun
D' am b'éiginn còmhrag, no 'n glacadh beò
Gu bàs gun iochd.
Chunnaic iad airm nam borb a' deàrrsadh
Ri leus na h-oidhche.

DUGHALLACH.

'Ciod e nis, a Mhic-Thorr-loisg ;
Thoir an t-òrdugh,
Tha mise le deòin aig do sheirbheis.'

AILEIN.

'Mo sgiath láidir ! tha thu 'n so ;
An ainm Righ Coinneach 's nan Gàidheal
Bitheamaid annta !'
Sheas an dithis fo sgùrr na caraige,
'S an fhichead fear garg 'g am bualadh,
Nàmhaid a' tuiteam leis gach buille,
'S an dà churaidh gun leòn,
Gus an do thuit na fiadh-dhaoine
Gun chomas torrachd no buille.
Luidh iad uile 's an lagan uaine,
'S toirm nan tonn, le monmhor,
A' seinn coronaich fhuair,
'S am fuil a' traoghadh.
Ràinig na gaisgich am bràthrean,
'S a' bhirlinn 'n a h-uidheam :
Ghabh iad an oidhche troimh 'n linne dhomhain,
Gu còrsa na h-Alba, is gaoth is fairge

'G an luasgadh—tonnan fuaimneach
Nach ciùinich treise 'n duine—
'S faoin na 's urrainn e 's a' ghnìomh ud.
An uair a shoillsich a' mhadainn,
Sheinn Ailean, 's e air ràmh-guaillne,
An duan beag so air fuaim clàrsaich :
 ‘ Tha 'n linne so buan,
 'S fhad' a chithear thu shuas,
 A thalaimh ghleannaich
 Nan ruadh-bhoc siùbhlach.
 Ged tha Manainn fo chìs,
 'S a laoich air tuiteam 's an strìth,
 Tha thus' is do Rìgh gun mhùthadh.
 'N uair thig na-Lochlannaich gharg,
 Gun bhàigh ri beò no ri marbh,
 Théid biodag chlaiseach 'n an seallbhan, 's i rùisgte !
 'S bidh *Righ nan arm* * so ri m' thaobh,
 An làimh nan curaidh nach aom,
 'S ged 'thig buillean gach taobh cha lùb e ;
 Ged a chluinnear nuallartaich shearbh
 Nam borb a' tighinn le colg,
 Bheir suinn nam boinneidean gorm dhaibh dùbhlan !
 Ach cliù mo ranntachd a' chual
 Sopan deàrrsach nam buadh
 Air an leitir a bhuain an Dùgh'lach !
 A laoich làidir gun cheilg,
 Beatha bhuan dhuit gun mheirg ;
 Dh' fhàg thu 'n sud an ton-ruadh air Rùraich !'
Dh' òrduich m' athair, Righ Mhanainn duinn
Teachd a's ìnnseadh gun dàil
Gu 'm bheil an nàmhaid fuileach ud a'n òrdugh,

---

* An claidheamh mòr.

'S ma 'n luidh grian dà sheachdainn,
Bidh e le 'fheachd air an tràigh so.

SUNADAIL.

'S mòr do sgeul a mhic Righ Mhanainn;
Cha 'n fhada bhuainn là na deuchainn.
Bidh faobhar ri feusaig 's sleagh ri cneas!
Chì thu cinn-fheadhn' a' cheàrn so;
Gheibh sinn an comhairle,
M' an ruith crois-tàra feadh nan gleann
A chruinneachadh nan clann gu cath,
Laoich nach stad le ag no eagal;
Cha chùis an-teagamh an gniomhsan!
  Thàinig air toiseach nan ceannard,
Mac-Mhaoilein Mòr a' Chnaip
Air chuairt an Gròb-phort,
'S Mac-Calum, Dòmhnull Lag-an-fheòir,
'S Duibhneach Bhracluinn
Bho ghleann cas nam preasan tric,
'S Mac-Alasdair Thigh-na-luachrach,
Sgiobair cruadalach de Chlann Dòmhnuill.
Chuala na maithean an sgeul;
Dh' iarr iad gu léir crois-tara
A ruith gu Càradail an toiseach,
A's ás a sin dà fhear dheug taghta
A dhol feadh gach ceàrn,
'S air cunnart bàis cách a dh' éirigh
A thoirt an sgeòil air fad na dùthcha,
'S bantrach Mhic Dhòmhnuill
Le 'macan fo chùram na Fine
A chur do Dhun-a'-Chlachain,
'S muinntir a' Chinn-shiar
A chur leth-cheud fear do Dhùn-abhartaidh

A ghleidheadh baideal àrd Chlann-Dhòmhnuill;
'S gach nì diubh sin an ainm an oighre,
'S na daoin' a choinneachadh gun dàil
Air faiche Bhracluinn 'n an làn armachd,
'S Mac-Ionmhuinn Thigh-nan-còrn
A chur Dhùn-Charadail an uidheam séisdidh,
'S na birlinnean o 'n Mhaoil gu Loch-an-Tairbeart
A bhi aig tràigh Shùnadail an òrdugh cogaidh,
'S Dun-Sgiobnais a ghleidheadh na th' ann
Gus an tig àm sgaoilidh gu cath na faiche,
Ma chuireas an nàmhaid sinne 'n éiginn cunnairt;
Tein'-éiginn a lasadh air Beinn-an-tuirc
A thoirt rabhaidh do mhuinntir Ile 's Chòmhail,
Clann-Dòmhnuill gu léir le 'n luchd-leanmhainn
A theachd a dhion an leanabain, oighr' an cinnidh.

MAC-MHAOILEIN.
Co théid a dh-fhaireadh na linne
M' an tig na nàimhdean oirnn gun fhios?

OIGHRE MHANAINN.
Tha sin deant' a dhaoin'-uaisle;
Mac-Iain-Gheàrr le 'sgioba treun,
Ghabh e air féin a' chùis sin.
Cha ghluais Rùrach clàr o 'n chladach
Nach faigh sibh rabhadh o 'n fhear ainmeil;
Bidh e 'n so tràth gu leòir
A dh-aindeoin na tha beò dhiubh
Am Manainn thùrsach.
  Mar sgaoth bheachan o 'n sgeap;
A' cruinneachadh air geug an còmhail,
B' ionnann fineachan dà ghleann deug Chinntìre
A' tional ás gach ceàrn;

Gaisgich de gach ainm,
'S Faiche Bhracluinn anns gach beul,
'G an ceangal ri chéile mar aon;
Na birlinnean-cogaidh, le 'm brataichean gorm,
Suaicheantas cabhlach rìoghail na h-Alba,
A' teachd an ear 's an iar gu cala Shùnadail;
Gach caisteal a's tùr-faire
Air fad a' chladaich sgolbaich,
Fo chrannaibh séisdidh,
'N uair a chunnacas eithear Mhic-Iain-Gheàrr,
'S cobhrach m' a guallainn a' srachdadh
Thonnan Chaolas-Bhranndain,
'S i 'giùlan fios,—'Tha Rùrach a nìos an linne;
Dh' fhàg e Manainn an dé le cabhlach
A lìonas o 'n Mhaoil gus an tràigh so;
Bheir madainn am màireach sinn an greim ris.'
Dh' fhalbh gach ceannard gu Faiche Bhracluinn
A rianachadh ceart a dhaoine;
Gach ceann-feadhna am broilleach a mhuinntir,
A' còmhdach an fhuinn 'n am buidhnean lìonmhor.
Thagh na maithean, le aon rùn,
Mac-Mhaoilein mòr a' Chnaip
'N a cheannard an iomlain;
Curaidh iomraiteach 's ceann-feadhna
Na treubh a shloinnear o 'n fhreumhach
A thug ainm dha.
Dh' fhalbh e le Mac-Iche mòr gu Sùnadail
A chur an comhairle rùnaich ri chéile
Mar gu 'm b' e sin an là mu dheireadh
A bha aca ri 'fhaicinn,
A's Rùrach garg a' teachd, nach till
Ach le claidheamh cosgarrach na h-Alba.

Bha oighre Shùnadail, òigear ciatach
A' cur airm an tighe an rianachd;
Lùirichean, clogaid, a's sgiathan,
A's claidheamhan liath gun smùr.
Bha trì claidheamhan neart
A bha 'n déigh a chéile aig seanair, mac, a's ogha
Cinn-tighe o shean, sinnsear an fhir mhòir.
Bha na h-airm sònraicht' ud an oisinn,
Fo chòmhdach corcuir a's obair ghreis,
Le pabagan airgid a' filleadh air am faobhair.
Thàinig an t-oighre far an do shuidh
An dithist a' còmhradh.
Bha claidheamh loinnireach, ùr
A rinn gobha Shùnadail, Mac-Thuilceann
An làmh an oighre, a dh' fheòraich d 'a athair,
'An toir mi leam am fear so?
Na ciod e thaghas mi measg nan arm?
Orduich na 's àill leat.'

Sunadail.

Cuist a rudain chrìon! an saoil thu
An cuideachd leamsa a chumail Cnoc-na-còmhail,
Thu féin 's am bioran sin
'S an cogadh ann?
A Mhic-Mhaoilein amhairc an so.
Fhaic thu geimhleag do shìn seanar,
Alasdair Mòr a' Chnaip: is cuimhne leat
Gu 'n do bhrist a chlaidheamh latha Ghlinn-Rìgh-'s-dail.
Tháinig e gu tigh Chlachair-an-tuim;
Bha bhean 's an dorus; thuirt e rithe,
'Am bheil arm sam bith a steach?'
Fhreagair i, 'Tha mo dhuine 's a' chath;

So na th' agam;' shìn i dha gheimhleag;
Thill e riutha; sheas e 'm Bealach-na-h-iolaire;
Leag e seachd-air-fhichead diubh,
Nach d' éirich fathast.
Air a thighin dachaidh
Dh' fhàg e gheimleag an so;
Tha i 's an oisinn sin gus an diugh;
Ghléidh mo sheanair 's m' athair i
Gun smùr gun smal.
Is tusa 'n t-oighre; 's mis am fear-gleidhidh;
Co dhinn aig am bi gheimhleag am màireach ?
Abair na 's àill leat, iar-ogha 'n diùlnaich.

MAC-MHAOILEIN.

Cha 'n 'eil fear dhinne 'n diugh air thalamh
Is urrainn a' gheimhleag sin iomairt;
Tha thusa, Mhic-Iche, a'd' aonar
De spionnadh nan laoch o shean.
  Thuirt an t-oighre 's an oidhch' air tuiteam
'Tha birlinn an tighe air an tràigh
Am fag sinn i ? na ciod e their m' athair ?

MAC-MHAOILEIN.

Fhir Shùnadail, thig a nuas
'S dean aon uair eile mar d' àbhaist,
'N uair bhiodh tu 'g a tarruinn,
'S mise 'g a cumail dìreach.
Co ni e ma thuiteas tu 'm màireach ?

SUNADAIL.

'S feàrr a toirt ás a sud,
Na 'faicinn 'n a connadh aig Rùrach.
  Dh' eirich an t-oighr' a's triùir eile,
A dh' fhalbh leis gus a' bhirlinn.

Mac-Mhaoilein.

Biodh dithist air gach taobh,
'G a cumail dìreach,
Ach spìonaibh 'n a aghaidh le 'r n-uile neart
Gus am faic sibh ceart am fear mòr.

Ghlac Mac-Iche toiseach na h-eithir;
Thug e leis i gun stad, gus an do choinnich
Bàrr creig i, am falach 's a' ghainneimh;
Mhothaich e 'n grabadh clis; las e, 's gun fhacal,
Thug e saidh-thoisich na sè-ràmhaich,
Na cinneadan 's an ailbheag,
'N an spealgan air grinneal na tràgha!

Sunadail.

A Mhic-Mhaoilein,
Cha do mhothaich mi riamh cho trom i.

Mac-Mhaoilein.

Cha 'n ioghnadh ged a mhothaich thu trom i;
Dh' iarr mis' air a' cheathrar tarruinn a'd' aghaidh
Le 'n uile spionnadh, 's rinn iad sin.
Co oighre na geimhleig a nis
'S a sheasas àite Alasdair Mhòir,
Ach thus' air fòid còmhraig?

Sunadail.

Cha 'n fheàrr thu féin na na balachain
'S thu 'faicinn gu 'm bheil mi a' dol air m' ais;
Tha 'n t-àm a bhi 'm Bracluinn
Am measg nan daoine.

An uair a ràinig iad Lochan Bhracluinn,
Chual iad port-caismeachd Chlann-Dòmhnuill
A nìos an gleann.

SUNADAIL.
" Sinn na h-Ilich ! pongan meòir a' Ghruamaich,
A' ruith air an oiteag.
Urram 's làmh-dheas na h-Alba,
Bratach ainmeil Chlann-Dòmhnuill,
A' so a dhìon an oighre.
Suinn gun fhoill an fhine threun ud,
Tha sinne réidh mar an iarrtas ;
'S e teine Beinn-an-tuirc a rinn so."

MAC-MHAOILEAN.
" An cluinn thu phìob ud eile ?"

SUNADAIL.
" Cluinnidh a nis : sin na Còmhlaich,
'S Grogair-nam-bò air an ceann ;
Sin cuir chathach nan Griogarach
Fo bhratach a' ghiubhais—'*S rìoghail an dream !*'
Gluaiseamaid 'n an còmhail.
Treòraich iad gus an fhaiche.
Theirear 'Tachairt-nam-bràithrean'
Ris an oidhche so cho fada 's a bhios duilleach air coill,
No creag air rudha."
An ath mhadainn, aig sgarthanaich na neul,
Chunnacas cabhlach Rùraich
Am beul Chaolais-Bhranndain,
'S nuallartaich nam borb a' rànaich
" *Caismeachd nan ceann,*"
'S mac-talla 'g am freagradh
Bho chreagan Arainn 's Chinntìre,
Rabhadh gun mhearachd do na Gàidheil.
Tharruing birlinnean Rìoghachd an Leòghainn
An òrdugh-cath air am fiaradh,

Bho bheul allt beag Ghròb-phort
Gu Rudha Shùnadail, le sruth siùbhlach na linne
An taobh a mach dhiubh,
Riob a ghlac grad na nàimhdean
A thòisich an cath an toiseach an lìonaidh.
'S bu chruaidh strìth ràmhachd
  A ghléidh an sreathan gun bhristeadh.
Cha robh dìth misnich no eòlas-cogaidh
Air feachd nam borb;
Dh' fhosgail iad le colg na frasan bàsmhor,
Gathan a's saighdean a' tuiteam,
Mar chlacha-meallainn o neul faoiltich,
Air cinn nan Gàidheal,
A chuir na nàimhdean gu grad an sàs
Le greimichean iaruinn a thug gun taing iad
Gu buillean làmh.
Dh' fheuch na Lochlannaich ri bòrdadh;
Cha robh sud ach leòn ás ùr dhoibh.
Sheas na laoich do nach dùthchas eagal,
'N an sreathan, le 'n sleaghan fada
A toirt dùlain do amas na tuaighe,
Saidhean geur birlinnean nan Ceanntireach,
Còmhdaichte le iarunn,
A' sgoltadh gus an uisge 's na bu doimhne,
Bùird a's aisnean daraich nan eithear làidir
Bho 'n dromannan gu 'n stocan-beòil,
Croinn is slatan, stadhannan a's faraidh
'G an gearradh le tuaghan trom
Nan Earraghàidhealach d' am bu choingeis
Duine, craobh, no crann luinge!
Bha cinn a's casan nan Lochlannach garg
A' tuiteam 's an fhairge,

'S an linne 'n a lì dheirg.
Lìonadh na mara 'g éirigh, 's cuislean a' tràghadh,
Sleagh a' sàthadh 's tuagh a' gearradh,
Beuc an Leòghainn rìoghail Albannaich
Am beòil nan Ceanntìreach o dheas gu clì,
Sreath nach strìochd is bòrd dhiubh 'n uachdar.
  'N uair a dh' fhannaich an sruth
Chruinnich na Lochlannaich gun iochd
A chuartachadh nan Gàidheal
Le rùn an sgaradh o 'n tràigh, 's am mort
Le àireamh—da fhichead ri aon.
Bha na fineachan air tìr
'N an laidhe air an armaibh
An talamh tolmach nam bruachan tric
Bho chrioch Shùnadail gu Craobh-a'-Bhàird
Aig allt Dhun-leabhair,
'S an cinn-fheadhna air tom-faire
An sealladh a' chabhlaich, a' faicinn
Am bràithrean fo thosgan
A' mhathghamhainn ghairg, thuathaich,
'S gun dòigh air bualadh 'n an aobhar.
An ath mhionaid chualas
Guth àrd misnich, le facal a' chòmhraig—
Ainm righ Alba, "Coinneach ! Coinneach !"
An leòghann 'g a thogail
Am bàrr gach croinn,
'S a' phìob-mhòr a' toirt fuaim o ghleann 's o charaig.

"A chlanna nan con,
Thigibh a so 's gheibh sibh feòil."

AILEAN-NAN-SOP.

A dhaoin'-uaisle 's cruaidh so 'fhaicinn a's éisdeachd ;
Sin beuc-dùbhlain an Leòghainn ;

Cha 'n fhàg aon diubh beò an làraich,
Ceadaichibh dhomh ruith le comhairle ;
Iarraibh orm innseadh dhaibh
An ruith air tìr, no caillear
Na chì sibh, gun aon diubh fhàgail.

Na Cinn-fheadhna.

'S math a thuirt thu, Mhic Thorr-loisg—
Mar sin bitheadh.
Ach ciamar gheibh thu air bòrd,
'S gun chlàr air cladach a bheir a mach thu ?

Ailean.

Tha na ràimh agam fhéin,
'S ni Ailein, an éiginn, a' bhirlinn !
  Chrioslaich e 'chlaidheamh air a léine ;
Ruith e gu tràigh ;
Leum e gun sgàth am buillsgean nan tonn ;
Shnàmh e gu birlinn Mhic Iain Gheàrr ;
Dh' innis e 'naidheachd am briathran athghearr :—
" A Mhic-Alasdair 's fhir-chinnidh,
Air iarrtas nan uaislean,
Ruithibh gu luath air an tràigh iad ;
Cha dean misneach no toil tuilleadh ;
Cha 'n urrainear dol thar na rinn sibh ;
Tha 'n t-sreath fhathast an dùbhlan gun bhristeadh ;
Gluaisibh mar sin gus an tràigh,
Cho dlùth 's a shnàmhas iad, bòrd ri bòrd ;
Sin an t-òrdugh a fhuair mise."
  Shéid Mac-Alasdair an dùdach ;
Ghabh na Gàidheil gu tìr,
'S na nàimhdean lìonmhor 'n an déigh.

MAC-ALASDAIR.

Ciod e 'nis, a Mhic Thorr-loisg ?

AILEAN.

Cuiribh teine riutha ; cumaibh balla lasrach
Eadar sibh féin 's na nàimhdean ;
Tha na gaisgich sinn thall deas gu bualadh
Cho luath 's a bhios sibh air an talamh.
  An ath shealladh a chunnacas,
Tràigh Shùnadail am buidealaich dheirg
Bho Dhun-sgolb gu lagan Ghròb-phort,
'S na Lochlannaich a' teicheadh
Do dhoimhne na Linne.
Chaill iad dòchas aon a ghlacadh ;
Cha d' fhuair iad ach sgrios gun éirig,
Creuchdan nach druideadh eòlas.
  Chaidh maithean nam fineachan an comhairle
Co-dhiubh choinnicheadh iad air an tràigh iad
No 'n leigeil an àird air an aonach.

MAC IAIN GHEARR.

Tha ceart is ceàrr a réir barail ;
Tha na nàimhdean dannara lìonmhor ;
Fanamaid ás an t-sealladh
Gus an dìrich iad o 'n tràigh,
'S iad an dùil gu 'n do theich sinn gun tilleadh.
An uair a gheibh sinn an eangladh nan glac iad,
Bidh cothrom a' bhruthaich leinne.
Cha 'n urrainn iad an sreathan a shìneadh,
'S lann ri lann bidh an strìth 's na bealaich.
Cha 'n 'eil fear am shealladh nach triùir dhiubh !

An uair a gheibh sinn iad air barraibh
Lannan nan ceann Ileach 's coma co dhiubh
A tha iad lìonmhor no ainneamh.

SUNADAIL.
Air m' onoir, a Leathanaich thréin,
'S fìrinn o d' bheul na chualas.
A dhaoin'-uaisle, leigibh a nìos iad
Air lionadh na madainne
Gun tuilleadh dàil; fanaibh sàmhach
Air cùl ar n-armaibh.
  Air àird' an lìonaidh 's a' mhadainn
Tharrainn na Lochlannaich an cabhlach
Ri bile na tràgha, 's an deireadh gu tìr,
Taobh ri taobh mar rathad leathann
Air an coisicheadh dà fhichead an guaillibh a chéile.
Sheas iad gun eagal, gun aon 's an t-sealladh;
Chaidh iad an òrdugh caismeachd
Gun dùil ri nàmhaid. Bruadar foilleil!
An uair a dhìrich iad ri bruthach
Nan sgolban glas,—mar gu 'm fosgladh an talamh
A thoirt anail ás ùr dha—
Chualas beuc an Leòghainn,
'S na Gàidheil a' brùcadh troimh na glacan,
Claidheamh leathann a's tuagh Abrach,
A' plathadh ri gathan na gréine,
Crios air léine 's gàirdean rùisgte;
Fhreagair cnuic a's sluic
Do nuallan cath-bhuidhnean nam borb
A' bualadh nan Gàidheal,
'S a' spealtadh lùirichean,
Clogaidean, claiginn a's cnàmhan
Nan coimheach iargalt,

'G an gearradh mar bharrach crìonaich ;
Gargaich ghnù Lochlann a' tuiteam
Le buillean nam fineachan ;
Glacan an aonaich an smùidrich
'N an caochan dearg,
Air bearradh Bhracluinn,
Nach b' urrainn na creachadairean alld' a ghlacadh—
A dh-aindeoin na sheas 's na thuit dhiubh
'S a' chath gun bhuaidh ud,
Far nach d' fhuaradh iochd
Ri fear a dh' fhàgadh air a leòn
De laoich nan carraibh ioma-dathach—
B' e facal-comhraig nan nàimhdean
An garg aonaich :
" *Na gheibh, casgair 's na caomhain !*"
Dian, dioghaltach, leanailteach,
Chuir iad an cath
Gun troidh a bhuidhinn no 'chall.
Sheas na Gàidheil gun bhristeadh
Mar a chleachd iad, 's nach cualas riamh
An iarrtas striochdaidh an talamh nam beò ;
Còir a thug nàdur dhaibh 's gach linn ;
Cha toir ùine dhinne i,
A chlann nam fear ud !

Mac Mhaoilean.

A Shùnadail, tha iad searbh de ghreadadh nam faobhar ;
Chì mi gluasad ùr.
Tha na fir-bhogha a' teachd gus an toiseach
Greasaibh gu cùl a' bhearraidh,
Staing-ghrabaidh nam friobhag bàsmhor ;
Tha Rùrach seòlta ;

'S ma ni e bealach leis na saighdean
Buailidh luchd nan sleagh a steach
Cho grad ri oiteig o 'n speur ;
Théid sinn do 'n eug—'s an latha caillte.
Luidhibh dlùth ri cùl a' bhearraidh,
G' am mealladh gus an saoil iad
Gu 'n do sgaoil sinn 's an ruaig.
An uair a ràinig na nàimhdean
An druim toirmisgte, an ruith chuthaich
'S mar a shaoil iad a dh-fhaotainn buaidh a's tòrachd,
Far an d' éirich na seòid riu, uchd ri uchd.
'S ged a ghlacadh le giorag,
Na biothanaich gharg,
Nach do thairg 's nach do ghabh
Maitheanas o nàmhaid riamh,
Iarrtas nach cualas 'n an sgeul,
Thog iad nuallan a' chath ás ùr,
Bùireadh mortach nan tuagh
A' bualadh le confhadh an dùthchais
Na sreath dlùth nach do bhrist ;
Gun taing do sgrios nam borb,
A lionadh nam bealach
A dh' fhosgail an sgathadh nach d' fhàg beatha
An déigh buillean nan Gàidheal ;
Ròmhan garg cheann-fheadhna Lochlainn
A' brosnachadh nan gnùsgach iargalt,
Gus an d' fhàilnich anail, cnàmhan, as féithean.
'S na chaidh ás diubh,
Mar mhisgear ag iarraidh a rathaid
An uair a bhios a lùithean
A' diùltadh a chumail dìreach,
'S deoch laìdir air ghoil 'n a eanchainn.

BLAR THRAIGH GHRUINEART.

The battle that forms the subject of the following verses was fought between MacDonald of Islay and his uncle, MacLean of Duart, in the year 1598. MacLean had long sought for the possesssion of Islay, but having failed to extort a conveyance of the island from MacDonald, he used his influence at court to obtain a grant of it. MacDonald offered to divide the island with him; MacLean would have it all: MacDonald gathered his clan from Arran and Cantyre; they met at the head of Loch Gruinart where a bloody battle was fought and MacLean slain. After a few lines by way of preface, the poem proceeds to give the speeches of the leaders. Then follows a description of the battle and of how a dwarf from Jura shot the Lord of Duart, which caused the MacLeans to rush with such fury upon the enemy as to throw their own ranks into confusion and cause defeat. A description is given of the scene of sadness presented next day, and of the burial of Duart. The piece concludes with the coronach which they sang as they carried his remains to their last resting place in Kilchoman.—R.B.

An latha m' a dheireadh de 'n t-samhradh,
Là is fad air am bi iomradh,
Aig sgarthanaich nan tràth, 'san ear,
Thàinig freiceadan a dhùisg na fir,
Ag innseadh gu'n robh sìol Chuinn a' gluasad,
Fo'm bratach shean da'n ainm a' bhuadhach,
Làmh dheas fineachan na h-Alba,
Ris an d' thubhairt an saoghal, am feachd gailbheach.
A toirt dùbhlan le pìob a ghruamaich,
Rabbadh nach d'fhuaradh riamh gun strìochdadh,
Do fhine na làmh dhearg 's chrann-fhìge.

Lachann Mor.

"Fhuair iad an diugh gaoth, is grian leo,
Dà chothrom do nàimhdean nach iarrainn,
Tha tuilleadh a' tighinn na shaoil mi
Fir Arrinn na Learga 's na trì Raonuill,
Le 'n muinntir ri tuinn na tràgha,
A thachairt oirbhse a laochaibh Arois,
'S dian spoltadh a ghleidheas bhur cliù dhuibh,
Cha'n fhacas fhathast am blàr bhur cùl-thaobh."
Ghluais Leathanaich chathara Mhuile,
Mar a dh'iarradh aon is uile,
Sgaoileadh bratach Dhubhairt le reultan sìoda,
'S le iolach cléibh nan ceudan dìleas,
A b' urram Righ air ceann armailt,
Seòid Mhic Ill' Leathain fo'n armaibh,
Sgaoileadh bratach ghorm Thòrr-loisgte,
Ris nach do thachair riamh na choisg i,
Air an làimh dheis le'n ceann-feadhna,
Nach robh 's an Eòrpa ri fhaotainn,
Fear a thomh'seadh o' chrùn gu bhròig ris,
Thuirteadh so m'an tugadh dhòmhs' e.
Bha àirde thar feachd na h-Alba,
Mar cheud Mhac Morachd nan Eabhrach,
'S os ceann na dh'éirich leis o'n Dreòllain,
Chìte guaillean garbh a chòmhlain,
A' measg nan ceudan taght a bha dhiubh,
'S cha do shéid gaoth air fir a b' àille,
Cha robh a'n tìr mòr 'n an eilean Mhuile,
Fear coimeas do Lachan Dhubhairt.
O sgrios nach taisg thu claidheamh bàsmhor,
Treubh àrdanach bratach an leòghainn,
Ma'n tig na gallain ud fo fhaobhar,

'S gu'n cluinnear caointeach nach beò iad.
M'an do shéideadh caismeachd a bhualaidh,
Labhair Mac Dhòmhnuill mar so ri uaislean.

"A chàirdean 's mo luchd duthcha,
'S aithne dhuibh gu léir stéidh na cùis so,
A dhion ar daoine 's ar dùthcha,
Tha'n claidheamh dìoghaltais a nis rùisgte,
Còmhlaiche garg nach till mì-run
A thugadh dhuinn a dhìon nam firein,
Tha na nàimhdean treun ud g' ar tòrachd,
O nach tug sinn troidh do thir an còrach
Mheasadh leinn iad gach àm mar chàirdean,
'S rinn m' athair uasal-sa dhiubh bràithrean
Bhrist iad gach ceangal daimh a dh'fhàgadh,
Tha'n stàilinn ud a nis 'na'n làmhan,
Ag innseadh nach till iad o'n àrfhaich,
Gun sinne chuir fo mhasladh,
Ar marbhadh 's ar dùthaich a ghlacadh,

A Chlann Domhnuill,
Ma chailleas sinn an làrach
C'àit' am falaich sinn ar nàire?
Cluinnidh fir Albainn is Eirinn,
'S ma bheir iad dhinn e c'àit' an téid sinn,
Ma chailleas sinn cliù nan ceud bhuaidhean,
A bhuidhinn sìol Chuinn le'n cruadail,
Ma dh'fhàgas sinn ar còir air céiteadh Ghruineairt,
Cluinnear e feadh Bhreatainn uile,
Gu'n tugadh uainn luach ar seanachais,
'S gu'm bheil sinn a nis 'n ar luchd leanmhuinn,
Do Mhac Ill' Leathain is d'a chinneadh,

Sud na dh'iarras e 'n uair thig e,
Am fàg sibh an so is fuil 'n ar cuislean,
Urram làmh dheas na h-Alba,
'Nuair a thogas a rìghrean a h-armailt,
A thugadh dhuinn le reachd rìoghail,
Aig Allt-a'-bhannaich mar a dh'innseas,
Iomadh flath is treubh air fad na h-Eòrpa,
D'an cùis fharmaid làmh dhearg Dhòmhnuill,
A thilg e air cladach Shùirneig,
Far an do thog sinne Dùn-na-Naomheig,
A chì sibh am màireach 'na lasair,
'S claidheamh gun tròcair a' casgairt
Mhnathan, chlainn', 's ar n-aosmhoir chràbhach,
Ma gheibh na Leathanaich na 's àill leò.
Tha iad a' gluasad 'n ar còmhail,
Tàrrnaibh a suas an òrdugh,
A mhaithean 's a luchd-cinnidh air mo sgàthsa,
Caomhnaibh bràthair mo mhàthar!"

Raonul mòr na Luiba,
"Caomhainn e" 'n d'thubhairt thu Mhic Dhòmhnuill.
Cha-n 'eil deichnear an diugh a' d' chuideachd,
No ged a their uile do d' sheòrsa 'nan àireamh sin,
Do shluagh na crìosdachd,
Is urrainn Righdire Dhubhairt a chòmhrag,
Mur an caithear e le luaidhe,
Bàs no buaidh dhuinn thig e beò as."

Dhlùthaich a nis an dà fheachd am fraoch catha,
Pìobaireachd a' toirt fuaim còmhraig ás an talamn,
Gach beul tosdach mar gu 'n tréigeadh cainnt iad;
Gach aon a' feitheamh a nàmhaid a thoirt gun taing dha,

Tonnan gun smal na fairge o'n chuan fharsuing,
A' taomadh 's a monmhor aig an casan;
'S mar gu'm b' ann a' caoidh ri bhi toirt fianuis,
Air gearraidh nan leòn nach léighseadh,
'Nuair a thogadh iolach bàis le feachd Sheumais.*
Fhreagair na Muilich le àrd mhisneach;
Cha robh air talamh feachd nach clisgeadh
Ri gàir nan Leathanach a' bualadh
Ach am bràithrean neartmhor uaibhreach;
O Albainn caoidh do mhic a' tuiteam le neart nan gàirdein,
A bu treise dh'fhàs 's an t-saoghal;
'S nach robh ri' m faotainn ach an talamh nan Gàidhael.
Caochain fhola gach taobh a' srùghladh,
Air feur ùrail a' chòmhnaird uaine.
Fuaimneach lannan stioc nach lùbadh,
A' dol am meud 's am meud,
Air fad 's air leud lèan' an uamhais;
Buaidh air meidh chothromach gun aomadh,
Ri taobh seach taobh, greim cruaidh na dòrainn
Gus an do thill na Leathanaich gun taing,
Làmh chlì Chlann Dhòmhnuill,
A' gleachd 's am buinn ri tuinn na tràgha,
A bha 's an àit ud mar bhalla dìon doibh,
Tonnan sìorruidh cuan an t-sàile,
A ghlac laoich neartmhor Mhuile,
'S a dh'ain'eoin na b' urrainn a teàrnadh,
Chuir iad bratach an Fhraoich bhàrr a' chéitidh,
A' fannachadh, 's an streup a nis na h-àirde,
Fras shradan dearg a' dìreadh mar bheul àmhuinn,
A'spreadadh le cuthach lasrach gu h-ìosal thun a bràighe,

---

* James of Islay, the MacDonald.

Sruth nan caoirean loisgeach ud
Garg choimeas nan arm a' bualadh,
No mar a thuigear a' ghoil theinnteach a dh'éirich uatha.
'Nuair a bhrosnaich na h-Ilich ris an nàmhaid,
A bu treise bhuail 's an linn ud no bha làthair dhiubh,
A nis air fraoch an dùthchais an eu-dòchas,
Cor nach cualas roimhe riamh an sgeul Chlann Dòmhnuill.

Faic an caochan beag ud a' teàrnadh,
A' taomadh a shruthan gu h-ìosal an uchd na tràgha,
Faic sgitheag * liath nan iomadh linn 'na lagan dìomhair
A bheir a nis thu gu crìoch cùis nach taitneach ìnnseadh.
Faic aig a bun a' crùban,
Troich a ghuir an diabhol, 's an Lag a 'n Diùra,
Crannas na mìle mallachd le cuimse mortair,
Chuir e dubh nan éibhleag air geug na dosgainn,
Las i, 's bha 'm peileir nimh 'n a shiubhal,
Bhuail e Mac 'Ill' Leathain air bann an triubhais,
Thug e oidhirp labhairt le crith bheulach,
Dh'amhairc a chomh'altan 'na aodann 's e glas-neulach.
Thuirt e ma'n do thuit e gun deò ann,
A chàirdean mo ghaoil tha mi leòinte,
Cumaibh a suas mi fo'n bhrataich,
Ma mhaireas féith luith a'm chasan,
Co fada 's a chithear gur beò mi,
Cha tréig an t-eagal Mac Dhòmhnuill.
Ruith sgeul a' bhròin feadh ghaisgich Mhuile,
Thog iad an guth 's cha b' ann gu tuireadh,
Ach iolach a thug comh-fhuaim o'n talamh,
Dìoghladh, dìoghladh, le'r cruaidh lannan.

* A diminutive hawthorn tree.

Sud an cuthach a chuir gu bàs iad,
Chaill iad an riaghailt 's an làrach,
Sgaoil ad na'm buidhnean gun aonachd,
'S Clann Dhòmhnuill mar charraig Dhùn-naomheig,
Gun bhristeadh fo iùil an ceann-feadhna,
'S nan uaislean a bu treise 'san fhine na trì Raonuill,
Ursannan catha gaisgeil seòlta,
Chuidich sgrios is eas-òrdadh na Muileach,
A' tuiteam mar raineach sheargt an dìthreabh,
Fo fhaobhair sgathaidh nan ceann Ileach,
Iolach buaidh is ruaig 'g an iomainn,
A chuala maithean a nàimhdean le tiomachd,
'Nuair a fhuair iad Alastair Arois,
A' meadhon buidhne 's gun aon làmh ris,
'Na sheasamh mar charragh fo'n doinionn,
Bha'n Leathanach treun comh-ionnan,
Air lèana lom gun lot gun lùbadh,
A nàimhdean air aodann 's air a chùl-thaobh,
A chlaidheamh earbsach a' bualadh,
Ghléidh cearcall fosgailte m'an cuairt d'e,
Gach fear a thàinig fo fhaobhar,
B'e n tiota ma dheireadh e de shaoghal,
Cha d' iarr e bheatha 's cha do strìochd e,
Cùis a bhrosnaich fearg nan Ileach,
Fir na Learga 's na h-Oa,
Buidheann co treun 's a' bha'n Clann Dhòmhnuill,
A' tuiteam le buillean fear Arois,
Aig lag nan ceann far an d'fhàg e
Na thug e leis gu talamh Ile,
Tha'n cnàmhan gus an diugh 'g innseadh,
Dùn air dhùn mar thuit iad,
Na fhuair mi de'n sgeul thug mi dhuit e,

'S fìrinn e nach àicheidh duine,
Nach caillear na théid a'n cunnart,
B'e sud crannchur fear Arois,
'Nuair a fhuair e fuasgladh le làmhan,
Raonuill Arranaich a lean an tòrachd,
Gus an àit' an do sheas an còmhlan,
'Na aonar 's gun fear 'ga chòmhnadh,
'Ga dhalladh le sruthan falluis,
'S a làmh air leantuinn ris a' chlaidheamh,
An uair a chualas guth oscarra Raonuil,
" A Chlann Dòmhnuill caomhuaibh an laoch dhomh!"
Curaidh gun teagamh,
Cùis a dhearbte ri fear de sheòrsa,
Cha d' fhuaradh aon de naimhdean leòinte,
A dh'éirich tuileadh ás an àraich,
Cha leigh'seadh ìocshlaint an cnàmhan,
Cinn sgoilt' is cuirp sgathte,
Nam fear co treun 's a sheas air talamh gu bàs loite.
Stad an tòir 's thill na h-Ilich,
'S b' fheàrr gu 'n robh aon a b' urrainn ìnnseadh,
Eibhneas is bròn na thàinig ás diubh,
Cha robh tràill nam measg na fear fasdaidh,
Laoich mhòr, shaor, ainmeil, na Gàilig,
A nis a' tilleadh o stoirm na h-àraich,
Ag amharc le sgreamh na lotan creuchdach,
A bha air na thogadh beò 's an roinn nach d'éirich,
Thachair Mac Dhòmhnuill is fear Arois,
Thairg am Flath do'n uasal fàilte,
Shìn e'n làmh chlì 's neul guil 'n a ghruaidhean
'S a làmh dheas fo ghlas nach d' fhuasgail,
Gus an do ghearradh saidh a claidheamh,
A thug tiom' air Mac Dhòmhnuill 's air a mhaithean,

'Nuair a gheárr Niall Chaonasgail[*] am bóta stàilin,
Cha robh sùil thioram 's an àireamh.

AN ATH LATHA.

'Nuair a dh'éirich solus lòchran mòr na cruinne,
An ath mhaduinn bha gach té is duine,
A dh'ionndrainn caraid, mac, no bràthair,
A tional gu tùrsach gus an àraich,
'S gun aon nam measg a b' urrainn ìnnseadh,
Mu fhear Thòrr-loisgte no ma dhìlsean.
No mu Righdire Dhubhairt am bu bheò e,
Cùis nach b' ait le Mac Dhòmhnuill,
'Nuair a chualas gul, is basraich,
A ràinig iad fada m' am fac iad,
Bean a'n earradh mnà uaisle,
A' teàrnadh o Dhàil-na-buaile,
'S a sùil air a h-ais gu lag na sgìtheig,
Cha do thuig aon na bha i sireadh,
A' caoidh gu muladach a léir-chreach,
'S ag iarruidh Dhubh Sith[†] a cheusadh,
Mu'n do ràinig i na h-uaislean,
Dh'fhiosraich Mac Dhòmhnuill, le truas di,
Co shaoilte b'e bhean bhrònach,
Fhreagair fear Arois 's aithne dhomhs' i,
Tha sinn a nis aig ceann na cùise,
Cha bheò Lachann, fàth a tùirse,
Cha chuala thusa gus a nis e,
Ach chuala mis' e, ged nach b' fhios domh
Far an do thuit e, sgeula brònach,
Seachainn a bhean so, 'Mhic Dhòmhnuill,

---

[*] The man who invented the Islay hilt.

[†] The real name of the wretch by whom the Knight of Duart was shot.

Sin Ni' Mhic Artni a mhuime,
Tha i nis gun eagal duine,
Feuchaidh mi'n toir mi gu céill i,
'S co tùirseach an diugh 'san dé dhuinn,
Dh'fhalbh Mac Dhòmhnuill 's na trì Raonuill,
Fear Arois is Niall a' Chaolais,
Bràthair Mhic Aoidh na Ranna,
Gu lag na sgitheig far an d' fhuair iad
Mac Ill' Leathain 'na chor duaichnidh,
'Na shìneadh air bruachag fhàsail,
Fuar marbh 's a chuislean tràighte,
A dhà chomh'alta, clann fear Bhròlais,
'Na'n luidhe leis 's an dithist leònte,
Chuir iad e air breacan flath nan Ileach,
Le bòid chruaidh mar a chaidh ìnnseadh.
Thuirt Raonull na Learga, "a dhaoin'-uaisl', éisdibh"
Ma'n tog sinn am Flath so le chéile,
Gabhadh gach fear a ghreim air beann de'n bhreacan,
'S ni sinn mar Dhòmhnullaich an reachd so,
Nach stad 's nach leig sinn gu làr e,
O'n àit' an do thuit e 'san àrfhaich,
Gus an ruig sinn Cill-a'-Choman,
'S ma leigeas aon a ghreim gu fàillinn,
Gu'n cuir an triùir eile,
Gun anail dàil da, na biodagan,
Troimh far an d'fhàg,
Greim Chlann Dòmhnuill, Lachann Dhubhairt.
A chàirdean cha'n àm so gu tuireadh."
Thog, is rinn iad mar a gheall iad,
Tha uaigh 's a Leac a' sin o'n àm ud,
Thogadh a chumha anns na briathran so.

CUMHA MHIC 'ILL' LEATHAIN.

Fhir mhòir an do leagadh thu,
Gu h-iosal,
Gun anail 's tu dìblidh,
Fo' n fhòid, fo' n fhòid,
A' d' shìneadh,
Sgal pìob, sgal pìob,
Nach éisd thu, nach éisd thu,
Ni's mò, ni's mò,
'Nuair a thogar fir Alba,
Gu feara ghniomh, gu feara ghniomh,
'S gun thusa le d' Rìgh le d' Rìgh,
'S gun thusa le d' Rìgh,
'S gun thu beò, 's gun thu beò,
Bithidh na Leathanaich threun,
'S ceann catha, nan lleach,
Fo bhròn, fo bhròn,
O nach tig thu, mar b' àbhaist,
Gu àros Rìgh Seumas, Rìgh Seumas,
'S gun do thogadh leis féin thu,
'S tu òg, 's tu òg,
Cha'n fhacas a' d' latha, air talamh
Na h-Eòrpa, na h-Eòrpa,
Air talamh, na h-Eòrpa,
Fear eile do shamhuil, do shamhuil,
Fhir àillidh, fhir àillidh,
Cha d'fhàgadh a' d' dhéigh dhuinn,
A' d' dhéigh dhuinn, a' d' dhéigh dhuinn,
O na rinneadh do d' chreubh,
Caisil-chrò, caisil-chrò,
O na rinneadh do d' chreubh,
Caisil-chrò,

Fhuaradh do chlaidheamh a' d' ghlaic,
Le greim bàsmhor, greim bàsmhor,
'S cha'n'eil fear ann
'S an àl so, 's an àl so,
Na 's urrainn a làmhadh,
Fo'n t-sròl, fo'n t-sròl,
Togar do chumha le Muile,
'S le Ile, 's le Ile,
Le urram a dh'ìnnsear,
Do chòir, do chòir,
Le urram a dh'ìnnsear,
Do chòir.

CATH THOM EALACHAIDH

EADAR NA

GAIDHEIL ALBANNACH AGUS NA SASUNNAICH

ANNS A' BLIADHNA 1302.

This piece describes one of the frequent skirmishes that took place between the Scotch and English during the war of Independance. The Bard in strong language describes the bravery of the Scots, and in no measured terms scathes the "barbarous" English as he delights to call them —R. B.

O Albainn c'arson nach
Faic thu'n diugh air chòir,
Dìllseachd nan Airidhean feachd,
A dh'fhuiling air do sgàth,
Cruadail bàs is gleachd ?

C'arson nach bi thu mar a bha,
Nach tog thu 'n àird do cheann,
Nach seas thu rithist mar bu nòs,
Aig toiseach Rìgh'chdan na h-Eòrp',
An toir gur neò-ghlan,
Nan gàrr mucach bhuait do chiall,
Do mhaoin, do chòir, is do Dhia.
Eirich a sheana mhàthair bhuadhach,
Rìoghail, dhoirbh,
Ardanach, aintheasach, threòraich, gharbh,
Thig a mach le d' mhòrachd o shean,
'S cluinneadh do mhic,
Le seirm nam bàrd c'arson.

'N uair ràinig an sgeul na laoich,
Nach obadh strì,
Gu'n robh na naimhdean a' teachd,
Air tìth an glacadh beò,
Ruith na h-Albannaich do'n choill,
'S an cridheachan mòr,
Laiste le innsginn dùthchais,
Nam fear treun le 'm b' anns'
An t-eug, no mallachd cuing,
A chuir eucceart air muineal cinneach saor,
A bhrist i gun taing,
Cò ach Albannaich le treòir,
A samhuil nach cualas riamh,
A sheasadh an duiseal nan spèic,
Treubhach an gnìomh,
An fhichead fear a b' fheàrr,
A tharruing cruaidh,
O na dh'fhosgail Adhamh a shùil,

A thug cath do thrì cheud,
Fir gharg cleachte ri àr,
Fiata mar Thuirc a' dìon,
An garaidh cùil am brocluinn,
Ard nan stùc.
B' ionnan na luinsichean ciar,
A' ruith an coinneimh nan sonn.
Am bealach an doire ghuirm,
Far an do sheas,
Uilleam Ualas le naoi fir dheug.
A' toirt dùbhlan do nàmh,
A luidh an sud mar chuirm,
Do bhrùidean na frìth,
Mu'n deachaidh grian,
Fo dhubhar na h-oidhche 's an iar,
'Nuair dhlùthaich na naimhdean,
Air na laoich,
Cha d'fhuair iad an cothrom a shaoil,
Bha 'm bealach cumhann le stacan chreag :
'S an cuilionn deilgneach gorm,
Ga 'n dìon m'an cuairt,
Staing riochd nan sonn bu ghailbheach nuar,
A thug coinneamh sgreataidh do na daoi,
Le lannan leathann geur,
Bhuail mar dhealain air sròin,
Nan laoicean gun ghràs,
A ruith do ghialan a' bhàis,
Fo bhuillean nan treun,
A bha spreadadh 'nan cabhadh dearg,
Claiginn smuais is féithean,
Na thàinig a steach air bealach,
Coisrigt' a chithear o lìnn gu lìnn,

Far an d' itealaich an t-aingeal dìon,
Os ceann nan Gàidheal 'nan airc,
A' fritheàladh neart do'n bhuidhinn bhig,
Claoidhte le ionnsaidh nan sgaoth,
Bha spàirneachd troimh'n ghlaic,
Le cuthach fuath is geilt,
Roimh bhuillean an dara Samsoin,
Gaol nam fìrean nach do stad,
Duais foille nan nàmh,
An sud ás ùr an càs,
Ged dh'fhalbh na daoi le sgreamh,
Is nach b' eòil doibh staid nan laoch,
Bha cuid diubh leòinte fann,
'S am fuil mhòralach a' ruith,
Na caochain bhras 's gun dòigh,
Fhathast air dol ás mar thill,
Na buirb 'nan trì buidhnean,
An rùn bristeadh a steach,
Air doire nan iomradh cian,
Far an do chuireadh an cath dian,
A mhair latha 's oidhche,
Gus an do sgaoil falluing neòil,
A sgiort a sgar a' chonnspaid,
Mar a dh'òrduich Rìgh bithbhuan,
Nan gràs a bhith.
Ghabh na Gàidheil an sanas,
Is dh'fhalbh iad fo'n chith.

DUAN-GEALL,

Air euchdan nan Gaidheal Albannach, anns a Chrimea fo stiùradh, a' cheannaird ainmeal Cailein Caimbeul, anns a bhliadhna, 1854.

This piece, which is one of the best of the author's efforts, gained the first prize at a competition instituted by the Celtic Society of Glasgow. The Directors of the Society selected the subject and restricted the competitors to a certain number of lines. The judges were the Revs. Dr. Smith, Inveraray, D. M'Lean, Glenorchy, and D. M'Nab, Glasgow, all of whom as well as the Bard have passed away. The verses were written in 1857.—R.B.

BLAR ALMA.

Chuala mi tuair'sgeul oillteil,
Is trom bhagradh
Dhìrich mi'n dé Druim Alb'
A dh'fhaotainn sealladh,
Chunnaic mi fo aon mheirgh'
An tuath thìr Eòrpach
'S mìltean 'n an airm ghaisg'
Ag iarraidh còmhraig.
Na Rusianich air mullach Alma
Cogach, deacair, beachdail, dalma,
'N an sreathan coisichean 's marcaich
An rian còmhraig air an uchdaich,
Na nàimhdean shuas. An creachan dì-lionn,
Fhuair na Gàidheil òrdugh dìreadh,
O bhearradh nan liath chreag carrach,
Thaomadh fras nan sgrios 'n am broilleach,
A'm buillsgein dubh-neòl a' chasgraidh,
Leum na h-àrmuinn gun ghealtachd,
Bheuc an Leòmhan "Buaidh a dhain'eoin,"

Tharruing sliochd nam Fiann an lannan,
Mar thuil Chluaidh chuisleach le gleann,
Luath's mire sruth airgid Eas-Linn,
B'ionnan sud braise nan sonn,
A maomadh do'n àrfhaich 'n an deann.
Fo 'n t-sròl ghreadhnach nach do chìosaich nàmh,
Is aosmhor cliù 's i ùr mar bha,
Le lannan leathann nan ceann aisneach,
Dh'fhàg sibh creuchdan sgrios is osnaich,
Euchdan nan curaidh gun smal,
Da'n dùthaich tìr nam beann 's nan tuil.
O àirde chreagach nam bac,
Chur sibh ruaig air feachd an t-sneachd,
Chrithnich iad le oillt roimh sgraing,
An Leòmhainn dheirg 'nuair chrath e mhuing,
Ga'n sgànradh le bruthach gun taing.
Bu gharg a shrachd e'm bein 's an cuing,
Gnìomh o'r cuimhne nach sgarar,
Fhad 's a mhaireas cuan a's talamh.

BALACLABHA.

Le gleadhraich arm a's torrunn làmhaich,
Air learga chiar Bhalaclàbha,
Chunnaic mi spàirte ri crann,
Iolair spùllach an dà chinn,
Feitheid ifrinn gun chlos.
A reubadh creiche tuath a's deas,
Mìltean a' freagairt d'a smachd,
Foill 's fuil a's àr na'm beachd,
Dùdach nan ràn searbh a' beuchdaich.
Steudan Còmhraig a' leumnich,
Buidheann bhorb nan cochull lachduinn,
N' an sreathan dlùth air an leachduinn,

Ghluais iad o àird' an fhuinn,
N am beinge throm gu làr a ghlinn,
Lannan reubaidh 's gach glaic,
'S am facal còmhraig bàs gun iochd.

Na Gaidheil.

Chunnaic mi air lom na faiche,
'San earradh fliuch le braon na moiche,
'Na'n staing dhion 's a' bheallach chumhann,
Fir dhìreach àrd nam broilleach leathann,
Meirghe na h-Alba sgaoilte,
Suaithcheantas a Mòrachd aosda,
Os ceann reang na mìlidh uaibhreach,
Ga 'n stuigeadh gu toiteal a bhualaidh,
Cha b' ion-air-éigin ach toil,
An fhuil àrd gun tioma ri uchd goil,
A bhrosnachadh gu h-euchd an sìnnsear,
So an sgeul mar a dh'ìnnseadh.
Bhrùchd am marc sluagh an coinneamh,
Na 'n Gàidheal na'n cois 's iad annamh,
Deich ma'n aon air an aodann,
'S gun chùl-taic ach gleachd 'n an aonar,
Cliù nach teirig do na gaisgich :
Mar lasair dheirg á àmhuinn loisgich,
O fheadain ghorm nan cuilbheir cinnteach,
Chunnaic mi na caoirean teinnteach
An gleann 'na bhuidealaich strianach,
Mar bhruaillein doireann 's an iarmailt,
Na dealan-ghobhlach a' spùtadh,
A' bolg neòil na fillean dùbhlaidh,
Cuimhneachan buaidh is gàbhaidh,
Air Albainn ghaoil 's air clannaibh Ghàidheal.

A dhearbh iad an sud a dhain'eoin,
'Nuair fhuair iad mar fhad an lannan,
Chuala mi sgread nan làn cheann Ileach,
Ga'n tarruing á truaillean rìomhach,
Stad an teine 's thòisich spealtadh,
Marcaichean gnù ga'n sgoltadh,
Lùirichean sligneach nan alt
A bruansgail le beumaibh neart,
Conspuinn nam "Breacan an Fhéileidh,"
A dhìon a chòir 's a cheannsaich eucoir,
Fo iùil a cheannaird do-chìosaicht'
Cailein Caimbeal mac an Ilich.
'S cian sgaoilteach do chliù a nochd,
A làmh dheas na mìltean feachd,
Ghrios mi FIONN' le Mac an Luin,
A bhi ri d' thaobh an gaoir nan guin,
'Nuair bhuail thu'm buillsgein a ghàbhaidh,
Sheas thu 'd chliù do t'ainm 's do d' Bhànrigh'n,
Sheas thu 't-uamhas do d' nàmhaid,
Thug thu buaidh is sguab thu 'n àrach.

CUIMHNEACHAN BHRAID-ALBA.

This is a sort of medley composed in honour of a Mr. MacNab, a native of Breadalbane, who resided in Glasgow and had been very kind to the Bard. The poem opens with an address to the country, the beauties of which are described in terse and classic Gaelic. The Bard descends into the glen. As he approaches a herd of cattle he hears the milkmaid's song, which is perhaps the sweetest piece in his whole works. The Bard approaches the sheiling where he is made welcome by a Highland matron, whose description he gives and whose praises he sings. The matron was doubtless Mrs. MacNab, the wife of his friend whose kindness to himself in time of trouble is recorded. Then follows a lament for the desolations caused by strangers in the Highlands, and a coronach is played by the aged Harper on the same subject. The whole finishes with "Big John's Testament," which consists in a vow laid upon his son, to stand by the language and customs of the Gael, and see the Bard decently buried. —R.B.

A thalamh àrd nan coilltean uaine,
'S nan sruth fìor-uisg',
Cuislean bras nan lochan domhain,
Nach gabh dìobradh,
Caochain ghlan na doimhne mòir',
A' ruith air uachdar
Do bheanntan gorm, a thìr nan curaidh,
'S nam ban stuama,
Neòil ghlas m'a bharraibh stùc a' snàgadh
Is féidh nan langan,
Ri creachainn a' dìreadh 's a' teàrnadh,
Le luth eangan,
Coilich nan cneas dubh a' turraraich,
Air do tholmain,
Is mìltean lus a' fàs 'na maise,
Le brìgh talamhainn.

Do ghraiseirean ìseal coirceach,
Ire thorach,
'S fasgach t' ìnnseagan lurach,
Tomach, gleannach,
Earbag chlis na claisteachd neònaich,
Feadh do chluaineag,
'Ga falach, fo dhubhar rò-chrann,
Leis an ruadhaig,
A' cumail a cluais ris an àile,
Fo sgàil na coille,
Na h-caralas le buaidhean nàduir,
Air brath-foille,
An t-sealgair ag èaladh dlùth dhi
'S bàs 'n glaic leis,
Cuilbheir teine 's gadhair lùghor,
Gu cur ás di ;
Leumaidh tu thar bruachan dìlionn,
Is stacan garbhlaich,
Am boil gioraig nach gabh ìnnseadh,
Le purp seanachais,
'S ioghnadh an obair nam feart,
Do luath's 's do neart,
'S nach urrainn teallsanaich nan ceist,
Am breathnachadh ceart,
Cha d' fhuair thu spùllan mìlidh,
Na tuisg reubaidh,
'S ann tha glaine 's maise 's cuthach,
Còmhla 'd chreubhaig,
Fàgaidh mi thu measg nam preas,
Do thèarmunn fàsail,
'S tèarnaidh mi sìos an t-eas,
A dh' éisdeachd bàirich

Nam buar adharcach air faiche,
    'S luinneag òighean,
A' bleoghan na tain air réidhlein,
    'S an àl m'a chròthan.
'Nuair dh' fhosgail an Gleann a' m' shealladh,
    'S an spréidh air àilein,
Dh' ealaidh mi dlùth do 'n bhuaile,
    Is shuidh mi sàmhach,
Fo dhubhar daraig cheudan samhraidh,
    An lagan bòidheach,
'S thug an oiteag chiùin gu m' chlaisteachd,
    Séisd nan òighean.

ORAN NA BUAILE.

Chaidh gruaim nan sianntan a chadal,
'S tha fèath air talamh 's air cuan.
'S choisg gaoth fhuaraidh na gaillionn,
Gu sìth a h-anail o thuath,
Tha neòil shoilleir na h-iarmailt,
A' sgaoileadh cian air an cuairt,
'S a' pògadh gathan na gréine,
Chuir blàth's a' chéitein a nuas.

Thàinig fosgladh nam blàithean,
'S tha lusan àillidh nan raon,
Ag éideadh dìthreabh nam beann,
Is sraithean ghleann air gach taobh ;
Tha bheò chruitheachd 'na maise,
'S buair air faichean le'n laoigh,
'S gach tulach uain' air a chòmhdach,
Le breacnaich neòinein fo bhraon.

'S aobhar ioghnaidh an sealladh,
M'an cuairt air lagan a chrò,
Doire chùbhraidh nam meangan,
Mu 'n iadh 's a' mhaduinn an ceò,
Le braonach chéitein 'ga criaradh,
O chirbean liath-ghlas an neòil,
Is éiridh lòchran na soillse,
Cur gean air maighdinn nam bò.

A dh'fhaicinn trusgan an fhàsaich,
'S bruthain àigh a' dol suas,
Taisgeach beath' o na dùilean,
Falluin smùidreach nan cluan,
Anail thlusmhor na h-àile,
Treòir cinneis nàmhaid an fhuachd,
'S glòir an athar na h-éideadh,
A' dìreadh treun air a cuairt.

Ceòrach bhlàth o na speuran,
A fliuchadh réidhlein is chruach,
'S cur neart fàs anns an dùsluinn,
'Nuair thilleas ùin' air a cuairt,
A dh'aiseag feartan na gréine,
Nach urrainn eucoir thoirt uainn,
Ged dh'fhògradh laochraidh nan garbh-chrìoch
Le fòirneart searbh thar a' chuain.

Cho-fhreagair am Bàrd fo 'n daraig,
Le bras-chaoin Gàidheil,
Dh'èirich e'n coinneimh na maighdinn,
'S thairg e fàilte,
Bheachdaich e le fiamh duin'-uasail,
Air gnùis na seirc,

Làn banndachd is mothachadh tearc,
Gun stuirt mairc,
A rinn air innis nan earc,
A bheatha gun airc
Gu pùbull fosgailte na h-àiridh,
Aig fiarag lagain,
Strachdte le Liagaire * 's Lus Bàchair, †
Is òg mheangainn,
A' bheithe chùbhraidh fo lòd braoin,
'S na h-ealtan sgiathach,
A' co-sheirm le poncan gaoil,
Do'n òg-bhean sgiamhaich,
Iomhaigh an duine, maise daonnachd,
Leug na h-annsachd,
A neo-chiontachd òig' is faoileachd,
Agh na ceannsachd ;
Sin duit modh is gnè na Finne,
Is tuigear uatha,
Beusan òighean na Gàilig,
Mar a chualas,
Ach ma tha Filidh no fear suaire,
An rùn faighneachd,
M'a dhùthchas maighdean na buaile,
Na co o'n sloinntear,
Ainnir mo dhuain fo 'n riochd so,
Naisg thu caoimhneas.
Do nighean Mhic an Aba,
De shliochd Mhic an Ab' oighre.

Ràinig am Filidh bùth na frìthe,
Le dealas laiste,

---

* The Herb Loveage. † Ladies Glove.

'Sa Cheòlraidh 'ga stuigeadh gu dìomhair,
Le rùn faicinn,
Fo gheugan uain' an fhasgaidh fhàsail,
Bean uasal,
An earradh a dùthchais,
Tìr nan Gàidheal.

CRUTH MNA GAIDHEALAICH.

Chunnaic e bhean Ghàidhealach mhaiseach,
Air bruach casligh * alltain Easloch,
A h-aogasg mòdhar, ceanalt', stuama,
A' nochdadh tàbhachd neo-thruaillte,
Na fola 's glain' air cuairt na cruinne,
Neo-mheasgte gun mheang fainne, †
Mìltean bliadhn' an Rìoghachd nam Breacan,
'S i 'n diugh mar bha an càil 's an cleachduinn
B' ion éibhneis air leirg a choinneimh,
Ri màthair mhac do 'n àrd Fhine,
Fo chulaidh do Bhreacan nan Abach,
D'an dùthchas Cinne-Alla chorrach,
Lic is Fionn Lairig choilleach,
Cill-Fhinn is Bualtachan gleannach.
Bha riochd-fleasg do dh'anart mar shneachd,
Air falt amlagach nan tlachd,
Comharra neo-chiontais is iochd,
Nach dìon tàir 's nach àraich lochd,
Earasaid bhasach nan dath seasach,
Air uachdar an earraidh chneasaich,
Bràisde boillsgeil mar léig feachd,
A' dùnadh an dà oir m' a h-uchd,
Calman is beithir 'na mheadhon,

---

* Struth bras àth. † Laige.

Gràbhalta le teòmachd ealaidhean,
Bratach ghreadhnach Chlann Donnachaidh,
Miann sgeulaichean, bhàrd, is cliar-sheanachaidh,
Bha gasan rainich o stuadh nan dos,
Am bòichead ùr-fhais 'na laimh dheis,
Suaithcheantas nan laoch o Shrùthan
Nach d'fhuiling cuing 's nach d'iarr ràthan.
Beannachd dhuit 's urram do shìnnsear'
Rath ort 's gu ma buan a dh'innsear
Coinneamh a bhàird fo sgàil na daraig,
Ri céile rùin Mhic an Aba.

Fhir dhìlis na h-ìnnsginn uaibhrich
'S glan an ìr' o 'n do bhuaineadh,
Na mìlidh churranta, bhuadhach,
An t-sìnnsearachd threun o'n d'fhuaradh,
Mac an Aba.

Chuir iad Dail-rìgh le dearras laochail,
'S cath Bhualtachain le deannal fhaobhar,
Fo mheirghe nan dathan fraochail,
A thog seachd fineachan an aobhar
Mhic an Aba.

Bha mi roimh an gainntir dòruinn,
'S m' fhuil air ghoil le teasach lòinidh,
Ràinig tu uiridh mo leònaidh,
Is sheas thu 'd stadh neart ga m' chòmhnadh,
A Mhic an Aba.

Ràinig tu leab' a' chruaidh chàis,
Dhiùlt thu teach mear na luath-ghàir,
Is an iargainn loisgeach gam' bhualadh,
" Bu tric agam 's b' annamh uam thu,"
A Mhic an Aba.

'S geàrr aoibhneas an duin' aig fheabhas,
Mar a chualas,
Mairg, is fearg, is neo-sheamhas,
'Ga shìor-ruagadh ;
'S trom an t-eallach gaol dùthcha,
'S fòirneart ain'eoin,
Biothanaich allmharach 'gar spùinneadh,
'S gun dìon againn.
O shliochd nan treun nach d'fhuiling tàir,
So àm bhur dìobraidh,
Ainneart 'gar ruagadh gu càs,
'S gur a mhi-ruin,
Ga'r fògradh gu tìr aineoil,
Thall thar chuantan,
Braid-Alba le gàmhlas foilleil,
Air a sguabadh,
Sglamhaiche gun iochd 'ga rùsgadh,
'Na lom-fhàsaich,
'S a mic laochail fad o'n dùthchas,
A' caoidh na dh-fhàg iad.
Eisdeamid sgeul nan sonn,
An rian bàrdachd,
O sheanair aosda ceann nan cliar,
Le fuaim clàrsaich.

CUMHA A' CHLARSAIR.

Cuimhne na bha,
Ghluais mi gu dàn,
'S sinn claoidhte le cràdh fòirneirt,
Ga'r sgiùrsadh le smachd,
Fo'n smàig nach do chleachd,
Is sinn gun dùthaich
Fo reachd fògraidh,

O thìr thuinnidh nan clann,
Da'n dual iomairt nan lann,
A thog mulad gun cheann dòmhsa,
Greadhuinn neo-ghlan a' sgrios,
A fhuair sinne fo chois,
'S sinn gun teanachdas,
Gun fhois gun fhàrdaich,
Far an d'àraicheadh riamh,
Na tréin nach aidicheadh fiamh,
Do neach ach an Dia ràthain,
Na dubh Albannaich dhian,
A ghread na Ròimhich o chian,
An deannal nam pian bàsmhor,
Air monadh Bhraca nan euchd,
Dh'fhàg sibh cuimhne nach tréig,
Fhad 's a mhaireas 'n ar déigh Gàidheil,
Air bearradh Chall-Duin nan gas,
Fhuair na fithich an los,
'S air leirg Dhealgain an Rois dh'fhàg sibh,
Bèin nam biothanach cruaidh,
A dh' fheuch bhur saors' a thoirt uaibh,
'N am plodraich fuar 's an àrfhaich,
Aig Dail-rànaich nan tolm,
Fhuair na feitheidean cuirm,
Air cairbhean nam borb sglàmhach.
Leoghan disgir nam beann,
Meirghe mhòrdha nan clann,
Le braise neartmhor gach àm buadhach,
O staoin chorrach an fhéidh,
Gu srath tìorail nan réidh,
Ghléidh e dhain'eoin dha féin na fhuair e.

Alb' an seun thu mo ghlaodh,
Nach dùisg thu Mhàthair mo ghaoil,
M'an toir mallachd na daorsa buaidh ort.
Na sean fhineachan treun,
Air an sgapadh an cèin,
Sliochd nan saoi d'am bu bheus cruadail,
An tallachan làn do eanntag nan càrn,
Gu h-ullartach fàs fuaraidh,
Chithear cumhachag bròin,
Is ialtag nam fròg,
Gun eagal an còmhnui 'n dhaaichnidh.
Far an d'àraicheadh laoich,
Sliochd nan Criosduidhean saor,
Tha nis feadh an t-saoghail fuadaichte.
Le màgaich ghreannach tnù,
Lior nan garrachain brà.
'S nan cràin sliopach gun chliù,
O'n d'fhàs iad.
Pòr salach na foill,
Ris an dubhairt ar n-athraichean Goill,
'S trom acainn na roinn a dh' fhàg iad.

Cha'n'eil ath-chuinge na ceòl,
A' moladh Trianaid na glòir.
Ach balbh mhulad nan tìr fàsail.
Far an cluinnte gu moch,
Aoradh moladh 's gach teach,
Tha cuirn chòinich 's gun neach,
G'an àiteach',
A bhochraid'n ghaisgeil aon fèachd.
B'e sud bhur n-urram, is [illegible]
Sibh smachd fìrinn 's [illegible] àbhaidh,
Stiuir nèamhaidh bhur rian.

A shliochd cròdha nam Fiann,
Mo chreach dhubhach 'ur cian sgànradh,
Am measg almharrach thall,
Far nach measar 'ur call,
'S nach goirear dhibh clann Ghàidheal,
An éideadh colgail nam buadh,
Urram fhlaithean is sluaigh,
O'n Fhiann chatharra nuas,
Is co 's urrainn a luaidh,
An rian seanachais no dhuan,
Alba rìoghail ri uair gàbhaidh ;
Innsginn theinteach do mhac,
An uair a thogadh tu t' fheachd,
Cha robh do dheamhain 's an t-slochd,
Le gur Shasuinn fo'n smachd,
Na chuir do shaorsa fo reachd nàmhaid.

Thaisg an clàrsair aosd' a Chruit,
'S a dheòir a' frasadh,
Gràin fòirneadh 'na tein' ìnnsginn,
A' dian lasadh,
Dùrachd aichbheil còir an duine,
An uair fheuma,
Tìodhlachd nèimh 's colbh ceartais,
A chosg eucoir.

TIOMNADH IAIN MHOIR.

M' an gann bha guth na clàrsaich balbh,
'S am filidh aosd' fo bhròn a' falbh,
Chualas air bearradh an eas,
Sgalarachd deanachdaeh dhos,
Ard sheirm Pìob-mhòr a' seinn,

Caismeachd chòmhraig shìol Chuinn,
Na ruaig Rìgh is cùl air Ghallaibh,
Crùn-luath feachd-cheum nan sonn ullamh,
Nach facas a' sòradh coinneimh,
Ri nàmhaid a rùisg claidheamh.

Trì cheud deug is leth cheud eile,
Aois craobh-sheanachais Treith Dhùn-Olla,
Fir dhcachdair bu chian alladh,
An treas meur do shliochd nan trì Cholla,
A' co-fhreagairt do 'n t-seirm luinneach,
Sheas gu stòld am Filidh rannach,
A' dearcadh gach taobh do'n fhireach,
Far an cualas an torman cathach,
O dhuis tuairneach nam ponc foirmeil,
Triall chaismeachd nan Dùghlach ainmeil.

Gheibh leanaltas a dhuais mur fàilnich,
'S b' ionnan a thachair do'n Aos-dàna,
'Nuair dhìrich e staoin na carraige,
Chunnaic e air lom na leirge,
Le tuar neirt a' teachd 'na chòmhail,
Sean fhear mòr an culaidh Ghàidheal.
Bha àirde mar Fhiannach sréine,
Mhic Cumhail fo chrann dheò-gréine,
Nochd a mbodh uaisl' is gean,
Is misneach sàr charaidh 'na shùil ghlain,
Bha labhairt flathail, duineil, suairce,
Troimh'n tuigte grad treòir neo-thruaillte,
Connspunn treun do 'n fhine Dhùghlach,
Da'n dual eug no buaidh-làrach,
Dh' fhàiltich e le seirc an Seanachaidh,
'S dh'éisd e sgeul le stòldachd iomchuidh,

Dh'fheòraich an t-Aos-dàn' am briathraibh suairce,
Co 'm fear àrd a sheas ri guaillinn.
An t-seann laoich ? A dhearbh riochd,
A dheachd tùr nàduir gu'm b'e mhac,
Fear mòr calma deas dìreach,
A thaghadh feum a sheasamh còrach'.

'S b'ionnan a thachair mar a leanas',
Thionndaidh Iain-Mòr le dian dhealas,
Ghlac e mhac 'na laimh chlì,
'S lann chruaidh nan strì 'na laimh dheis,
Thionndaidh e'n faobhar an àird,
Is labhair e gu cràbhach ris.

An Dia o'n d'fhuair mi mo bhith,
Is tusa mar ghibht le reachd gnàth,
Biodh an diugh 'na fhianuis dhìon,
Air m' ath-chuinge le fìrinn d'a,
Faiceadh Athair nan dùl,
Da'n léir gach cùis a thig m'an cuairt,
Fòirneart mo bhràithrean gaoil,
Gun teanachdas an taobh so'n uaigh ;
'S gur fuath le m'anam an dìol,
Ged tha mi fann le strì na h-aois.
Tog do làmh is gabh mo ghuidhe,
Purp na chual thu tric uam roimhe,
Seas is coisg an tuaileas gràineil,
'Tha mort an fhuigheil bhig a dh'fhàgadh,
Gàidheil mo ghaoil fo bhinn ceilge,
Ach gu sònruicht suinn Bhraid-Alba.

Dìon an cànainn 's an cleachdainn,
'An aghaidh mì-run, tnù, is triochdan,

Nam bolgairean gun chliù gun mhaitheas,
A gheur-leanas iad an taobh so fhlaitheas,
Sin seadh do bhòid. Gléidh i mhic,
Is faic am Bàrd le seirc fo'n lic.

RANN MARBH-THAISG DHONNACHAIDH MHIC-BHLAIR,

Tuathanach ann an Ile, a chaochail', Mios Meadhonach an Earraich, 1867.

GUTH.

An cluinn thu teàrnadh o Chnoc-na-faire,
Fuaim nan cas-cheum tiamhaidh trom,
'S an ceòl tùrsach ag aomadh,
"Cha till mi tuille" gu saoghal nam beò?
Tha 'n caomhan Crìosdail,
Gu h-ìosal gun chlaisteachd gun iùl,
Air mùthadh o bheatha gu bàs.

FREAGRADH.

Ged a dhearrsas grian air cùrsan cian nan speur;
'S ged a ruitheas dealanach nam biorag dearg,
A' sgoltadh rathad a thoirm 'n a dhéigh;
Ged a thogadh crith-thalmhainn,
O ghrunnd an domhain, le freoth theine,
Beanntan Albainn as ùr,
'S an sùghadh a rithisd 'n an còmhnard;
Ged a shéideadh ceithir ghaothan na cruinne,
A' togail, 'n a h-aon bhuinne colgach,

An fhairge mhotharach gu h-iomall a meud;
Ged a thilgte, 'n am pronnach mean,
Creagan ailbhinn nam beann
An slugadh farsuing a' chuain;
Ged a sgoilteadh an talamh,
Gu taisgeach nan uisgean mòra
Falaicht' an dìomhaireachd a' chuain;
Ged a rachadh caraig Dùn-an-Rìgh
'N a gaineamh mhìn an Loch-éite;
Ged a dh' éireadh armailt nam fineachan,
'S an leòghann dearg, buadhach,
Le smachd rìoghail na h-Alba,
A' casgairt gach nàmhaid
Aig an robh de dhànachd a dhùsgadh;
Ged a shéideadh ràn na dùdaich,
O bhunait gu bàrr nan stùcan liath,
Ag iarraidh a mach nan Gàidheal,
Aluinn 'n an cruth, àrd 'n an gnìomh,
Treun, uasal, dìleas, gun mheatachd,
Na gaisgich o na frithean coillteach,
A' greasadh le graoinneachadh Crois-tàrra,
Gus an àrfhaich, a ghleidheadh a' chrùin
Do nighean rioghail Rìgh Seumas,
Na h-Ailpeinich 's na dh' éirich dhiubh
Gu stéidh a mòrachd;
Ged thigeadh so uile, cha chluinn
'S cha dùisg e o chadal ùdlaidh sgàil a' bhàis.
Sìnt' an uaigh dhorcha na tosdachd,
Tha 'n caomhan bàigheil fo ghlais nam marbh,
'S àite falamh aig cagailt an aoraidh,
Far nach feudadh mi-bheus labhairt,
'S nach d' thug fasgadh riabh do mhì-rùn.

GUTH.

Bhrist freumhach aosd' de chraobh Chlann-Bhlàir;
Bithidh so air 'fhàgail air a lic;
Cliù nach 'eil tric, ach is fìor a dh' ìnnsear
Leis na fhuair air eòlas :
Aoidheil, caoimhneil ri bochd;
Uasal, macanta 'n a bheus;
Fìrinneach, dìleas, gun fhoill,
A thug an dlighe mar a thoill
Do gach aon. Bha beannachd luchd-tuarasdail
Duit air tìr 's air muir,
Mar a thuit do chrannchur.
Thus' a shiùbhlas cuan nan gàbhadh,
Faic 's an làr, 'n a chaisil-chrò,
Maraiche cruadalach, dàna,
A bu tric a sheas ànradh gaoithe a's fairge,
Air tonnan feargach sruith a's séididh.
Thus' a ghleidheas an treud
Air aisridh nan sléibhtean lusrach,
Tog a nall o sgùrr an eas,
Neòineag gheal, eagach an fhàsaich;
Cuir an so i air uaigh
A' bhuachaille d' am bu dùthchas
Còmhall corrach nan treudan lìonmhor.
Bha 'm fear dìleas so an sud 'n a òige,
Aig crò 's aig creachan 'g an cuallach.
Seas air a lic a's guidh do chrìoch
A bhi le sìth mar a thugadh dhasan.

RANNAN.

MU BHAS AN URRAMAICH NIALL STRACHAN.

Minister Eaglais Chalum Chille, 'an Ghlascho,
A chaochail anns a mhìos Mhàigh, 1860.

Fhir a ghabhas an rathad,
Stad 's thoir aire do'n uaigh so,
Smaointich ceart mar is éigin,
Dhuinn gu léir dol gu truailleachd,
'S nach cum urram no mòrchuis,
Maoin na seòltachd sinn uaipe,
O na thoill sinn le peacadh,
Buaidh teachdair' an uamhais.

O dhuine nach dìomhain,
Earbs' á ni tha anns an t-saoghal,
'S lagh ar caochladh do'n t-sìorr'achd,
A ghnàth sgrìobht' air ar n-aodainn,
"Mar fheur uaine na faiche,
Tha uaill is maise chlann daoine,"*
Seargaidh àilleachd na colla,
'Nuair a ghearras corran an aoig sinn.

Bheir e'n Rìgh ás a chathair,
A dh'aindeoin carachd na h-eucoir,
A tha cumail chàich fo a chasan,
'S iad ag acain 's nach éisd e,
Cha 'bhi oiscin na fhàrdaich,
Nach téid am bàs air a dhéigh ann,
'S e ga ghreasad gu prìosan,
Nach fosgail innleachd na éiric.

---

* Isaiah xl. 6.

Bheir e'm brathadair snàgach,
A bha 'na thràill aig air iarrtas,
Gu làthair Breitheamh nan uile,
An Tì nach urrainn iad fhiaradh,
A dheanadh fìrinn do bhreugan,
'S a chuir euceart an àite,
Ceartas fìorghlan na riaghailt,
Mar a dh'iarras an àithne.

Ach faic fo ghlasan a bhàis,
Gun chomas fàilte na còmhradh,
Am fear nach fhaca 'n a éigin,
Neach 's e 'm feum air a chòmhnadh,
E nis gun chlaisteachd gun léirsinn,
Rabhadh geur dhuinn nach beò e,
'S gu'n tàinig cumhachd an éig air,
Nach coisg beusan na fòghlum.

Sin a chreubh anns an duslach,
Is sin thusa mar bha e,
Làidir fallain a' d' bheò-shlaint',
'S ged tha thu òg na bi dàna,
Cha diong stòras na uabhar,
Ni 's an uair ud ga d' theàrnadh,
'Nuair thig gairm air son t-anama,
Bairlinn shearbh nach gabh àicheadh.

Faic an teangair ùr-labhrach,
Urrannt' ainmeil 'na shìneadh,
Aghaidh dhuineil na faoileachd,
A nis air caochladh ìomhaigh,

'S an t-anam luachmhor air fàgail,
"Corp a bhàis so" gun chlìth ann,
Sin am fuigheall a dh'fhàgadh,
De'n fhear nach àicheadh an fhìrinn.

Dìllseachh, ceannsachd, is fòghlum,
Do bhuaidhean còrr 's rinn thu feum dhiubh,
Triùir is annamh a thugadh,
Do aon duine, le chéile
Le guth oscarra' sparradh,
Brìgh do labhairt mar dh'fheumadh,
Gach aon a réir mar 'bha'n eòlas,
Sean is òg de d' luchd éisdeachd.

Do liobhairt stòlda, ghlan, rianail,
A' freagairt briathran na Gàilig,
Gnìomh a dhearbh dhaibh na thug thu,
O chànainn chumhachdaich nàduir,
A bhiodh a froiseadh o d' bhilean,
Gu réidh, fileanta, làidir,
Their do threud 's tha e fìor,
Gur tearc na lìonas dhaibh t-àite.

'S ceart a bhreith i gu beachdaidh,
Tha e deachdair ri fhaotainn,
Fear do ghnàth mar dhuin' uasal,
Fear do shuairceis 's do dhaonnachd,
Cha b'e t-àbhaist a ghruamachd,
Ni a bhuannaich an gaol duit,
Seirc an cridhe 's an dùrachd,
A mhaireas ùr dhuit re'n saoghal.

Sud mar ’fhuaradh riamh earbsa.
Nan Sean Albannach airidh.
Urram cinnich na talamhainn,
’S fad’ tha’n seanachas g’a aithris,
’S na bha’n so dhiubh fo d’ chùramsa,
’S aobhar tùirs’ dhaibh do sgaradh,
Uath’ an toiseach do làithean,
’S tu ’nis ’s an àireamh nach maireann.

Tha fuaim cumh’ ann a d’ thalla,
’S deòir mnà ann a’ taosgadh,
’S co’n Crìosduidh a dhàich’eas,
Nach mòr àraidh a h-aobhar,
A bhi co tràth air a sgaradh,
O’n fhear le’n caitheadh i saoghal,
’S ged thig mochthràth is anmoch,
Cha’n aisig aimsir a gaol dith.

RANN MARBH-THAISG IAIN LUIM, AM BARD ABRACH.

Iain Luim ’san òrdugh ’s tu’n seachdamh,*
Le roinn aon còrr mar a chleachd thu
Craon, creadhail, crosda, creasgoin. creapall, contreill,
Crearal, crasgach, reasgach, crearadh, coinntibh,
Clòth, cluach, clothach, babhunn brislich,
Ailleart, aichilleach, ailbhinn. do-bhristidh,
Broisg, braightseil, brodach, brollaigh, brianna, breangail,†
Breas-cholbh, breaslainn, breas, breasda, breas-rod, cainnte,
Sheas thu t’aonar an goil boile fad do làithean,
’S gheibheadh do nàmhaid ’s do charaid thu far am fàgt’ thu.

* An òrdugh Bàrdan ainmeil na Gàidhealtachd.

† Rannsaich Briathradairean no Gailig airson nam facal so.

ORAN.

Chunnaic an t-ùghdar sgeul bàis na mnà so ann an gasaid naigheachd an Glaschu. Cha'n fhac e riamh an duine na bhean, ach gu 'n robh an ainm aig o iomradh. Bha iad araon de mhuinntir an Eilean Arranaich.

A sheanair chaoimh a tha air t-astar,
As a chlachan so shìos,
'S beag an t-ioghnadh mar a tha thu,
'S mar a bha thu nach bi,
O na dhruid an uaigh air do chéil',
A dh'fhàg 'na déigh thu ri bròn,
Cùis nach furtaich an léigh,
A chionn nach éirich i beò.

Ged a thromaich uallach nam bliadhnan,
Ort m'an d'iarradh i bhuait,
A réir na fhuair mi de' d' sgeula,
Bu deas treun thu 'nuair a fhuair
Thu bhean mhacanta dhìleas,
De shliochd mìleant' Ghreim-Cruaidh,
Treubh da'n dùthchas an àrach,
Air ceann nan Gàidheal gu buaidh.

'Nuair a fhuair sinn a Ghàsaid,
Sgeula bàis do bhean rùin,
Thog sud cuimhne na bha dhuinn,
A toirt a làthair sean is ùr,
Naigheachd tùirseach a' bhròin,
A chaisil-chrò dol do'n chill,
Do leaba dhorcha na tiamhachd,
As nach iarrar gun till.

Aon seach aon de na dìlsean,
A sheasadh fìrinneach leinn,

'Nuair a thigeadh deuchainn nan càirdean,
'S a bhitheadh càch air ar binn,
An déigh leth seachduinn de làithean,
Sgairt o àireamh nam beò,
Bhrist an ceangal nach tàth ruinn,
'S cha'n fhaic an àit' iad ni's mò.

O chumhachd déisinn na truailleachd,
'San do bhuaidh leis an aog,
Is nach caomhainn thu deò dhinn,
A toirt leat na h-òige 's na h-aois,
Corran sgaithidh do léir-sgrios,
A ghearr na dheug dhinn gu làr,
'S na tha beò ni thu 'm bualadh,
Le gath uamharr a' bhàis.

Thuit do thaice o do chùlsa,
Nach aisig ùine gu bràth,
Rabhadh cinnteach gu léir dhuinn,
A bhi dol 'n an déighsan a bha,
Dh'fhalbh do choimpire stòlda
A thagh thu òg a measg chàich,
'S co nach tiomaich a chual' e,
Is sinn uile buailteach do d' chàs.

Gal a thig easlaint 'gar bualadh,
Call is cruaidh-chàs is dìth,
Is càch a' diùltadh gu gruamach,
Roinn do 'n uallach a thoirt dinn,
Bithidh na tréibh-dhìrich chaomh,
Leinn ag aonadh an saothair,
'S a toirt a ghath às gach dòlas.
Cha dithist beò sinn ach aon.

THA NA RANNAN SO MAR GUM B'ANN AIR LEACAN UAIGHEAN NAM BARD. *

A Ghaidheil òig, tha t-àm bhi 'g éiridh,
Fhaic thu'n Seanfhear liath 'na éideadh,
'S na h-àrmuinn fhineachail a' gluasad
'Nan culaidhean dearg is uaine,
'S 'nan dathan eile a fhuair gach ìnnleachd,
Ag aithris air bogha na dìle.

'Se sud a chuir air leth o chàch sibh,
'S lean e nuas o àl gu h-àl ruibh,—
Eideadh rìghrean is uaislean,
Maiseach, cathach, flathail, fuasgailt';
Sònruichte mar òrdugh nàduir
A' cur treis is gaisg' anns na dh' fhàs ann.
'S àrd an iomradh na fir chalma
O bheanntan tuathach na h-Alba,
Far an d'fhuair Mac Fhinn a Ghàilig,
'S teaghlach mòr nan Duan na dh' fhàg iad

An uair a sheinn iad maiseachd tom is doire,
Creachan, is cruach is coire,
Beanntan is uillt an fhàsaich,
Am fiadh 's an ruaig 's an Torc 's an sgàirneach,

---

* From the *North British Daily Mail*, Nov. 26, 1867.—"Glasgow Celtic Society.—We are informed that the directors of this society, after mature consideration, have decided that the first prize for the best Gaelic poem is to be awarded to Wm. Livingston, Dale-street, Tradeston."

Coille 's eòin 'na bàrr an còisir
Air geugan duilleagach nan rò-chrann ;
Banarach, buachaill, is àiridh
Anns an cruinnich treudan le 'n àlach,—
Orain ghaoil is laoidhean cràbhaidh,
Piobaireachd, 's luinneagan na buaile,
Iorram ràmhachd 's aoir nan tuasaid.

Oisein treun an tùs na cliarachd,[*]
'S cò 's urrainn innseadh mar iarrtas
Mar a dh'aithris thu colg a' gheamhraidh,
Stoirm an fhaoiltich 's soireann [†] samhraidh,
Tairneanach, dealanach, is fairge,
Gaoth, clach-mheallain 's tuiltean gailbheach,
Dùilean an athair 'nan òrdugh,
'S gealach is reultan a' còmhnadh
Annrachd a' chuain fo neòil na h-oidhche
A' falach lochran na soillse ;
Anns gach cùis an deanar t-fhaicinn
Cha robh 's cha bhi na bheir do cheart duit,
Dh' fhàilnich teanga nam Bàrd ann,
Their iad sud e 's leanaidh càch iad
Oisein, an comunn nam flath—
Oisein, am boil a' chath—
Oisein uasal gun cheilg—
Oisein am frìth na seilg—
Oisein ag iomain na ruaige—
Oisein a' tiomachadh ri truaighe—
Oisein a' diùltadh a bhualadh. [‡]
Chuir thu Ghàilig gu bun a h-anail,

[*] Chorus. [†] Serenity, mildness.

[‡] Faic Dàn an Deirg a chainnt féin air a chùis;
"Chaomhainn mi féin an Laoch leònta."

Cha d' fhàg thu diog 'na creubh gun labhairt ;
Gnìomh nach do rinn mac duine,
Cha robh e ann 's cha tig e tuille,
O'n latha dhruid an t-eug fo'n fhòid thu,
'S a ghlais e leat do bhuaidhean còmhraidh.

So a nuas 'nan àm 's a' chùrsa
Crimine na clàrsaich is Deardail thùirseach,
A chuir an eagar an Dàn brònach
A' caoidh Chlann Uisnich marbh le fòirneart ;
Crimine, bean Dheirg an Doire,
Thuit thu òg le brath-foille,
Dh' fhalbh thu grad mar aiteal grèine
'N uair a sheinn thu cumha do chéile.

Faic uaigh a' Bhàird aosda
Mar a dh'iarrainn e air bruach a' chaochain.

A sheanair chaoimh, gun sannt 'g ad' bhuaireadh,
Mheal thu bheatha so gun bhruaillean ;
Ruaig an fhéidh air uchdach frìthe,
Gadhar aintheasach a' strì ris,
Treudan mèileach air an àilean,
Sruithean sèimh fo gheugan sgàileach
Na dh'iarr thu fhaicinn mar do phòrsan,
Sluigeadh an saoghaltach an còrr dheth ! ! !

Fhilidh Combachag na Sròine,
'S tus' an coigeamh 's an òrdugh,
Tha do chainnt a' teachd co blas ;
Ri oiteagan plathach le fras ;
Saoilear gu'm faicear thu beò
Air aonach an tabhannaich na tòir,
Am miol-chù leanailteach gun lùth ann,

An uair a thug an cròcach an stùc dheth
Chaill e'n sealladh. Thuit a mhisneach,
Tha'n sealgair furachair a' clisgeadh,
'S an gath riobhagach o bhogha lùbte
A' tolladh calg damh dearg a' bhùiridh,
An seachd 's an trì fichead rann a dh' fhàg thu
Is feàrr a dh'ìnnseas mu d' àbhaist.
A laoich uasail rug an aois ort
'Nuair a chas an " t-adh odhar maol riut " *
Mairidh tu le iomradh ògail,
An craobh Fhineachail CHLANN DOMHNUILL.

Eilean a' cheò 's nan sgiathan,
B' olc a' chùis na'n diùltadh iarrtas
Do Mhàiri chliuiteach nan Oran
A sheinn duit luinneag is crònan,
'S cumha tiamhaidh Triath nan Leòdach.
Rann marbh-thaisg air Leac a Lighe
A chì 'm fear-turuis 'nuair a thig e.

Thogainn do chàrn do chlachan ailbhinn,
Carragh 'na mheadhon 's t-aois is t-ainm air ;
An cruthanan sgriobhaidh nan Druidhneach
'S bu bheag sud mar mheas do d' chuimhne.
Biodh do dhealbh an culaidh chadaidh,
'S fleasg mu d' fhalt do dhuilleach daraich,
'S Gearradh-arm nan Leòdach arach
A' d' làimh dheis air leac o charraig,
Thoir do chàch mar is àill do dhìleab,
Ach tilg do THONNAG air an *Ileach.*

---

* A bhean. Bha esan sean is ise òg. Faic Comhachag na Sròine.

Thus' Iain Luim ; gun fois stòras
Connspaid bhuan gun stad an tòir ort,
Sgiùrs thu iad o'n Rìgh 's a' chathair
Gu Brian an ruamhair a bha 'n Athull,
Le teanga nach do ghluais ri càirean
A leithid eile o'n latha dh'fhàs i.
Their càch Iain Lom riut. Ainm is fearr ort,
Sùisde greadaidh Earra-Ghàidheil.

ORAN

COMUNN NAM FINEACHAN GAIDHEALACH ANN AN GLASCHU, A' CHEUD LA DO 'N BHLIADHNA, 1859.

Bha mi 'n déigh, 's tha mi 'n déigh,
'S bidh mu 'n déigh air 'ur n-eachdraidh,
Air Gàilig, claidheamh mòr, is pìob,
'S còir nam mac air rìogh'chd nan breacan.

A' cheud oidhche do 'n bhliadhn' ùir,
'S tigh mòr na cuirm mar lùchairt laiste,
Chruinnich clanna na tìr àird,
Ris an abrar gu bràth na gaisgich.

Fo 'n carradh sean 's a mhaireas ùr,
Le urram bhuan nach mùth 's nach glacar,
O Ghàidheil Albannach d' an còir,
Làmh dheas na mòrachd 's a cleachdadh.

Fineachan tìr gharbh a' chuain,
Broilleach uaill an domhain fharsuing,
A thug Rìghrean do Bhreatunn gu léir,
Do Eirinn 's na ghéill fo smachd dhiubh.

'S dùthchas duibh mar bharrant buaidh,
  Stàilinn fuar glas cruaidh nach taisich,
A ghléidh do'r n-Ath'raichean na fhuair,
  'S bu shon' iad a chual' 's nach fac e.

Le Leoghan sùrdagach nan Clann,
  Barran Lann m'a cheann 's e bras-leum,
Fogh'nan deilgneach 'na mhàig,
  'S e beucaich "An rathad àrd troimh Shasunn."

Riochd nam fear nach d'fhuiling riamh,
  Duais no iarrtas a thug dhaibh masladh,
Seas'ach mar charraigean nam beann,
  Cha d' aom iad le feall no le gealtachd.

Sealladh nach b' ait leis na Gaill,
  Boillsgeadh soills' o chriosan breacnaicht',
Le spangan airgid uaill nan Rìgh,
  A' cuir mais air lìth nan leugan snaidhte.

A' tilgeadh lainnir air an t-sùil,
  Mar dhrillsein geal o dhrùchd na faiche,
Seudan nam fear is feàrr dealbh,
  Air uachdar talamhuinn ri'm faicinn.

A' measg na bha 's na thig 'n ar déigh,
  Bhur dreach 's bhur coltaichead cha'n fhaicear,
Leithid luth is cruth is ceum,
  Nan Gàidheal fo an éideadh feachdail.

Fearalachd gun mheang 'n an gnùis,
  Misneach àrd is dùrachd gaisgeil,
'S neo-chiontachd a thàladh mnà,
  Buaidhean nàdurra nam macaibh.

O Albainn 's dlùth dhuit cumha bròin,
Thig cionta fògradh is ancheart ort,
Eugaidh tu'n tuil fol' is dheur,
Airson d' eucoir do d' chùltaice.

Na tréibhdhirich 'bu dìon duit riamh,
A sgap thu cian 's nach till a d'fhaicinn,
No thogail d'éiric do d' nàmh,
A reubas tu gu bàs gun aichbheil.

A Nèill bhàin o Luinn cha sgeula faoin,
Do dhuinealachd 'an aobhar ceartais,
Thagair thu gu dàn' an cùis,
'S ma sheasas càch ri'n cùl mar dheachd thu.

Bithidh na Gàidheil mar an coir,
Air toiseach miadh na h-Eòrpa farsuing,
Is Albainn aig ceann-bùird nan Rìogh'chd
Ceart a h-aois, a gnìomh, 's a h-eachdraidh.

SORAIDH DHONNACHAIDH DO CHOMHAL.

AIR FONN.—"*Banks of sweet Amond.*"

The "Donnachadh" here referred to is Mr Duncan White, president of the "Comunn Gàidhealach Ghlaschu," and treasurer of the "Cowal Society." Mr White was a great friend of the Bard, and on more than one occasion gave very tangible proofs of his appreciation of the son of song. It was very much owing to Mr White's exertions that the handsome obelisk, that marks the Bard's last resting place, was raised. Mr White is a most enthusiastic Highlander and foremost in any movement that he believes calculated to foster the language and customs of the Gael. In this he and the Bard were congenial spirits.—R. B.

So 'n dùthaich is feàrr leat,
So an dùil nach dean t' fhàgail ;
Gu'm bi crioch air do làithean,
An tir na Gàilig 's an fhéidh.

Dh' fhàsaich fògradh do chrìochan,
Lomair fòirneart gu'n dìon thu ;
A mhàthair aosda nam mìlidh
'S tùirseach ìnnseadh an sgeul.
A bhitheas ùr do gach àl diubh,
Anns gach dùthaich am fàs iad ;
'S nach toir ùine gu bràth iad,
Gu tìr na Gàilig 's an fhéidh.

Bheir na h-aosmhoir do'n òig e,
'S bithidh e daonnan 'nan còmhradh ;
Mar bhuaidh eucoir gun tròcair,
A thug gach bròn leis 'na dhéigh.
Lasair chaoireach gun bhàthadh,
A dh' fhàg do dhaoine gun fhàrdaich ;
'S gun aon a dh'fhaodadh do theàrnadh,
A thìr na Gàilig 's an fhéidh.

O Aird Laomain gu *Fìne*,
Còmhal seilg nan sean rìghrean ;
Tha gaoir na fairge mu d' ìochdar,
'S cha 'n 'eil thu ìseal no réidh.
Falluinn neulach air d' àirdean,
Os ceann do réidhleanan fàsail ;
Coron òirdhearcas nàduir,
Air tìr na Gàilig 's an fhéidh.

Tha fraoch crò-dhearg 's uaine,
'Sgaoilt' mar chòmhdach air d' uachdar;
Lusan ìocshlaint' is fuarain,
A thug feartan buadhach do'n léigh.
Sonas dùthaich nan Gàidheal,
A ghléidh na laoich ud an slàinte;
'S fàsail, fuaraidh an àite,
An tìr na Gàilig 's an fhéidh.

'S lìonmhor Màm agus stùc ann,
'S lìonmhor làn shruth gun smùirnean;
Air grinneal mìn-geal a' spùtadh,
An glacan cùbhraidh fo d' sgéith.
A' bheinn mheadhoin nan àiridh,
'S am bi 'n liath-chearc a' tàladh;
Tha thu sònruicht' a' d' àite,
An tìr na Gàilig 's an fhéidh.

Bha faoghaid Fhinn ann do fhrìthean,
'S laoich na Morbheinn ga d' dhìreadh;
Féithean calmachd ga 'n sìneadh,
Aig còmhlain rìgh a' cur réis.
Air fonn chreachain is Làirig,
Far an d'fhuair iad an àrach;
A nis gun Fhine gun àiteach',
An tìr na Gàilig 's an fhéidh.

Coir'-an-t-Sìth far am b'eòlach,
Am Forsair cliùiteach an Comhlach *
Mhair a chuimhne 'na òran,
Le buan òige nach tréig.

---

* Iain Mac-Ille'bhàin,
Forsair Choir-an-t-Sìth 'an Comhal, 1661.

Crùnair seilg agus bàrdachd,
Uasal, fìrinneach, bàigheil ;
Fear do shloinneadh Chlann-bhàna,
An tìr na Gàilig 's an fhéidh.

Thus' is oighr' air a chòir ud,
Nach ceannaich uabhar no stòras,
Fhuair thu dìleab o'n t-seòrsa,
Caoimhneas còir is deagh bheus.
Gheibh thu 'n comhail nam bràithrean,
Urram crìosduidh 's gach àite ;
Gus an sìncar 's an làr thu,
An tìr na Gàilig 's an fhéidh.

FIOS THUN A' BHAIRD,

NA ORAN BEAN DHONNACHAIDH.*

AIR FONN.—"*When the kye comes hame.*"

[It may be interesting to the readers of the "Oranaiche" to know the occasion of this Song, the origin of the chorus "Fios thun a' Bhàird," and the name "Oran Bean Dhonnachaidh." It was as follows.—The Bard expressed a great desire to have a piece of home-made "Islay Cloth" to make a kilt or jacket of ; Mr. R. Blair, now minister of St. Columba Church, Glasgow, sent the Bard a web of grey home-made cloth, got from his mother for this purpose, with the following address upon it, "Fios thun a' Bhàird Ilich, o Bhean Dhonnachaidh." In return for this Wm. Livingstone sent the following song, hence the name and chorus.]

The above note which appears with the Song in the "Oranaiche," truly describes the occasion and origin of it.—R. B.

Tha 'mhaduinn soilleir grianach,
'S a' ghaoth 'n iar a' ruith gu réidh,
Tha'n linne sleamhuinn sìochail,
O na chiuinich strì nan speur.

---

* The worthy woman here represented is Mrs. Blair, lately in the farm of Lonbàn, near Bowmore, Islay.

Tha'n long na h-éideadh sgìamhach,
'S cha chuir sgìos i dh' iarraidh tàmh,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
A' toirt an fhios sò thun a' Bhàird.
    Thoir am fios so thun a' Bhàird,
    Thoir am fios so thun a' Bhàird,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

So crùnadh mais' a mhìos',
'S an téid do'n dìthreadh[*] treudan bhò,
Do ghlinn nan lagan uaigneach,
Anns nach cuir 's nach buainear pòr,
Leab-ìnnse buar nan geum,
Cha robh mo roinn diubh 'n dè le càch[†]
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Tha mìltean spréidh air faichean,
'S caoirich gheal air creachain fhraoich,
'S na féidh air stùcan fàsail,
Far nach truaillear làr na gaoith,
An sìolach fiadhaich neartmhor,
Fliuch le dealt na h-oiteig thlàth,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Tha'n còmhnard 's coirean garbhlaich,
Còrs' na fairg' 's gach gràinnseach réidh,
Le buaidhean blàthas na h-iarmailt,
Mar a dh' iarramaid gu léir,

---

[*] Aite fàsail.

[†] Mr. Blair resigned his farm at Martinmas, 1863

Tha'n t-seamair fhiadhain 's neòinein,
Air na lòintean feòir fo'm blàth,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Na caochain fhìor-uisg' luath,
A' tighin a nuas o chùl nam màm,
Bho lochain ghlan gun ruadhan,
Air na cruachan fad' o'n tràigh,
Far an òl am fiadh a phailteas,
'S bòidheach ealtan lach 'g 'an snàmh,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Tha bogha-mòr an t-sàile,
Mar a bha le reachd bith-bhuan,
A' mòrachd maise nàduir,
'S a' cheann-àrd ri tuinn a' chuain,
A rìombal geal seachd mìle,
Gainmhean sìobt' o bheul an lain,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Na dùilean* stéidh na cruitheachd,
Blath's is sruithean 's anail neul,
Ag altrom lusan ùrail,
Air an luidh an driùchd gu sèimh,
'Nuair a thuiteas sgail na h-oidhche,
Mar gu'm b'ann a' caoidh na bha,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhaird.

---

* Elements.

Ged a roinneas gathan gréine,
Tlus nan speur ri blàth nan lòn,
'S ged a chithear spréidh air àiridh,
A's buailtean làn de dh-àlach bhò,
Tha Ile 'n diugh gun daoine,
Chuir a chaor' a bailtean fàs,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Ged 'thig ànrach aineoil,
Gus a' chala, 's e 's a' cheò,
Cha'n fhaic e soills' o 'n chagailt,
Air a' chladach so ni 's mò,
Chuir gamhlas Ghall air fuadach,
Na tha bhuainn 's nach till gu bràth,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Ged a thogar feachd na h-Alb',
Is cliùiteach ainm air faich' an àir,
Bithidh bratach fhraoich nan Ileach,
Gun dol sìos 'ga dìon le càch,
Sgap mì-run iad thar fairge,
'S gun ach ainmh'ean balbh 'na 'n àit,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Tha tighean seilbh na dh'fhàg sinn,
Feadh an fhuinn 'n an càrnan fuar,
Dh'fhalbh 's cha till na Gàidheil,
Stad an t-àiteach, cur a's buain,

Tha stéidh nan làrach tiamhaidh,
A' toirt fianais air 's ag ràdh,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Leig am fios so thun a' Bhàird,

Cha chluinnear luinneag òighean,
Séisd nan òran air a' chléith,
'S cha 'n fhaicear seòid mar b' àbhaist,
A' cuir bàir air faiche réidh,
Thug ainneart fògraidh uainn iad,
'S leis na coimhich buaidh mar 's àill,
Leis na fhuair 's na chunnaic mise,
Biodh am fios so aig a' Bhàrd.

Cha'n fhaigh an déirceach fasgadh,
Na'm fear astair fois 'o sgìos,
No soisgeulach luchd éisdeachd,
Bhuadhaich eucoir, Gaill is cìs,
Tha 'n nathair bhreac 'n a lùban
Air na h-ùrlair far an d' fhàs,
Na fir mhòr a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

Lomadh ceàrn na h-Oa,
An Lanndaidh bhòidheach 's Roinn Mhic Aoidh,
Tha'n Learga ghlacach ghrianach,
'S fuigheal cianail air a taobh,
Tha'n gleann 'na fhiathair uaine,
Aig luchd fuath gun tuath, gun bhàrr,
Mar a fhuair 's a chunnaic mise,
Thoir am fios so thun a' Bhàird.

ORAN

BEAN A BHAIRD, NA AOIDHEACHD DHONNACHAIDH.

Fonn.

Bheir mi hòbhan hao il òbhan,
Bheir mì hòbhan hòro i,
Hao il òbhan na bheir mi hòro,
Am fadal mòr gu'n deach e dhiom.

'S fada bhuam thu thìr an fhraoich,
Nan leitir ciar nach caochail cruth,
Cnapach Dhruim chaoinidh nam frìth,
An garbh-shlios o'n lìonmhor sruth.
Bheir, &c.

'S fad thu o linne nam beuc,
Far an cluinnear séitrich thonn,
Cuisle sruth cuain 'na still,
A' cothachadh ri strì nan long.
Bheir, &c.

An sgiathan geal cannach ri gaoth,
Sìnt' air slatan caol nan seòl,
Fiodhrach barra chaol nan crann àrd,
Nach snaidhear air àiridh nam bò.
Bheir, &c.

'S ioghnadh leam fhéin a bhi,
Air stuadhan lìonmhor nan tonn gorm,*
Fo'n athar 's gun talamh ri m' bhonn,
'S mi fada bho fhonn nan tolm.
Bheir, &c.

---

* Thogadh i 'an Sratheirean Siorramachd Pheart. So a cheud uair a bha i air fairge.

Chì mi Ile chrom gu tuath,
Tìr chluaineach nan tulach glas,
'S Boirichill * mar Ursann blàir,
'Na sheasamh roimh chàch a bhos.
Bheir, &c.

Chithear an Rùt † o d' cheann,
Arrinn chas nam beann 's I-bharr, ‡
Ceanntìre 's Tairbeart nan ròd,
Giogha nan òb 's a dhà earr.
Bheir. &c.

Fàilt ort a Learga nan glac,
Deisthir fhasgach 's t-uchd ri grèin,
Do bhuinn ri tuinn a mhuir làin,
Is t' àirde gu cruach an fhèidh.
Bheir, &c.

Barrurara fiosaiche nan sion,
An culaidh rìomhach lusan 's fèir,
Breacaichte mar fhalluinn Rìgh,
O d' mhullach gu h-ìr' a phèir.
Bheir, &c.

An Dubhfhaich thorach fo d' sgèith.
'Ga dìon o 'sheideadh a chuain shiar,
An doinionn a thig gun ghrabadh tìr,
O chòrsa nan ìnnsean cian.
Bheir, &c.

---

* Boirichill, a high hill north of Port-Ellen.

† The Routs, county of Antrim.

‡ Eilein da bharr 'am beul acarsaid Cheann-loch Chill a Ciarainn Ceanntìr Earraghaidheal.

§ Ròd, "a harbour."—*MacLeod and Dewar.*

'Nuair theirinn dùthra na h-oidhch',
Aig cùl rudha Roinn Mhic Aoidh,
'S mall-cheo liath-gheal an tràth nòin,
A' caisleachadh stor o bhraoin,
            Bheir, &c.

O Thorra 's o shlios Chnoc Donn,
Bearradh seunta nan tom-buadh,
Bha ceathach tlus na h-anail chiùin,
A' snàgadh o'n cùl a nuas.
            Bheir, &c.

A' pasgadh chnoc is lag 'na lùib,
Falach fuinn na neul air làr.
Pill [*] cheo'ar an dealt o'n speur,
A' criathradh o bheul a' bhlàths.
            Bheir, &c.

Air raon ghasach an Loin-bhàin, [†]
Fonn tuineachaidh a' Bhlàraich fhial,
Fear caomhail is muinte guàth,
Airidh mar bha càch dhiubh riamh.
            Bheir, &c.

Treubh ghaisgeach is fòghlum tearc,
Urramach an gleachd 's an sìth,
Cinn fheadhn' air faichibh nan slògh,
'San gliocas co mòr ri'n gnìomh.
            Bheir, &c.

---

[*] Pill-chuir, "a sheet holding seed-corn when sowing."

[†] A farm near Bowmore, Islay, occupied by Mr Duncan Blair, who not only sent conveyance the distance of eleven miles to carry Bean a' Bhàird to the end of her journey, but also entertained her with true Highland hospitality.

Bha mi 'm òige an tìr nam beann,
'S air Machaire nan Gall a'm aois,
Ach coimeas Dhonnachaidh 's a mhnà,
'S annamh a' measg chàich aon taobh.
Bheir, &c.

Do mhacan fòghluimte suairc,
Duineil uasal 's nì ni's feàrr,
A gleidheadh an dùthchais a d' dhéigh,
Is gnè na té is dìllse dha.
Bheir, &c.

Beannachd le Ilich mo rùin,
'S gus an taisg an ùir mi shìos,
Bithidh iomradh aig bean a' Bhàird,
Air Mac Bhlair mur faic 's ma chì.
Bheir, &c.

ORAN UR.

AIR FONN:—"*Mor nigh'n a' Ghiobarlain.*"

The Chorus to the following verses has been always ascribed to his majesty James V., the hundred and sixth King of Scots.—See *Small's Roman Antiquities in Fife*, page 292 Whether the lady for whom he very nearly lost his life at Cramond Bridge, was *Marion of Gaberlang*, as she is designated by lowland antiquaries, is not certain. The descendants of the brave William Howieson, who, by a common flail, put four stout swordsmen to flight, and saved the king's life, enjoyed the estate granted him by his majesty in that neighbourhood till within the last thirty years. These lines are descriptive of the combat.

The chorus "Mor nigh'n a ghiobarlain" is, as the Bard tells us in his note, very old. It got wedded to very bad words as sometimes happens to very beautiful airs. Several Highlanders were met in the Bards house, among whom was the present editor; they were discussing several Highland matters; this air was spoken of and regret expressed that such a beautiful air should not be joined to words that might be sung in any company. The Bard said that might be easily done and hence the present song.—R.B.

Bha'n rosad air an Luan ud,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
A thachair sinn an uaigneas,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Co thug an cagar cluaise,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Do starbhanaich na tuasaid,
Mo Mhòr nigh'n a Ghiobarlain.

Fear Bhaile na gaoithe, *
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Chuir gòraich e air faondradh, †
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.
Chaidh tòir air nach do shaoil sinn,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'S cha'n innis sinn an t-aobhar,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Sùil ga'n tug e uaithe,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Bha ceathrar a cuir ruaig air,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'S bu bheag a b' fheàirrd e'n uaisle,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'Nuair 'ghlac iad e le luaths-ruith,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Air drochaid bheag an àth shruth, ‡
Mo Mhòr nigh'n a Ghiobarlain,
Thionndaidh e gu dàna,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'S b' olc an t-àm 's an t-àite,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
A chonnsaich maoir a bhàis air,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Cha bu chluiche sùgraidh,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.
A bhi gun clogad, sgiath, na lùireach,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,

---

* Palingeich, *i.e.* Stirling. † Wandering.
‡ Cramond Bridge

'An teas nan cleasan luith ud,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain
A chuir Mac Sheumais ga ùrnuigh,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Cha bu ghràisg le cuaillean,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
No fir dhoirbh a bha ga bhualadh,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Bha caoirean dearg is uaine,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
A' frasadh pailt ma'n cuairt duinn,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

A dhain'eoin uaill is ìnnleachd,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Bha sruth nan cuislean rìoghail,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
A' ruith o chreuchdan lìonmhor,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.
Ni's miosa na théid ìnnseadh,
Mo Mhor nigh'n a' Ghiobarlain.

Cha do ghiorraich sud a làithean,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Thàinig cuideachadh nach tàir dha,
Mo Mhor nigh'n a' Ghriobarlain,
A sabhal crom na pàirce,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghriobarlain,
Fear dìleas, duineil, làidir,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

'S e Uilleam * mòr an t-suisde,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
A shàbhail ceann a Chrùin duinn,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'Nuair a dh'fhàg e'n giallan lùbta,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
'S droch cunntas 'nan sreath chùlag,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Tha naigheachd feadh an t-saoghail,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Gàiridh cuid' 's tha aobhar,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.
M' an ghrùig a chaidh 'n an aodainn,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Le slachdadh buailtein caoruinn,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

Tha'n gille-sabhail treubhach,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Le mùirn 'an cùirt Righ Seumais,
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Aig cuirm 'an Tur Dhuneudain ;
Mo Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain,
Deoch slàinte dhaibh le chéile,
'S do Mhòr nigh'n a' Ghiobarlain.

---

* William Howieson.

ORAN DO ARTT MAC LACHAINN,

DUIN' UASAL EARRA-GHAIDHEALACH.

This was a Roman Catholic gentleman who showed a good deal of kindness to the Bard, who requites him by singing his praises in the following song. "Niall bàn o Luinn," of whom such honourable mention is made in the song at page 148, composed in honour of the Celtic Gathering in Glasgow in 1859, was a nephew of Mr M'Lachlan. The nephew is now in business in Greenock, and Mr M'Lachlan's son holds a high position amongst the clergy of his church.—R. B.

FONN.

Slàinte bhuan do Artt Mac Lachainn,
Cuimhneachan do'n uasal ghasd' ud ;
Togaibh cliù le fonn na séisd,
'S cha'n innisg bréig ach sgeula ceart e.

Dh' fheudainn labhairt a'm' òran,
Air uaislean 's air ursannan còraig ;
Air teallsanaich 's air àrd luchd-fòghluim :
'S ann do'n t-seòrsa ud Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

An Cill-a'-Bhrìd' Earra-Ghàidheil,
Gheibhear craobh-sheanachais na bha dhiubh ;
Is ged a mhill sgriob-lom an fhàrdach,
Gun taing dhi dh'fhàgadh Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Fhir òig a thig à tìr nan Ard-bheann,
Air t'aineoil 's tu gun ni gun chàirdean ;
Ma tha thu saor do mhi-mheas tàireil,
Gheibh thu bàigh o Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Ma's dùin' uasal thu da-rìreadh
Macanta, suairce, dìleas ;
A ghléidh an rath'd àrd le fìrinn ;
Lean thu dìreach Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Ma's duin' thu le stiùradh nàduir,
Tha'n comain na tuigs' a dh' fhàs leat ;
Is thu guidhe gu'm faigh thu do làn di,
Ruig do bhràthair Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Ma's fear thu, le beusan stòlda,
A dh' fhògair gruaim 'sa dh' fhuathaich mòrchuis ;
'Sa bhristeas gun fhiamh giall an fhòirneirt,
Tha do dhòigh aig Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

'Nuair chaidh sliochd nam Fiann an òrdugh,
A ghleidheadh cuimhne Bard Bheinn-Dòrain,
B'e tùs is deireadh an còmhraidh,
'S cliù d'ar còmhail Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Mairidh a chuimhne fad an déigh so,
An dìon-seanachais nan linn a dh'éireas ;
'S gach fear a' feòraich d'a chéil'
An cual thu sgeul air Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

Bithidh iomradh àrd ort, le deagh dhùrachd,
Aig Gàidheil 'n uair bhith's tu 'd smùrach ;
'S e'n gaol a thug thu riamh do d' dhùthaich,
A dh' fhàgas ùr dhoibh Artt Mac Lachainn.
Slàinte, &c.

EOGHAIN BHUAIL THU.

This song was composed in answer to a letter which the Bard received from a young friend in Islay, giving him a florid description of a little event that happened near Bowmore. Hugh M'Gilvray an old fuer in Bowmore had a field through which the distillery "lade" passes. One day when they were busy thrashing corn at a mill that was turned by this water, Hugh cut a gap and let the water run into another channel, as he was annoyed by some damage which was done by it to his field. The mill of course stopped when the water failed. The manager went to see what was wrong. He and Hugh had an altercation and Hugh gave him a whack with his stick across the head. This being reported to the Bard he describes the scene in the song.—R. B.

Eòghain bhuail, bhuail thu,
Eòghain bhuail, bhuail 's leag thu,
Eòghain bhuail, bhuail thu,
'S dh'fhàg thu'm buann ac' air a leidig.

Ged tha mi 'n Tìr nan Gall air fuadach,
Chuala mi tuasaid na h-easga,
Gurrach chùil an draibh 's a gheòta,
'S grùid na mònadh air a leasrach.

Iorram air an darach Ileach,
'S faid' a dh'ìnnsear e na cheilear,
Dh' fhàg e'n Gall 's an lòn 'na shìneadh,
Luidh e 's cùl a chinn 's an eabar.

Chuir e deurach feadh do chàirean,
'S tolg nach càraich ann a d' leth-cheann,
Their iad a nis cluas ri làr riut,
Dh'fhan thu ged a b'fheàrr leat teicheadh.

Fhuair thu toillteanas do sheòrsa,
Bata m'an t-sròin 's bròg ri d' dheireadh,
An leaba bhog na Muice-ruaidhe,
'S Gaidheal mar bu dual 'ga d' ghreadadh.

'Nuair a dh' èirich thu 's dà lùb ort,
Ghabh thu d' chùl e 's triùir ga d' ghreasad,
Eòghan is darach Ghleann Phroaig,
'S b' e'm fear còrr dhiubh 'leòn do pheircill.

Cha robh bruach na gàradh crìche,
Cachaladh na dìg a cheap thu,
Bha 'n ath-ghoird fada gu leòir leat,
Far an d'fhàg thu còir na leisg ort.

TIGH CHAILEIN.

Thachair an t-ùghdar air fear eòlais, le Cailein Mac Laomain, air sràid a'n Glaschu air feasgar Samhraidh. Bha Cailean 'san àm sin gun phòsadh ach glé dhlùth do 'bhi 'na fhear-bainnse. Thòisich a charaid air innseadh le feala-dha, gu 'n robh Cailein anis a' dol an cuideachd nam bodach Ileach, ach gu 'n cumadh a bhean òg Mhuileach, creideas an dà thaobh an uair a thigeadh i. Chaidh an triùir a gabhail deoch leana. Co luath 's a shuidh iad thàinig na rannan so mar a tha iad a nis an lathair an Leughadair.

Thig a nunn leam gu Tigh Chailein,
Théid mi 'nunn leat gu Tigh Chailein,
Tigh mòr nan oiseanan dìreach,
Far am faigh na h-Ilich Cailein.

Thuirt an Seanachaidh ri Dòmhnull,
Cùir do shàil air sròn nan Gallaibh,
Gus an tog sinn carragh Gàilig,
Anns an àite so do Chailein.

Greas a sios gu stùc a bhearraidh,
'S mar is dùthchasach gabh sealladh,
Air cuisle muir-làin a sru'ladh,
Greannaichte le dù-ghaoth Earraich.

Cearcall sàile gànrach, gleannach,
Air gach tràigh 's ri àirdean cladach,
Eilean rìoghail seilbh Chlann Dòmhnuill,
A dh'àraich fad a sheors' is Cailein.

Clann Laomain o'n àirde stuadhach,
Laoich a bhuailadh tuagh is claidheamh,
Fine shean ceann cath nan Còmhlach,
Deoch-slàinte dha g'a h-òl le Cailein.

O 'n tha sinn ann cha'n àm gu stad e,
Gus an tog sinn séist an Rannaich,
Stiùradair na birlin Ileach,
A dh'fhalbh a thoirt na rìbhinn thairis.

Tha 'm bàta gnìomhach luath fo h-aodach,
A' dol 'na deann troimh chaoirean steallach,
Miann maraich' a siùil gheala sìnte,
'S bior-snaois a' snìomh ri ceann a saidhe.

Eibhneas eileanaich a' gluasad,
'Nuair thogas na fuaraidh à darach,
'S taobh an fhasgaidh leagt' a crònan,
Fo chòbhrach a sròin a' gearradh.

Tonnan àrd na doimhn' ag éiridh,
'S eòlas a bh'fheumar g' an tarruinn,
Deuchainn misnich air an t-sàile,
Nach tuigear gu bràth air an talamh.

Cha 'n ann airson 's gu d' thubhairt am Bàrd e,
Na 'm biodh an diugh do chàirdean agad,
Mar a chunnaic mis' iad ann am òige,
Bu duilich do chòir a thoirt tharad.

Bha do fhreumhan sean a'n Ile,
Mar a dh'innseadh o cheann fada,
O Bhreitheamh 's Fear-brataich Mhic Dhòmhnuill,
A sgaoil an sròl aig Allt-a'-bhannaich.

Tha na gillean mar an àbhaist,
Cruadalach, làidir, ealamh,
Deoch-slàinte ás ùr do sgioba Dhòmhnuill,
A thug an òighe slàn gu calla.

Sud i nuas a' mire an tràighidh,
A h-aodach làn 's i air a gabhail,
A bhirlinn Mhuileach a toirt guallainn,
Do dhromanan fuaraidh na mara.

'S bòidheach air an tota bhràghad,
Bratach gheal 's an àile crathadh,
'S fear deas am breacan an fhéileadh,
Ag éiridh a sheinn Port calla.

Séid a suas a chomain cheudna,
Sonas gu léir dhuibh 's mo bheannachd,
Na h-Ilich 's na Muilich còmhla,
A cuir crùn a phòsaidh air Cailein.

Tha e nis 's an talamh ìosal,
Bitheamaid dìleas da mar airidh,
Gheibh sinn coisceart làidir, dhìonach,
Mar dh'fheumas muir is tìr o Chailein.

Ged a thig anail fhuar na reòt
A thollas gach fròg gus a bhalla,
Their an t-Ileach séid gu d' chùl rium,
Fhuair mi brògan ùr o Chailein,

Bheir iad ceum air creag gun sgàineadh,
'S bheir iad mi troimh shràid a' bhaile,
Gheibh iad urram cnoc is còmhail,
'S is bòidheach iad air osain chadaidh.

Ged a théid an sealgair ris an t-sliabh,
A ruith na h-eilde fiadh is gearrfhiadh,
A siubhal sgriodainn fraoch, is sgàirneach,
Cha 'n fhàillinich obair Chailein.

ORAN DO DHOMHNULL MAC DHIARMAID.

GILLE OG ILEACH.

In order to understand the references in this song it may be necessary to state that it was composed in reply to a letter received from Donald M'Diarmid, a young Islayman, who wrote asking for a genealogy of his clan. The Bard was ill at the time, but he and his wife set to and traced the M'Diarmids back from the present Duke of Argyle to the first King of Ireland away in the dim ages of the past. The distance to which he traced them may be guessed at, by the fact, that the line passed through no fewer than one hundred and nine Kings of Ireland, before it comes down to the great grandfather of Diarmad O' Duibhne the Ossianic hero who slew the boar, whose head forms so prominent a figure in the coat of arms of the Siol Diarmaid ! The genealogy was attached to the song when published in the first volume of the Bard's works issued under his own supervision. R.B.

A Dhomhnuill òig gu'm faic sinn slàn thu,
Beannachd bhuainn gu luath le failte,
Gheibh thu craobh-sheanachais do shìnnsear
O sheachduinn na dìle mar dh'fhás iad.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Tha mi 'n so a'm' chreòlain chrùbach,
Uair air leaba 's uair air ùrlar,
'Nuair chuala mi fear sgairteil lughor,
A' teachd le cabhaig dluth 's e grádhtuinn,
A Dhòmhnuill òig, &c.

An ann an so tha Mac Dhun-Léibhe,
Cha-n 'eil latha tha mi 'g éiridh,
Gun litir o fhear no o thé dha,
'S iongantach leam fhéin na tha diubh.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Tha cuid diubh á Manainn 's á Eirinn,
Cuid á Sasunn 's á Dunéïdinn,
Le gearradh arm gach fir 's a sheula,
'S bithidh aon o Dhubh-sléibh dha màireach.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Cha d' aithnich mi'n làmh-sgrìobhaidh ghasda
Gus an d'fhosgail mi'n seula naisgte,
'Nuair chunnaic mi'n Gàidheal a phaisg i,
Thòisich na facail so ri tàthadh ;
A Dhòmhnuill òig, &c.

Leugh mi mach i gun iarraidh,
'S bu mhodhail snasmhor a briathran,
'Nuair ràinig mi Dòmhnull Mac Dhiarmaid,
Dh'fhalbh m' iargainn 's rinn mi gàire.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Thuirt bean an tighe 's mairg a shòradh,
Cur an t-seanachais an òrdugh,
Thoir tùs is deireadh an sgeòil da,
'S iomraiteach am pòr o'n d'fhàs e,
A Dhòmhnuill òig, &c.

So a dhuine, tog do mhisneach,
'S cruaidh an cuibhreach nach gabh bristeadh,
'S cùis olc nach fhacas ni 's miosa,
Cha deanadas neo-ghlic a chràidh thu.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Ged tha thu leasganach, crùbach,
Chunnaic mis' thu dàna lughor,
Tha mi mar bha o thùs duit,
'S is làidir ar cùra nach fàilnich.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Tòisich gabh an dàil an Fhrangaich,
'S mar leughas tu eadar-theangaich,
Cha chost an duais-sgrìobhaidh *planc* dhuit,
Fòghnaidh dhomhsa rann mar chàch bhuait.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Gabhaidh mise *Wynton* fòghluimt',
Chì sinn an dean iad còrdadh,
'S théid Mac Dhiarmaid a thòrachd,
Gu bun na craoibh, 's is leòir a h-àilleachd.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Dh'fhosgail i bòsdan glàiste,
'S am bheil seòrsachan an tasgaidh ;
Fhuair i it' a' gheòidh ghlais ann,
'S chaidh i air thapadh mar b'àbhaist.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Thug i'n t-seirceag sgaiteach, liobhaidh,
A truaill bhig nan òrachd rìomhach,
A bha còig lìnntean aig a sinnsear,
An gleann tìorail fad o'n t-sàile.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Gheàrr i gu sgeineil seòlta,
An it' o bàrr m'a leth òirlich,
Le sgoltadh cho caol ri ròineig,
Guibein glan bu bhòidhch' a thàirr'neadh.
A Dhòmhnuill òig, &c.

Na cruthanan maiseach, neònach,
Ri taobh a chéil' an deagh òrdugh,
'Nan sreathan snasmhor, dìreach dòigheil,
M' éibhneas sònruicht' an làmh ud.
A Dhòmhnuill òig, &c.

RANNAN

DO UAISLEAN COMUNN NAN GAIDHEAL AN GLASCHU AIR CLUAIDH.

Mios Deireannach an t-Samhraidh. 1867.

Air Fonn:—"*Latha Chuilodair.*"

Cluinn a' chaismeachd so nall
O phìob thrusaidh nan Clann,
A dhùisg Mac-Talla nam beann
Le seirm chiùil nach bu ghann do 'n t-seòrs' ud.
'S iomadh creachan is raon
Fo thrusgan daraich is fraoich
An gleanntan cùbhraidh a' bhraoin
Am fonn nan Gàidheal nach caochail còmhdach.

As an d' éirich sibh riamh,
Tìr nam breacan 's nan sgiath,
Nan treud, nam bradan, 's nam fiadh,
'S nan easan steallach gu dian a' leumnaich,
Le toirm bhòdhrach gun tàmh
O ghrunnd nan linneachan làn
A' toirt rabhaidh 's gach àit' an ceumar,

Na tig am fagusg, fan thall,
Tha treis is snàmh aig an ceann.
Cha dean misneach no lann do theàrnadh :
Ma gheibh mo bhearradh ort còir
Tha crìoch air d'aont' a bhi beò,
Ged a mhaireas mise gun leòn a' m' àite.

Cha chuir tuiltean an t-sléibh,
Gaoth no teine nan speur,
Teas no gaillionn mo stéidh gu gluasad ;
Tha'n sruth so taomadh o m'cheann
'S cha toir an aois air bhi fann,
Cha b'e òrdugh a bhi mall a fhuair e.

A' ruith o m' mhullach gu làr
Geal mar shneachda nan càrn
A thig a' frasadh o chàil nan speuran,
Air frithean farsuing a' cheò,
'S an cinn am falach 's na neòil
An àird an athair an glòir an éididh.

'S iomadh dathach an snuadh,
Gorm, grìs-fhionn, is ruadh
'S an carraigean glas do nach d fhuaradh cota,
Le'n aodainn chorrach gun dìon,
Liath 'an cogadh nan sìon,
Fhuair an t-iolair 's a siolach còir annta.

Cò nach seinneadh do chliù ?
Co nach seasadh ri d' chùl ?
Co thilleadh 's a lùgh 'na ghuaillean ?
A dhol gu lèana na strì,
A ghleidheadh t'urram 's do chrìoch,
Le laoich na Gàilig, nam pìob, 's nam buaidhean.

A cheann-suidhe nan seòid,
Tha do dheoch-slàinte ga h-òl,
Làn nam buideal air bòrd ga'n taomadh ;
Caithream pìob a' toirt ciùil,
'S bratach rìoghail a' chrùin
A' toirt fuaim chathach
A rùch na gaoithe.

A' dol gu faiche nan ciad,
'S mar a b' àbhaist duibh riamh,
Fuil is éideadh nam Fiann ag ìnnseadh
Cò da'm mic sibh 's bhur còir
Thar na dh'fhalbh 's na tha beò,
Ar misneachd, ar treòir, 's ar dìlseachd.

COMHRADH

AIR FASACHADH NA GAIDHEALTACHD.

Eadar Ceann-Tireach agus Ileach.

UILLEAM CEANNTIREACH.

Fhir thuruis co ás duit ?
Tha neòil dhorcha na h-oidhche a' tuiteam,
'S ged nach fios domh, ceann d'uidhe
Is urrainn mi do chuireadh,
Do'n tigh ud shuas. Thig bharr an rathaid :
'S gabh tàmh an nochd.

Cha-n 'eil beatha choigreach,
Ri h-iarruidh am fàrdach Gàidheil ;
Abhaist na sean aoidheachd,
Thig gun chùram
Mar a chleachd 's a chunnaic sinne,
Luchd tathaich a' dol 's a' tighinn,
O mhonadh 's o chladach.
Tha còrr dhiubh ann fathast,
A dh'aineoin eucoir.

UILLEAM ILEACH.

'S gann a shaoil mi
Gu 'm faighin aoidheachd Gàidheil 'an so :
No gu 'n d' fhàgadh fear,
Do shean Chalmaich, Cheann-Tìre mòire ;
Thàinig mi 'n diugh iomadh ceum fada,
Gu ruig an clachan so.
Cha chuala mi gus a nis,
Guth na cànain aosd a b' àbhaist
Na Gàidheil a thional do 'n Teampull
Ud shìos. A' tuiteam 'na mhonasg,
Le sìontan drùighteach an athair ;
Làrach uaigneach anns nach
Cluinnear ni 's mò guth Luchd-Aoraidh,
Tìr nan Earraghàidh'lach treun ! !
Mar gu 'm b'ann a' gul ;
'S na coimhich iargalt fhuar,
An sealbh talamh dùthchais
Fineachan Cheann-Tìre.

UILLEAM CEANNTIREACH.

Is cinnteach, gu 'n d' fhalbh,
Gach seirc bhràthaireil,

'S gu'n d' thug mallachd fògraidh buaidh ;
A dh' fhàg sinne co annamh,
Faic a' chreag àrd chorrach ud thall,
Air deis-thìr thonnaich,
Aon uair sealbh Mhic Dhòmhnuill,
Am balla briste 'na chàrn,
An sàmhchair linntean fada,
Gun guth ceann-feadhna no gaisgich,
Gun sgal miol-choin, gun fhoirm clàrsaich,
Ach lombair nàduir mu charraig an Dùin,
A thug fasgadh 'na theinn do Rìgh Reabart,
Sin ceart samhladh cor nan Gàidheal,
'S an àite so anns nach 'eil iad a nis.
O shannt chruaidh-chridhich,
C' àit' am bheil crìoch do mallachd,
An aghaidh nan curaidhean dìleas !
Bheir fìrinn fathast buaidh 'nan aobhar.
Chì thu air gach làimh an so,
Na glinn 's na sraithean a dh' àraich
Armuinn, le'n Flaithean
Air ceann gach treubh dhiubh ;
B' iomadh lèana chath a sheas iad,
'S gc b'e chitheadh iad a' tighinn
O'n Tallachan lìonmhor,
Far nach faighear trì dhiubh nochd,
'Nuair a las *Crois-Tàra* Rìgh Reabairt,
B' iomadh broilleach tiugh fo chriosan,
A' giùlan nan Ceann Ileach,
A chìt' a' tional thar uchdach is còmhnard,
A chuir an fhogaraich Rìoghail,
Fo dhìon nam faobhar cruaidh ud,
Aobhar eagail do nàimhdean Alba,

Fir gharbh fheumagach,
Ros Iarach iomraiteach Earra-Ghàidheil,
A thàinig le reachd Rìgh 's an Ceann-catha,
Gus a' challa ud thall,
An linne fharsuinn sin,
Le tonnan uaine ri slios na Learga,
Còmhdaichte le Loingeas Mhic Dhòmhnuill,
Fuaim ràmhachd a' mosgladh
Nam maraichean cruadalach,
Air uachdar gleanntan na doimhne,
Siùil mìn-gheal sgaoilt'
Air slatan réidh ruighinn gun fhiaradh,
Ri croinn fhada nan Iùrach
Nach diùltadh guallain a chur
Ri osunnan fuaraidh an athar,
Plathadh air phlathadh mar a thigeadh,
B' iomadh sgiath leathann is claidheamh
A chruinnich eadar Dail-ruadhain,
Is Carraig an Tairbeart,
An là ud fo Bhrataich Mhic Dhòmhnuill,
Ged a chuir fòirneart an sliochd,
Feadh chrìochan an domhain,
Fianuis mhaireannach nach dubhar a mach,
Co fada 's a mhaireas muir is tìr,
Gu 'm bheil fìrinn leagte,
Is ceartas fo chasan nan aingidh.

UILLEAM ILEACH.

Tha do sgeul gun mhearachd,
'S ge b'e leanas e g' a cheann,
Is gann a gheibhar air fad na talamhainn,
Samhladh ghuir o 'n Diabhal,
A rinn fàsach do Thìr nan Gàidheal.

Fhaic thu 'n taistealach*
Luirgneach sin thall.
'S gach fear eile dhiubh ! Biadh na croiche,
Alach nan *Crain* Sasunnach !
Bior taghairm dheamhan is shiùrsach !
Gun srad do dhuinealachd,
Gun iochd, gun ghràs, iarmad mheirleach,
O gharaidh muirt is braide,
Spùinneadairean fearann nam Fineachan ;
Luchd comuinn chon,
Is brùidean crodhanach an fheòir ;
Mic mhallachd an t-saoghail fharsuing ;
Gun dealachadh o na fiadh-bheathaichean,
Ach a bhi air dà chois,
A' ceannairc an aghaidh Dhia na fìrinn,
A chuir an Leabhar na cuimhne,
Fòirneart nan Gàidheal treun,
A chuireadh gun éiric o'n t-seann rìoghachd,
Gus nach till iad tuilleadh :
Lasraichean troimh dhromanan am fàrdach,
Air am fadadh le làmhan a thoill
Dul iarainn mu'n caoil,
Is gad na croiche ag eagachadh,
Air am feithean-titheach,
Troimh nach deachaidh riamh,
Greim do aran an ionracais :
Fhaic thu'n crochaire sin shuas !
Their a cho-chiontaich,
Fear fearainn saor ris,
Na'm faigheadh e dhuais mar a chòir,
Bhiodh alt-luthaidh amhach

---

* Vagabond.

Troimh ubhal a sgòrnainn,
Fad roimh 'n diugh :
'S daor a phàigheas sliochd mheirleach,
Sealbh fearann Crìosduidhean
Talamh àrd na h-Alba,
'Nuair a thilleas sruth ùine
An ciontan air cinn nam fòirgneach.
Tha thoiseach ann cheana,
Chì thu air gach taobh fad tìr nan Gàidheal,
Tuath is deas 'na lom fhàsach,
Gun ghuth duine ri chluinntinn,
Balbh thosd nam blàr uaine,
Far an robh ré lìnntean,
Laochraidh stéidh mòrachd Rìghrean,
Mu 'n innsear le iomradh bith-bhuan,
Tha na ciontaich a dh'fhògair iad,
A' saltairt air stéidh nan làrach ud,
Gun umhail ;—nì tha dearbhadh,
Brùidealachd mhi-naomha,
'S gu'n do thréigeadh iad,
Gu tomhas an aingidheachd,
A' lìonadh 's nach toir ùine,
Dia, no duine, oidhirp tuilleadh
Air an saoradh, ach dol
O olc gu ni 's miosa,
Fo chuing euceart.
Is tàir o na chì 's na chluinneas,
Cor muladach leth àrd na h-Alba.

DUAN GEALL[*] NA COMHRADH UAIGNEACH.

Mar gu'm bitheadh e air a labhairt
Leis a Bhan-Righ VICTORIA, oidhch' a bha i ann am bothan airidh
le Prionns' ALBERT, agus da ghille Ghaidhealach,
Dara mios an Fhoghair, 1851.

Inbh nach tùs, an sgàile mealltach faoin,
Mairg do neach a dh'iarras tu mar àgh,
Co roghnaicheadh tu ghabhann ròlaist bhreug,
Air son na chì mi 'n so gach taobh a théid.

Ailleachd nàduir fosgailt air gach làimh,
'S gun nì no neach a mhilleas sonas sàimh,[†]
Tha 'n oiteag chiùin a' gluasad bàrr nan lus,
A réir an gnè a' faotainn càil o 'tlus,
Anbhadh strì na doinionn coisgt' gun chlìth,
'S gach bruaillein adharach [‡] fo smachd an t-sìth,
An àile beò le sgaothan sgiathach, meanbh;
Do-aithnicht' mar tha 'n àireamh, 's ionnan sin an ainm.

---

[*] The following advertisement is from the *Daily Bulletin* of 25th June, 1859 :—GLASGOW CELTIC SOCIETY.—PRIZE POEMS —The Games will take place on the 2d and 3d August next. when prizes considerably over £100 will be awarded. The Directors offer for the best Two Gaelic Poems—not exceeding 200 lines—on any subject connected with the Highlands, a Purse of Ten and Five Sovereigns. Competitors must forward their productions to the Subscriber, with sealed envelope, inclosing *Motto*, Name, and Address, on or before 1st July.

DUNCAN CAMPBELL, Secretary.
Mercantile Advertiser Office, 73 Buchanan Street, Glasgow.

[†] Stillness, quietness.—M'Leod & Dewar's Gaelic Lexicon.

[‡] M'Leod & Dewar's Orthograph Gaelic Lexicon.

Tha 'n lochan ud le bhadain ùrar gheug,
Gun deò gun tonn o dhùmhlaich strì nan speur,
Sruthan sèimh o làn gun tàmh a' teachd,
A' ruith air amar dhéideagan mar shneachd,
Troimh lùban lusach air an cluinnear fhuaim.
Far am faighear taitneachd smaoin nach ceannaich luach,
Tha mhonmhor socrach air an fhaiche réidh,
'N a thorman feargach troimh na sgealban geur,
Ris an cog e dian mar bhristeas iad a cheann,
'S e leum le bàinidh tuil do 'n ghleann.

Alltain luraich, ma tha aon ag iarraidh fois,
Na chuireas iomagain bhuaireasach gu clos,
Is tus' an urchosg* 's na tha'n so ma'n cuairt,
De ghlòir na cruitheachd thar na bhreathnaich smuain.

Tha nis an solus mòr a tasgadh colbh an là,
Gus an till e 'roinn ás ùr ruinn beath' a bhlàths.
Tuar ruiteach soireann air na neòil 's an iar,
A' fasgnadh tlàth's an drùchd ged dh'fhalbh a ghrian,
A dh'fhàg mi'n so an uaigneas frìth an fhéidh,
Leab ìnns' a chròcaich mhir, nach fhuiling bacadh sréin,
Aire, cuthach, luth, is luath's do dhìon,
'S cha mhùth thu trusgan ged thig caochladh shìon :
Lusan uain' an fhirich fhàsail, ghairbh,
Do stràille stàit 's gach àit' a mhaiseachd dhoirbh,
Tha do chòmhnuidh air na raointean farsuing fàs,
'S luidhidh tu gu cuannar sios air còsaibh làir,
Do dheoch de chaochain o na carraigean fuar,
Feadain mhaireannach nan sruth o ghrunnd a' chuain,
Ath-ghlante le dìomhairachd nach fhaca sùil,
Ma'n ruig iad uachdar fuinn o thuinn na dùil,†

---

* Antidote.—M'Leod & Dewar's Gaelic Lexicon.

† Element.

Da'n goirear fairge, tabh, is cuan, is lear,
Uisgean mòra, tonnan athmhor, sàil, is muir,
O'm bheil fuarainn bhorbhanach nan eas shlios gorm,
Fo ghiubhsach shean a' còmhdach stuadh is tholm,
Crannaibh eagsamhail gach doir an treòir am fàis,
Ath-bheothaichte le bruthain chiùin na ciurach bhlàth,
Cail on stoc troimh' laoghain† lag nan geug,
Ag altrum an duillich sgaoilt ri feartan gréin,
Coisridh chiùil nan iteag breac is maiseach snuadh,
'S an guib an àird ri speur a' seinn gu'n d'eug am fuachd.

Clìaradh nan teangag sruiteach geur,
Coimeas doibh cha robh 's cha bhi, an innleachd theud.
Oirfeid cruiteirean na frith feadh barrach cùbhraidh chrann,
A cuir sgàil air bruachan grinnealach nan gleann,
Troimh'n taom na cuislean fionnar sin o àl gu h-àl
Le sior-ruith bhuan gun feum air tàmh,
Tha gach làirig, miodar, coire, lòn, is raon,
Màgh, leitir, cruach is gleannan caol,
'N an earradh òirdheirc iomadach an dreach,
Nach làn tuig teallsanachd gu bràth. 'S nach àireamh neach.

Mar dh'éireas iad o'n dùslainn bheò,
Air uachdar shrath is shliabh, do chunntas,
Mar tha mais osceann na chunnacas riamh,
Do rìomhadh lùchairtean, na coroin òir,
Na faileis ris an abair *creach a' bhàis* an còir.

---

† Pith of wood.

Na stùcan ailbhinn sin m'an iadh an duibhre tiugh,
Eideadh "tàirneinich" n'an cainnt an spioraid "guth,"
Nam beithir dearg a shrachdas speur le toirm,
Osnaich neòil an uisg' air rothan luath na stoirm,
Gròmhan fearg na h-iarmailt, mùcht' le brolluin teas,
Gnè nan spùtan teinnteach, dealrach, clis,
A' leum feadh meallan gulmach. Uamhasach do'n t-shùil,
Ach iochdarainn do d' smachd s' a dh'òrduich reachd nan
    dùl.
Tha'n còmhnard stràcht' le bàrr de chaochladh seòrs',
Buil dìchil saothair fear deasachaidh nam pòr,
Stadh na beatha beannachd fàs an fhuinn,
Stòr gun chrìoch! Is bladh gach maoin a thugadh
    dhuinn,

Tha na miodair fheurach làn de threudan buair,
'S a meanbh-chrodh meigeadach le'n àil air làr nan cluainn.
Graigh* mhuingeach miann nan Rìgh air innsean spréidh,
Steudan mearganta nan sliabh gun fhathast srian 'n am
    beul,
Siolach aintheasach na *Marc*, a dhìon thu thìr nam
    buadh,
An iomadh àrach leòn is urram dhomhs' a luaidh.

Chì mi thu'n sgàthan mòr nam fichead linn,
A sheas thu t-aonar cùis is ioghnadh leinn,
Stòlda, gailbheach, sònruichte seach càch,
'S bheir do chrìochan toirmisgt' fianuis duit mar bha.
'S na slòigh le d' chlaidheamh dìon a thuit,
A ghléidh dhuinne gus a so na thugadh dhuit,
'S mis' an *naoidhamh deug thar ciad*,† de t-fhìor fhuil féin,

---

* Sometimes greigh.
† Na ceud.

A stiùir do cholbh 's cha'n fhuaim gun seadh an sgeul,
Ach cliù a tha co fad 's a dheàrrsas grian,
Gur e do chrùn is fhaid' a mhair a chualas riamh,
Tha mi'n so a'd uchd a mhàthair aosd an sìth,
Air dòigh nach robh is dh'fhaoidt' a ràdh nach bi,
Aon rìgh na ban-rìgh air a chruinne bhos,
O' thréig m' ath'raichan do dhithreabh àrd. Mar dh'fhàgadh fios.
Tha mi'n so gun feum air dìon, na odhail arm,
Gun champar comhairlich, na gillean gairm,
A' measg mo dhìlsean sona, saor gun sgàth,
A'm broilleach stéidh mo Mhòrachd,
Rìoghachd an talamh àrd.

RANN CRUINNEACHADH COMUNN NAM FIANN,

Ann an Ghlaschu: air a' cheud latha do'n Bhliadhna, 1858.

Sonas is meas, mar a dh'iarrainn,
Do Chomunn ainnadail nam Fianntan,
O'n tìr thuathach, chluaineach, bheannach ;
Garbh chrìochan nan creachan corrach,
Aisridh chas nan dian shruth steallach :
Coill spionndach nan alld casach, linneach.
'S iongantach, eag-samhuil, àluinn :
T-aodann stùcach, ghlinn is Làirig,
'S an cuan mu d' chladach a' gàirich,

Cluinnear nuallan, stuadhan sàile,
Le toirm gun chrìch, ri d' thìr a' bàreadh :
A mhàthair laoch, is uaigh gach nàmhaid,
A dh'fheuch ri d'shaors' a chur an cunnart,
Le gairge, le mì-run, no le ainneart :
A bhan-righ'n nan rìoghachd, is àird urram ;
A sheinn na bàird le buaidh chaithream :
'S a tha nis do mhic rathail, laochail,
A' dìon, mar urram nach caochail,
Cànain is culaidh Fhiann 's an cuimhne
'S mar a's sine, 's ann a's deimhne
A fhreumhaicheas an aigne Ghàidheal,
Na ni, 's na theirear, aig gach còmhail,
'S an cruinnich àrmuinn do gach fine,
An caidreamh bràthrail, seadh an coinneimh.

Thig Alpeinich shean, freumh ar rìghrean,
Is Stiùbhartaich fhlathail, de 'm fìor-fhuil,
Dòmhnullaich ain-theasach, sàr-fhir
O eileanean cuain 's o mhor-thìr,
Clann Lachainn threun, uasal, rìoghail,
Thaisgeach, mhùirneach, fòghlum Ghaidheal.

Duibhnich, ghaisgeil, stòlda, chinntear,
'S Frisealaich na h-innsginn theinntich :
Camshronaich chruaidh nan euchd minic,
A choisinn cliù bhuan nach teirig.
Clann Ghriogair chatharra nan còmhrag,
'S mìorbhuil teasruiginn, na 's beò dhibh :
Uaill gach fine, cliù bhur cruadail,
Dhùbhlanaich sibh sgrios 's bha buaidh leibh.
Clann Laomainn ainmeil, le 'n reachd sònruicht'
" Na brist gealladh, 's na guidh nàmhaid."

Leathanaich uaibhreach, dian, smachdail ;
Dhearbh sibh riamh bhur gaisge riochdail.
Clann an Aba, cogach, stàiteil,
Fir mhòr, dheachdair, modhail, ùiseil :
O lìnn nam Fiann an teug-bhoil lannan,
'S gann a thàinig bhur co-ionnan.
Clann Neachdainn, o Leitir Cholg-Fhinn,
Cha-n 'eil fine a's sine an Albainn,
Deanachadh laochail, 's beagan bruidhne,
Buaidhean urramach bhur cuimhne.

Clann Donnachaidh àrmuinn nan lann rùisgte,
'S ioghnadh bhur seanachas do na dh' éisd e ;
Bhur meirghe gun choimeas fhathast ;
Cha 'n fhacas riamh 's cha tig a rithist
Am bratach, treubh, no fine eile :
Calaman, is beithir nimhe,
Riochd sgrios, 's teachdaire nèamhaidh,
Urras gaoil, is dìoghaltas gàbhaidh,
Clann Choinnich ailleal, toirteil, treubhach,
Lasgarra, fial, cùirteil, treòrach,
Neartmhor mar bha 'n càil 's an inntinn,
Teisteas a bha sibh riamh a' toilltinn.
Clann Ionmhuinn iochdmhor, buadhach, dìleas,
Thug feartan duibh tuigs' àrd mar dhùthchas,
Suinn chalma, reachdmhor o fhreumh Ghriogair,
Ionmhuinn, gach àm a' freagairt :
Sibh ainm na seirc, uaill ar bràithrean,
'S gach àit' am bheil sibh fo na speuran.

Aon fhocal do dh' uaislean a' Chomuinn,
'S a cheòlraidh a' brìodal a leannain,

Cha mhearachd dhuibh ; no sgeul gun sireadh
Ged tha roinn a' Bhàird gu deireadh.
Eisdibh : seirm pongan dhos,
'S tartaraich aon cheumach chas,
Farum triall, Siol Chuinn a' teachd:
Sgeul a dh' innseas mic bhur mac:
Cuimhn' 'ur còmhail, 's teachd Chlann Dùghail,
Gu cuirm ghreadhnach, còisridh Ghàidheal.

Toirm Pìob-mhòr,'a' reubadh athair,
Reang laoch, a' freagairt le co-fhoghar,
Lannan tàirngt' an làimh gach curaidh ;
Sliochd crodha nan sonn airidh,
O'n d'fhuair sinn cànain gun choimeas,
'S a chliù a's àird' a bha na bhitheas ;
'S ar n' earradh buadhach ; oillt ar nàimhdean :
Fo'n aithnich gach sluagh Gàidheil Albainn,
Air feadh nach rìoghachd, air fad na cruinne :
'S a leanas ruinn mur fannaich sinne.

SUISDE CHONAIN,

Latha bha seanachaidh nan cnoc,
A' siubhal àirdean, is ghlac,
Garbhlach, bheanntan is shlochd,
Gun chuimhn' air math no air lochd,
Cha d' fhàg e caibeal, càrn, no carragh,
Eadar Dun-suinn 's an Roinn Ghallach,
Air leitir, air lèana, no air staca,
Nach do sgrìob e leis 'n a phoca;

B' e sud cual nam mìltean seòrsa,
Bh' air dronnaig a' chrùbaich neònaich,
'S e seinn piobaireachd Mhic Mhath,
Gheibh mi na chì, "Thoir dhomh, thoir dhomh:"
O bheinn gu màgh, 's o shrath gu h-aonach,
Air feadh chàrn, is uamhan frògach,
An doimhneachd ghleann is cladach cuain
Ag iarraidh àirneis nam Fiann,
Bu choingeis leis greimiche, no ladar,
Criadhar, bughal, mias, no meadar,
Clobha, bior-teallaich, no slabhraidh,
Eallag, crùisgein, no crann aimhreidh,
Geannaire, fàiriche, no crògan,
Suisde, rallsa, no corr-shùgan,
Cliabh-spidrich, coran, no sgian-bharrain,
Cas-chrom, càrn-slaodaidh, no curran,
Bior glantachain, caibe, no greallag,
No fiodhrach crainn o bhonn gu corrag,
Pleadhag, màtag, no cnotag,
Làir-chaibe, torra-sgian, no caiteag,
Na'n saoilte gu'm fac iad Fionn,
Bhiodh sud aig croman nan rann.
Coma, latha do na làithean,
A shuidh e toirt fois d'a lùighean,
Chunnaic e thall air bearradh,
An cùmhradh a bha e riamh a' sireadh,
Ars' easan ris fhéin :
Gach fear is fheàrr an cinnseal gnothuich,
Is mac na socharaich g'a mhithich,
Bithidh fear diùid gun ni gun fhonn,
Làmh m'a chùl cinn na th'ann,
Bithidh so leam dhachaidh air mo dhruim,

Latha mo rath "bun na cùise,"
Stòras nach d-fhuair duin' san àl so;
Lùchairt Mhic Cumhail 's na h-innte,
"Mis' 's mi fhéin" 's gun tuille cainnte,
Spiod e'n graid' amach air sgroig,
A poca bann an fhéilidh bhig,
Beann biorach buadhach Mhic Alpein,
Pàruig nan cliar cliamhain Oisein,
Thòisich e gu làmhar sunntach,
Ealamh, gleusda, sùileach, cinnteach,
A' gabhail cunntais 's an àireamh,
Gun sùil ri cocaid no ri tòrachd,
Gus an cual e starum chas,
A' tighin gu suigeartach clis,
"Failte fear fuath am meadhon féisde,"
Conan a' coinealachadh a shùisde,
'S e tròg-bhoil a suas am bruthach,
Gu 'n deanadh esan grabadh gnothuich;
'S b'ionnan a thachair mar a thubhairt,
Gun fhuireach ri gabhail no ri tabhairt,
Thilgeadh a' mhàilidh ri talamh,
Sgeul nan creach, mairg na coinneimh,
'S a mach bha 'n crùbach leis an leathad,
Gun amharc air cas-cheum no frith-rathad,
Thug e troimh gach lod is casga,
Feur-lochan, leòig, is beul uisge,
Gus an d'fhuair e'n cuil nan cèirseach,*
An taobh shuas do dh' Artt an ceann na griosaich.

---

* Carles.

MOCHEIRIGH FHINN.

Tha còig ceud deug is deich 's trì fichead,
'S dà bhliadhn' eil' air dol seachad,
O'n a chaidil Fionn 'na airm choiseart,
'Na leaba sheilg air bruachan Dhochairt. *
An là roimhe 'n uair dhùisg e gu moch
Dh' éirich e 's dh' amhairc e mach ;
Ghlaoidh e air Oisein is air Goll ;
Cha d'fhreagair aon, bha'n Fhéinn air chall ;
Ghrad thug e ás ris a' bheinn,
Ag iarraidh Aonghas Chill-Fhinn ;
Cha do dhìrich e fad an t-uchd,
'Nuair chunnaic e 'làmh dheas a' teachd,
Is eallach a dhrom' air a mhuin,
De gach ioghnadh bha o shean,
Sgiath Churaich 's clogad Mhànuis,
Cuigeal is Fearsaid Eamhair-Aluinn,
Sleagh Dhiarmaid 's Crios-muineal Bhran,
Crann-arm Fhinn is Mac-an-Luinn,
Dearbh fhreumhan fìor Chraobh Lòduinn,
Breacan Oscair 's bogha Thréin-mhoir,
'S bratach seachd cathan na Féinne,
'S mar sin sìos ma 's fìor am Filidh,
A chuireadh 'na rann mòran tuille,
Mur bitheadh Mac an Aba,
Mur b'àbhaist a labhairt gu modhail, duineil, stàiteal.
Le cead bhur Mòrachd, a Mhic Cumhail,
Ciod a b'àill leibh 's moch 'ur siubhal.

---

* Amhainn Dhochairt lamh ri Cill Fhinn 'am Braid-Alba.

Stad a laochain arsa Fionn,
Gus an roinn mi oirbh na th'ann.
So dhuitse mo chrios is Mac-an-Luinn *
Mo chrann-arm 's Crios-muineil Bhran,
Sleagh Mhic o Duibhn' do Chailein Ghrianaig,
Sgiath Churaich do dh' Artt dìleas, fialaidh,
Breacan Oscair 's biodag Fhaolain,
Do Dhòmhnull nan còrn an ceann-feadhna,
Sin duibh mo dhìleab, beannachd buan leibh,
'S ghrad sparr e' n Crun air Creag Uaine.

COMHRADH MAR GU'M BIODH E EADAR

BAINTIGHEARNA ELLERSLIE

AGUS

TOMAS LEARMONT.

'Nuair a theich Uilleam Uallace *an deigh dha Seilbie a mharbhadh.*

BAINTIGHEARNA.

O àmhghair c' àit an stad
Do bhuillean goirt,
Na'n tig crìoch air àr nan deur,
No c' uin a thogas t-uallach
Dhinn is dìobradh léir.
O thus' a Rìgh na glòir,
O'n d'fhuair sinn bith,
Gléidh na dh'fhuirich beò,

---

* Ainm Claidheamh Fhinn.

Nach leòir na thuit,
Mar iobairt chasgraidh
Do nàmhaid borb nach sguir
A thòrachd mo mhic ghaoil,
Air faondradh feadh choillteau fàs,
'S am frògan uaigneach bheann ;
'S a theachd an tìr,
Do fhaobh nam brùidean alld,
No luibhean searbh na frìth,
'S nach eòil domh 'm bheil e tinn,
No slàn, no theagamh marbh le dìth ;
'S nach cluinn mi tuille,
C' àit an tuit e 'n làmh an éig,
'S na nàimhdean fuileach,
Air a thòir a dh'fheudas teachd 'na dhàil,
'Nuair dh'fhàilnicheas a threòir,
'S e fann 's nach aobhar eagail,
Do na daoi a làmh no lann ;
Nach do thuit mo choimpir uasal treun,
Athair reubt' le iomadh lot,
Fo shleaghan bàsmhor Ghall ;
'S ar mac gun deò ri thaobh,
An cath mo chreach,
A thug iad uam araon.

O Uile-chumhachd d' an léir gach ni,
Thug t-ainm glòirmhor do gach àl,
Mar Athair gaoil is sìth,
Dean furtachd air mo chàs,
A Rìgh nan Rìgh.

TOMAS.

C'arson a tha thu caoidh,
'S nach 'eil an so ach seal,
Mar bhoin' an doimhn' a' chuain,
Tha ùin' an duin' a bhos,
An coimeas ris a' bhith gun chrìoch,
A bheir caochladh beatha dhuinn,
An Rìogh'chd na bith-bhuantachd,
Far am faigh sinn gràs gu gràs,
Is glòir gu glòir,
Gu sìorruidh a' fàs 's a' fàs,
Ni's mò 's ni's mò,
An eòlas, gaoil, is sìth,
An Ti d'am buin gach cliù,
A ta 'gar smachdachadh an diugh,
Mar chinneach ciontach,
Nach do lean a ghuth,
Ged shaor e sinn co tric,
O'r nàimhdean làidir fiat,
A bha fad air tìth ar sgrios,
Nach d'fhuair an toil mar dh'iarr ;
Is bheir e rithist air a h-ais
An t-saors' a thugadh bhuainn :
Bi cinnteach thig an là,
'S am faigh sinn fois mar fhuair.
C'arson a tha thu a' caoidh ?
'S do bhròn co trom,
An e do mhac bhi mach,
Fo mheachain choill is bheann ;
Gun fhurtachd ach a shaors',
A chridhe treun, 's a lann ?

C'arson a tha thu a' caoidh ?
Ged tha e nis an càs,
Is rolla Freasdail dùint' ;
Bi cinnteach thig an là,
'S am faicear àgh nam fear,
A triall le greadhnachas nan Clann,
Gu h-iomairt chruaidh nan lann ;
Bi cinnteach thig an là,
'S an cluinnear anns gach tìr,
Is mairidh gu là bhràth,
Air feadh gach linn 'ga luaidh,
A ghibht a fhuair do mhac,
Nach ceannaich òr no luach,
A chuir gu cinneach claoidht',
Fo àmhghar sgiùrs gun iochd,
Nam borb bha riamh ri lochd,
C'arson a tha thu caoidh,
Tha 'n latha tarruing dlùth,
'S an tionndaidh smachd a' bhàis,
Air cinn nam fòirneartach gun bhàigh.

C'arson a tha thu caoidh ?
Bi cinnteach thig an là,
'S am faicear Albainn saor,
A dh'aineoin fuath is treis',
Na chuir i 'n àmhghar geur,
'S a tha fhathast toirt fuath,
Do mhac rath nam buadh.

C'arson a tha thu caoidh ?
O 's garbh a dhìogh'lar fàth
Do bhròin a bhean ;
Bi cinnteach thig an là,

'S an sgoilt an stàilinn glas,
Goillcan nam mùgach àllt,
'S an gialan a' spreadadh air feur,
Le deannal nan cruaidh lann beurr
C'arson a tha thu caoidh ?
Faic drìllscin dearg air bàrr gach sléibh,
'S Crois-Tàra ruith,
A' tional nam fear mòr,
Connspuinn euchdach nan càs dearg,
Neart mar leòghanaibh frìth,
Fo bhrataichean iomadh dathach gu buaidh,
A thoirt air ais duinn,
Na tha bhuainn, sonas is sìth.

FAILTE MHAIRI NIC NEACHTAIN,

BEAN UASAL ANN AN GLASCHU.

Sgeul a dh' fhàgas mi do chàch,
Cuimhneachan na tha 's mar fhuair,
Mu 'n té mhaiseach is fheàrr gnè,
Mathair mhac is céil' an fhir mhòir,
M'an cualas 'na àit,
Ri guaillinn an t-seann laoich,
Air fireach nam bòid.*

---

* Faic cuimhneachan Bhraid-Alba.

Is ioghnadh òrdugh gach ni,
An obair an Tì thug o shean,
Mar choimpire do'n duine 'na fheum,
Roinn deth féin da'n goirear bean ;
Saoileam nach fiaradh o'n chòir,
Ged a shònruich mise 'nam measg,
Aon le subhailcean àrd,
Nach urrainn mi 'n tràths' a mheas.
Beannachd dhuit annsachd na seirc,
Stòlda, daonnachdail, ciùin,
'S tric thu furtachd na h-airc,
Le gean is le toil t-fhear rùin ;
'S barrant air sonas gun chrìoch,
Macantachd, dìlseachd, is truas,
Is tuigse thar mòran beò,
A fhuair thu mar thìodhlachd gu feum
Nan ainnis fo leòn.

Leanaidh sud riut fad do ré,
Guidhe nam feumach 's deadh-ghean chàich,
'S tha 'n gealladh gu 'n ruig e do shliochd,
'S nach dìchuimhnich cùra nam bochd,
Luchd teanachdais nan dìbleach fann,
A bhios na Dhia 's na sgiath,
Dhoibh sud 's d' an clann.

Beannachd is fàilte na dhéigh,
Gu ceil' an fhir chalma dheis,
Is dùthchas duibh araon d'a Dhun,
Olla na mùirn is Da Ramh,
'S bithidh mise 's an Tùr,
Dha'm buin mi fhéin.

RANN DO EOGHAN MAC CUIRRICH,

Fear teagaisg Gailig ann am Baile Ath-Cliath.

A dhuin' uasail fhòghluimt', mhùirnich,
Ged bha mo cheòlradh 's an smùraich,
Còrr is fichead bliadhna, dhùisg i,
'Nuair chuaì i ainm an fhir chliùitich,
Eòghan gu buaidh.

Eirinn uaine tog do cheann,
'S na bi ni 's mò fo ghlasaibh teann,
Do chainnt òirdheirc oil do d' chlainn,
A thogas cliù le glòir neo-fhann
Air Eòghan gu buaidh.

Cànain aosda chlanna Mìlidh,
A bh'anns an t-saoghal riamh 's nach dìbir ;
Cha chuir gàmhlas nàmhaid sìos i,
'S i nis an làmhan a fear dìdein,
Eòghain gu buaidh.

Cànain àigh nam buadhan òirdheirc,
A b' fharsuing cliù air feadh na h-Eòrpa,
Bithidh i fhathast mar a thòisich,
Os ceann gach cainnt na h-iuchair eòlais,
Aig Eòghan gu buaidh.

Tha tìr nam beann 's nan tuil an gaol ort,
Sean Albainn chruaidh na mòrachd aosda,
Toirt furain duit le làmhan sgaoilte,
A dh'aineoin co their nach faod i,
Eòghain gu buaidh.

Cha Chrois-Tàra na Rosg-catha,
Cha ghaoir bàis an gàbhadh chlaidh'ean,
Ach còmhradh soluis nam flaithean,
A tha an Innis-fàil nan luidhe
Th' aig Eòghan gu buaidh.

Tha laoich nam Breacan a' cur fàilt' ort,
Le fuaim stuic 's le caithream clàrsaich,
A' labhairt riut a nunn thar sàile,
Le seirc fuil uaibhreach nan Gàidheal,
Eòghain gu buaidh

'S eòil doibh Seanachas na h-Eireann,
Anns na linnibh cian a thréig sinn,
'S ni iad gu deònach a leughadh,
'Nuair thig i o mheòir a' chléirich,
Eòghan gu buaidh.

'S eòil doibh Eachdraidh nan àrmunn,
Oilliollollam 's Connal ceàrnach,
Conn-buadhach is Lochlunn làidir,
Brian Boroimhe 's na tha dhiubh,
Aig Eòghan gu buaidh.

Guidheamaid dhuit cliù is slàinte,
Urram is meas anns gach àite,
'S com' nach bi mise mar tha càch dhuit,
Hurù mire mo chridh' Rìgh na Gàilig,
Eòghan gu buaidh.

RANNAN DO UILLEAM MAC ILLE CHRIOSD,

Clo-bhuailteir ann an Glaschu.

Bha'n t-ughdar 's an am air a rathad anns a linne eadar Cinn-Tire is Ile, deireadh an t-Samhraidh, 1857.

> "Nuair a dh'fhàgas am pobull Ile,
> Beannachd le sìth na h-Alba."—
> Calum-Cille

A Dhùin Ard-Athad* aon uair tearmunn I-nan-leth
Cò 's urrainn ìnnseadh tùs do sgeòil, no bliadhnan t-aois ?
An robh thu 'd lùchairt fhlaithean, gean, is fleadh,
'Nuair thàinig Ragnar garg le chabhlach dubh,
'Nan sgaoth air bilibh nan stuadh,
A steach do luib a' bhogha mhòir ceann baisg' a chuain,
A thonnan a' ruith gu tràigh 'nan sreudan aghaidh ri cùl,
A Dhùin, na'n ìnnseadh tu mar bha, bhiodh sud 'na
naidheachd ùr ?

An Dun.

Fhidriche nan ceistean deacair 's dian gu d' chùis thu,
Cha'n fhoghainn leat sgeula Teachdaire no rùn-fhir,
Leig seachad sin. Tha'n ùine goirid,
Amhairc deiseil gu Maol na bàinidh,
'S innis gun mhoille na chì thu mar a tha iad.

Am Filidh.

Tha eithear ùr, shnasmhor, o'n chladach a' gluasad,
Le analachd cruaidh sgaireap athair 'na siùil,
Osannan Iar-ghaoith, 'ga sparradh 'na luath-ruith,
Thar sumannan uaine, àrd, tuaireapach, dlùth,

---

* An old fortress on the Mull of Oa, opposite that of Kintyre

Ag éirigh 's a' lenmnaich,
Le taosgadh nan trast chaislean,
Tàbh* ghleachd nan das-mheall, nach caisgear le bòsd,
Tha'n stiùradair tùrail,
Le cùram 'g am fiaradh,
Air gualainn 's air sliasaid na fleasgairt† fo seòl,

Tha gabhail air fuaradh gu I-leth‡ Chlann Dòmhnuill,
Gu cala nan òb 's am bi tartar nan ràmh,
Leodamus § riabhach nan liath charraig sgealbach,
Bàbhunn || a' ghainmhean nach doichealladh tàmh,
Do sgioba na bìrlinn,
O cheann Tìre-mòire,
A' teannadh gu còrsa deas Innis nan Rìgh,
Sean daoin' is macain,
'S na 's urrainn a faicinn,
A' moladh a h-astair o Thar-sgeir gu tìr.

Tha toiseach ri garbh thonnan fairge, 'g an srachdadh,
Goil chuartagach, ghlas-gheal, a' frasadh o'n stiùir,
Sgrìoch siubhal bàta nan stràcan caol dìonach,
A cheannsaich sruth ìoganach* tom chùl an Dùin,
Na caoirean geal sgainncart,
A' sgoltadh 's a' stealladh,
Roimh chinneidean daraich na h-eal' aig a luath's.
Le oiteagan piorrach,
Aird Inasdail chorraich,
'S glas, fuaraidh, a broilleach ri coigreach o'n chuan.

* The sea. † Barge. ‡ *i.e.*, the island of halves—Islay.
§ At present Port-Ellen. || Bulwark. ¶ Deceitful.

Tha’n àrdrach ghasda ’na deannamh troimh’n chaol ,
A’ cur garbhan an t-saobh-shruth na chabhadh m’a sròin,
Aig fosgladh na linne nach salaich a h-éideadh,
Fo chèabhar* glan speuran a’ bulgadh nan seòl,
　　　　Sìnte r’a craunaidh,
　　　　Ard, camach, mìn, sùight’,
A doire nam fiùran ’an giùbhsach Loch-sluaigh,
　　　　Tìr sìnnsir a’ Ghàidheil,
　　　　Nach nàraich le ghnìomh i,
So fhàilte do Ile le pìob Dhòmhnuill ghruaim.

Foun :—“ *Nighean donn na h-àiridh.*”

THUG thu thairis cliù na marachd,
’S cha bu bharrachd sud air t-àbhaist,
Tha cuireadh nan aosd ’s nan òg dhuit,
Le cliar chiùil òighean is bhàrdaibh.

Cha’n ioghnadh e mar mheas d’an còmhail,
Gur e mo cheòlsa do cheud fhàilte,
B’ iomadh flath greadhnach is mìlidh,
A dh’éisd mo sgal an strì nan àrach.

Aig Sruith-liath àrd nan daingeann mùral
Am braise dùbhlain sheinn mi’n àr-ghaoir,
Le riar an fhìrein do-lùbaidh,
G’a chrìch nach d’ ùmhlaich do nàmhaid.†

’Nuair chualas an osag shéideach,
O’n adhairc chruim ri beul an àrmuinn
Targradh ròisealach na buaidh ud,
A dh’innsear gu buan mar a bha i.

---

* Slight breeze—MacAlpine.

† A.D. 1304. “There were neither high nor low between the Ord of Caithness and *Miller Snowk* in Galloway, but submitted to Edward this year, but WILLIAM WALLACE alone and his personal followers.”—*John de Fordum.*

Dh'aom na Gàidheil thun a'chòmhnaird,
Laist' le mòrchuis mar an àbhaist,
Ailpeinich o'n Leamhna chraobhach,
Le Calum* Ard cheann-feadhna stàtail.

Fo bhratach crùin, 's le rùn gun fhiaradh,
Stadh na dìlseachd riamh nach d'fhàilnich.
Rìoghalaich oscarra nan garbh-chrioch,
O Choinneach Mòr Rìgh Alba dh'fhàs iad.

Rùisgt' ach cneasag,† crios, is féileadh,
Le slisich ghéir ri gréin a' deàrrsadh,
Lìobhaidh, glan mar leacan reòta,
Fo anail fuachd air lòintean fàsail.

Garbh chòmhrag nan treun Mhac ud,
Cha chluinn 's cha'n fhacas na thug bàrr air,
Còig m'an aon an cuthach streup ruibh,
'S cha d'fhàg fear as a' cheud diubh 'n làrach !

Sin, fhir mhodhail, gnìomh do sheòrsa,
Fìrinn ghlan, gun sgleò nach fàg thu,
Beatha dhuit gu tìr Chlann Dòmhnuill,
Far 'n naisgear mar chòir riut càirdeas.

Am màireach gheibh thu 'n " Ise" mhaiseach,
Do choimeas "As e" ainm a nàduir
Sonas, rath is sìth gu buan duit,
Cha mhisd na chuala mur fheàirrde.

---

* The noble patriot, Malcolm, earl of Lennox, fought with Wallace at Stirling Bridge, 1297, and adhered to Bruce in all his troubles till freedom was restored by the Battle of Bannockburn. Having survived the king, he opposed the second Baliol, and fought for his country against that despicable usurper, till at last he perished, sword in hand, in the eightieth year of his age, at Halidon Hill, A D. 1333. He was of the royal line, direct from Kenneth MacAlpine, the 69th king of Scots.

† *Cneasag ; i.e.* leine. Tha'n t-ainm so fhathast a measg nan Gàidheal an Siorramachd Shruileadh.

EIRIN A' GUL.

Eilean iomallaich na h-Eòrp',
A thìr is bòidhch' fo cheann-bhrat speur,
Bu tric a chunnaic mi do chòrs',
A nunn thar Linne mhòr nam beuc.

'Nuair a shéideadh gaoth chiùin o'n iar-dheas,
'S an iarmailt gun cheathach gun neul,
Bhiodh na Gàidheil 's an Roinn Ilich,
Ag ìnnseadh d'a chéile do sgèimh.

Do chòmhnardan feurach, maiseach,
Lag an Rotha réidh 's Magh Aoidh,
'S do dhoireachan geugach a' toirt fialtuis,
Do cheòlairean sgiathach nan craobh.

T' fhuarain ghlan a' builsgeadh fior-uisg,
Do threudan lìonmhor feadh do ghleann,
Do choilltean do thulaichean 's do chluaintean,
'S tu uaine bho cheann gu ceann.

A' maduinn neo-chiontachd na h-òige,
Fhuair mi sgeòil nan linn a dh'falbh,
Aig cagailtean Ile Chlann Dòmhnuill,
M'an d'fhògradh na Gàidheil o'n sealbh.

A choisri fharanach le'm b' éibhin,
Aithris sgeulachd Innis-fàil,
Ur sgeulan nan aoidhean còir,
An séistean ceòlar nam Bàrd.

Shaoileadh na macain gu'm b' fhìor,
Na dh'ìnnseadh dhaibh o bheul nan sean,
'S gu'n robh thus' a ghnàth mar 'chualas,
Luath-ghàireach sona mar sin.

Tha mi'n diugh mar a b' àbhaist,
A' faicinn d-fhaire thar an lear,
O chladach tonnach deas-thìr Ile,
'S is dubhach ri ìnnseadh do chor.

Sgeula mulaid cuing is fògraidh,
Gort is bròn is an-cheart,
'S gun dòigh air t-fhurtachd o d' phéin,
O na bhrist thu féin do neart.

C'àit' am bheil gaisge nan trì Aodh,
O' Dòmhnull laochail 's O' Néill,
'S Mac Guidhir gun athadh ri nàmh,
A sheas gu bàs ma'n do ghéill.

C'àit' àm bheil sliochd nan treun,
Aig Dùn-a-bheire nach d' eur gleachd,
'Nuair a dh'aom iad mar thuil nan sliabh,
Fo bhilibh nan sgiath breac.

Na creagan a' freagairt le comh-fhuaim,
Da'n iolach bhuadhach air a bhlàr,
Na bolgairean sìnte gun deò,
'S am fuil a' crònanaich air làr.

TIGH DHOMHNUILL.

Fhir shuairce nach cuala,
Na fhuair mi ri aithris,
Ma thig thu do'n bhaile,
'S gur fada leat fheòraich,
Ma's fheàrr leat na ìnnseadh,
Thu dh'fhaicinn gur fìrinn e,
Thig is gabh an rathad dìreach so,
A sios gu tigh Dhòmhnuill.

Gheibh thu cuireadh neo-ghruamach,
Is uaisle gun àrdan,
Nach toir Gallaibh gu bràth dhuit,
Cha b'e àbhaist an t-seòrs' e,
Fàilt iarnaidh na faoileachd,
A bheir rughadh a t' aodann,
Leis an cuimhnich thu daonnan,
Fear de dhaoin' is tigh Dhòmhnuill.

Chualas cuireadh Rìgh Féine,
'S na dh'éirich air iarrtas,
A dhol gu féisd fiadhach,
'S fear is ciad aig gach bòrd diubh.
Sean aoidheachd nan Gàidheal,
Saor mar thonnan an t-sàile,
'S ged thug Fionn leis an àireamh,
Dh'fhan an àbhaist aig Dòmhnull.

Thall an Eòrabus uaine,
Nam fuar thobar fìor-uisg',
Ag éiridh o'n dìlinn,
A lìonas ga'm beòil iad,
Sìor chaochain gun tràghadh,
A teachd gun chrìoch annt' o nàdur,
As an d' òl na fir làidir,
Far an d'àrachadh Dòmhnull.

B' iomadh curaidh nach lùbadh,
Air cùl nan lann Stàilin,
A thogadh 's an àit' ud,
Far nach d' fhàgadh aon còrr dhiubh :
Sliochd nam Fineachan lìonmhor,
Uaill mhaithean is Rìghrean,
Da 'm bu chleachdadh le fìrinn,
Mar a dh' ìnnsear air Dòmhnull.

B' annamh Rìgh na fear-stòrais,
A dh' fhòghlum mar Ilich,
A bhi cuireadh na chìt',
A teachd gu tìr air an còrsa,
Cha bhiodh còmhl' aca dùinte,
Bhiodh luchd turuis gun chùram,
'S gus an glaisear gun lùth e,
Bithidh a chliù ud air Dòmhnull.

Thug na Gaill dhinn ar dùthaich,
Gun dùil ri a faotuinn,
'S gu crìochan an t-saoghail,
Tha sinn sgaoilt' air ar fògradh,

Fhir a ruigeas na bràthrean,
Thar cuan Salain na gàirich,
Thoir ar beannac'hd gu bràth dhaibh,
'Us òran Gaelic tigh Dhòmhnuill.

RANNAN DO IAIN MAC IONMHUINN,

Duin' uasal Gaidhealach a'g Drochaid Chait an treas latha le'n bliadhna, 1858.

Fonn.—"*Tweedside.*"

An tàinig màirneal air fuigheall nan Clann,
Neo-shunnd tiamhaidh mar an trom a bhàis,
O c' àit' am faighear 'n an déigh,
Spiorad uabhair nan treubhach a bha.
Sgiath Alba sgiùrs ghreadaidh nan Gall,
Nach d'fhòghlum eagal na an-toil nan tràill,
Riamh do nach b' aithne bhi saor,
Ach an geimhlean na daorsa mar bha.

Nach tiamhaidh thu chlàrsach an Tàir,
Gun làmh ealant' a dhùsgadh do theud,
Dh' fhalbh na h-aosmhoir a mheasadh do cheòl,
'S a nis cha'n aidich an òige dhuit spéis,
Tha smùr dì-chuimhn' a' dubhadh do chlàr,
A chleachd bhi mùirneach an àros nam fèisd,
Sgeula mulaid a Ghàilig a falbh,
Is tabhann fiadhain nam borb anns gach beul.

A GHAILIG.

Fhilidh dhianmhoir 's e is miosa gur fior,
'S cùis nach ceil gun do dhìobradh mo chòir,
Ach tog do chruit is thoir teachdaireachd bhuam,
Gu fear fìor nach toir fuath dhomh ri bheò,
Gàidheal uasal de mheangain nan Rìgh,
Mac na seirc a tha dìleas gun ghò,
Fear is ionmhuinn leinn againn is bhuainn,
'S Ionmhuinn ainm leinn, a shnuadh, is a dhòigh.

Tha cneasdachd is carantachd chaoin,
Mòrachd, fìrinn, is caomhalachd bhlàth,
Mar bhuaidhean nàdurr' an sealladh a shùl,
'S 'nan riaghailt cleachdaidh a' stiùradh a gnàth,
Fhir mhacant' cha tuilleadh 's a chòir,
Na 'm b' urrainn mise le còmhradh nam Bàrd,
Innseadh mar fhuair mi thu riamh,
O na ghlac mi a cheud uair do làmh.

Tha cuid ann a their is nach dean,
Tha cuid a dh' àicheas toil nèimh 's gun a ràdh,
Tha cuid eile 'n an ainncartaich chruaidh,
Nach toir deadh-rùn na fuasgladh do chàch,
Cha'n e aon diubh do chleachdadhs' fhir chiùin,
Ach modhail, stòlda, sèimh, dùrachdach, fial,
Theirear so leis na h-àil thig a' d' dhéigh,
Le caithream Gàilig a dh'éisdear le miadh.

Far an éirich na Gàidheil thar cuain,
Mar lusan lìonmhor nam bruach ri tlus gréin,
'S gach treubh dhiubh a' gleidheadh le uaill,
Cuimhn' an dùthchais an "guaillaibh a chéil'"

Bithidh fuil ghaisgeil na Mac ud thar chàich;
'S an gnìomh àraidh 's gach àit anns an téid,
'S gum a buan a bhios tusa mar tha,
'Na d' chlach bhunait mar dh'fhàg iad thu 'n dé.

IAIN OG.

Fhuair an t-ughdar paipeir naigheachd ag innseadh gu'n tainig am balachan so Iain Mac Pharuig Mac Iain, 1864.

Fhuair sinn Gàsaid mhòr na Beurla,
'S b' fhada leathan i ri leughadh,
B' iomadh gnothuch fear is té,
A dh'fhàg sinn uile 'n ar déigh innt',
'Nuair a fhuair sinn buaidh na sgeulachd,
Thàinig Iain Og.

A Mhacain bhòidhich mìle fàilt ort,
'S Mac lonmhunn eil' thu ris an àireamh,
Co Gàidhealach ri fraoch an fhàsaich,
Gheibh thu gu cùramach d' àrach,
Slàint' is sonas buan do d' mhàthair,
Thàinig Iain Og.

Ma bheir thu'n dùthchas o d' sheanair,
Bithidh tu fìrinneach fearail,
Thig sìth is sonas riut a leanas,
Thig urram leat o d' ainm so 'n fhear ud,
O na tha chùis a nis gun mhearachd,
Gu'n tàinig Iain Og.

Dùisg do theudan a chlàrsach,
Tog fonn la poncan na Gàilig,
Gus nach bi fear anns an àl so,
Is mo a gheibh,
De cheòl 's do bhàrdachd,
Na'n dara Iain Og.

Chìthear thu fathast mar is dual duit,
Le claidheamh mòr is breacan guaille,
Crios airgiodach 's biodag chruadhach,
Theirear Alpeineach gu buan riut,
A'm fad 's am fagusg far an cualas,
Gu'n tàinig Iain Og.

PARUIG NAN DEALBH.

An teachdaireachd so thun nan Gàidheal,
Anns gach àit' air tìr 's air fairge,
Innleachd ùr a ghleidheas cuimhne,
Na théid bhuainn thar tuinn air thearbadh,
'S ma thilleas na nach till iad thairis,
'S éibhin an sealladh moch is anmoch,
Dealbh na dh'fhalbh a bhi 'ga fhaicinn,
'S dealbh na dh'fhan a bhi 'n taisgt' an earbsa,
Aig mic is nigheanan is bràithrean,
'Nuair a dh'fhàgas iad a chéile,
Anns gach tìr an dean iad comhnuidh,
Sean is òg 's na thig 'nan déigh annt'
Gleidhidh so an cruth 's an aogas,

'S comh-ionnan leis aois is leanabachd,
'S firinn e le gathan soillse
Nach urrainn foill a chuir air aimhreidh,
Thus' a leughas an rann so,
Ged a dh'fhaodas tu 'bhi gann deth stòras,
Thig a nall gu Sraid *Iamaica*.
Far am faic thu féin an còrr dheth,
Gheibh thu'n talla mòr na h-innleachd,
Gàidheal dìleas a chuir fàilt' ort,
Fear modhail, suairce, duineil, sìobhalt,
'S nach bi mìodhar ruit m'a phàigheadh,
'S e 's ainm dha Paruig òg Mac Ualric,
Duin' uasal á Earra-ghàidheal,
'S cha-n'eil a' m Breatunn na'n Eirinn,
Fear eile 's an dreuchd a bheir bàrr air.

BRAN.*

Thus' a bran mo chuilein bòidheach,
Tha thu laghach spòrsail suairc ;
Cha bhi thu tabhann ri daoine,
No cur nan caorach anns an ruaig,
Cha téid thu nunn air Dun-ghairseig.
A dhol ga'n sgànradh feadh nam bruach,
Cha b'ionnan is *Collie* Iain,
Dh'ith e shàith dhiubh iomadh uair.

---

* 'S iad na rannan so ceud oidhirp an ùghdair, 'nuair a bha e 'na bhalachan a' gleidheadh crudh, aig Iain Mac a Bhriuthain tuathanach measail, ann an Lo[illegible]aid na Ranna an Ile. Bha 'm buachaille 's an àm dlùth air ceithir bliadhna deug do dh-aois. B'e Donnachadh a tha 'n so air ainmeachadh, mac mòr an tuathanaich.

Tha thu leumneach lùghor,
Mireagach, sùrdail, 's thu luath ;
Bheir mi roinn duit do na gheibh.
'S cumaidh tu na bodaich bhuam ;
'Nuair a thig an Sac-bàn 's a' Chaointeach,
'S na tha'n Gleann Mac Aoidh dhiubh nuas,
Bheir iad Donnachadh do 'n Bhruth leò,
Gléidh thus' Uilleam, 's gheibh thu duais.

Théid mi do 'n lodan am fhalcadh.
'S bithidh a ghlaisrig air a bhruaich,
'S 'nuair a ghlaodhas mi " cùl chas " riut,
Cha bhi an t-ath shealladh dhi shuas ;
Bithidh mi' n sin a' seinn an fheadain,
'S tusa beiceis m' an cuairt,
'S tu ag amharc an toir mi cead duit,
A' sgrogadh speircan an daimh ruaidh.

Cha'n iarr thu snaoisean no tombaca,
Cha bhrist thu glas 's cha bhi thu 'g òl ;
'S fheàrr leat a bhi ruith nam feitheid,
'S bhi leams' a' gleidheadh nam bò,
Seasaidh tu air Creag an fhithich.
A dh'fhaicinn am bi mis ad' chòir,
'Nuair bhios an fheannag 's na speuran,
A' magadh ort le beul nan gròc.

Bheir mise dhuit teisteas sgrìobhta,
Thu bhi dìleas air mo chùl,
'S nach innis thu gu 'm bi mi cadal,
No 'g iarraidh nead air an Dùn ;

Tha thu sleamhainn, dubh, 's do chluasan,
A' lùbadh a nuas m'ad shùil,
'S a dh'aineoin na their luchd an tuaileis,
'S companach duin' uasail thu.

AN T-OIRCEAN.

This seems to be but a fragment. Those who heard the Bard reciting it say that there were a greater number of verses. The following stanzas are all that can be found among the manuscripts of the poet.—R. B.

Oidhche Shamhna nan Uruisg,
Bha mar a chualas ùr is sean,
Glaisrig, Sac-bàn, is Caointeach,
'S bodaich an t-saoghail fear, is fear.

A mach á uamhachan 's á frògan
'S iad fiaclach, crògach, glas,
'S am feusagan calgach, ròmach,
Mar sguab eòrna slàn o'n dais.

'S iad ag iarraidh balach an Tàilear
So mar bha 's mar chaidh e ás,
'S an ruaig air gu lag an dùnainn
'S a chòmhla dùinte 's i fo ghlais.

Chuireadh cliabh 's a bheul ri ùrlar
Bha 'n Torc beag 's e dùinte steach
'Nuair a chuir e le gnosan na grùide
Bun os ceann a lùchairt shlat.

Dh' fhalbh e gun fios duinn fhàgail
C' àit' an robh e dol gu stad
Oircean bhig chlis nan àmhuilt
Chuir thu mis an càs gu grad.

Sin' thuirt Dòmhnull 's e glaodhaich
'S iomadh saothair a fhuair mi riut
Tog ort a nis is fàg mo theaghlach
Chaill mi le t-fhaoineis a' mhuc.

Le séideadh gaoth an iar is clàdain
'S dealanach a' deàrrsadh bras
Bha m' fheòil air chrith air mo chnàmhan
'Nuair a ghlaoidh an tàilear, bi mach.

Chaidh gach bruach is gleann is alld
A rannsachadh le siubhal chas
'S ma 's fìor 's an t-oircean gun fhaotuinn,
Thòisich caoineadh 's greadadh bhas.

DRIOD-FHORTAN IMHIR A' RACAIN.

It is doubtful whether the Bard had any special object in view in the following peculiar piece. It does not seem to be complete, as a prose sketch of it which was found among the Bard's papers appears to contemplate a much larger list of adventures on the part of "Imhir a' racain." Whether it is meant as a satire on any parties is not easy to determine. It is chiefly valuable on account of the many Gaelic words and phrases in it that are peculiar to Islay, and which it is desirable to preserve as specimens of the dialect of the Island.—R.B.

Ge b'e bhios a feòraich co ás a tha mi
'S co de 'm bheil mo dhaoine
Gach taobh a thàinig:
Tha mi de' Chlann a' Chrùisgein
A' Srath Mhic Crialais,

Far an robh iad daonnan
'S an còir an iarraidh,
Torcull dubh nan sgian,
B' iomadh bian a dh'fheann e,
'S ged a bha e uair is ciad aca
An giallan a bhrangais,
'S ged a bha na Tòire-dìreach
A' strì ri ghlacadh,
'S ged b' iomadh gad a shnìomh iad
An dùil a thacadh,
Coma chaidh e sàbhailt
O chroich 's o thòrachd,
Cha d' fhuair iad mar b' àill leò
An dul an ròp e ;
Bha Mac mo sheanair Uisdean
Luth-chleasach sgairteil,
Bhiodh seiche bò chàich aig'
Air a' spàrr an tasgaidh,
'S 'n uair a thigeadh na maoir air
Timchioll an talla,
Bha 'n toll teichidh d'ùta dha
Aig cùl a bhalla,
Cha do thachair riamh ris
Air sliabh na mòinteach,
Air garbhlach no air réidhlein
Na ghlacadh beò e,
Gu h-oidhche dhubh a mhi-raith
An uamha Ròbais,
Thàinig coin is daoine
'Nuair a thuit an ceò air :
Bha bò dhruim-fhionn Eumainn
Aig air a seiche,

'S beul na h-uamha réidh dhoibh
'S gun dòigh air teicheadh,
Bha m' athair 's an uamha
'Nuair a ghlac an tòir iad,
'S cheangail iad gu luath iad
De dulan còrcaich ;
Bha greimeanan cruaidh ann
M' an d'fhuair iad a mach iad,
'S chroch iad an ath Luan iad,
Aig creag na faiche,
'S furasda dhomh ìnnseadh
'Na bha m' an chùis ud ;
Dh' fheuch mi aon is aon diubh
Is dheuchainn triùir dhiubh.

Bha Niall dubh nan sguabaichean
'S am buideal Cléirich,
Shios an Tigh na bruaich ann
'S an cluasach Mac Eumain ;
Griasaiche na 'n iall
Ris nach iarr mi réite,
'S cluinnidh tu mar a fhuair mi e
An cùrs' an sgeula,
'S ceann-greannach nan cnàmhan
An cladh an ruamhair
Chì thu mar a dh'fhàg mi e
'S a chràgan m' an t-sluasaid
Bha Marsanta mòr, an ruc feòir
So thall ann. 'S cha'n fhada dhomh ìnnseadh
Mar thug mi ceann da.

An déigh teannachadh na sealbhan
Aig creag na faiche,

Chaidh mi do Ghleann-ghrùdaire
'S ghabh mi fastadh ;
Còig bliadhn' an déigh siu
Thill mi air m' eòlas,
'S mi 'n dùil nach aithneachadh
Aon duine beò mi ;
Dheanainn òrain ghleusda
Co clis is a b'àill leat,
'S ruithinn mar am fiadh
Ag iarruidh do'n dàmhair.

Latha bhann. Ghabh mi sràid
Gu dail a mhuilinn,
Bha Niall dubh nan sguabaichean
Is triùir a thuilleadh,
A' ceangal nan cualan
Aig creag nam faolan,
Cha robh aon de na chual thu
A b' fheàrr leam fhaotainn ;
Bha fear leis Mac an t-sùgain
Bu lughmhor e aig creag na faiche,
'S trì goid aig air a ghuallain
Air ruighnead 's air cruadhas 's nach facas
A' fàs le sùgh talamhainn,
An leithidean 's an àl so,
Dh' fhàg iad gun diog Clann a Chrùisgein,
'S b'e sud dùrachd a mheàirlich
'S co nach cuala, e bhi streap
Ri Tigh Mhic a' Rallsa
A ghoid a Phoc' eòrna,
Thuit e, 's bhrist e ughdalan na leise
Air sgreagan nan dòirneag,

Crochadair Nèill duibh
Bha cas-chamain air o'n uair sin,
Sin duit mar a thoill e
A chroich nach dh' fhuair e,
Ghabh mi fhéin a nunn
A' coiseachd gu gasda,
Thog mi luinneag an òrain so
Fhonn is fhacail,
Mar gu 'n deanadh
Niall dubh dha féin e,
Thòisich mi 'n t-séisd gu ceòlmhor.

FONN.

O hu a ho na sguabaichean
A bhuain mi far an d' fhàs iad
An d'fhàs iad,
O hu a ho na sguabaichean, &c.

Dheth'n ghadrach 's dheth'n chreubhach so
'S leam fhéin na th' aig a ghàradh,
A ghàradh.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

Bithidh m' imrich far an gluais mi leam
An tuagh 's a phoite bheàrnach,
Bheàrnach.

O hu a ho na sguabaichean
A bhuain mi far an d' fhàs iad,
An d' fhàs iad.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

Tha 'n eallag 's corc nan cualan so
Air chuairt leam fad mo làithean
Mo làithean.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

So sàbh an fhichead fiacail
A bha riamh leam 's na tuim fheàrna,
Tuim Fheàrna.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

O hu a ho na sguabaichean,
A bhuain mi far an d' fhàs iad,
An d' fhàs iad.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

Tha eithe mor 's clach shniaraidh *
A chlach bhliara † leam gu giarachadh na h-àsuig,
Na h-àsuig.

O hu a ho na sguabaichean,
A bhuain mi far an d' fhàs iad,
An d' fhas iad.
O hu a ho na sguabaichean, &c.

Bithidh smùdan taobh na bruaich agam,
Na shuas ri stuaidh na làraich,
Na làraich.

O hu a ho na sguabaichean,
A bhuain mi far an d' fhàs iad,
An d' fhàs iad.
A hu a ho na sguabaichean, &c.

BEURACHD.

Dh' fhalbh mi latha bha dhiubh
A sios an rathad mòr,
Bha cual ghasan air mo ghualainn
A sios an rathad mòr,

---

* 'S mithich tarruing gu clach shniaraidh leat,
'S gu 'm faigheadh Brian a leoir.—*Iain lom.*

† Clach bhliara.—*Gleann Comhan.*

Bha sgiathan orm fhéin!
Dà dheich dhiubh 's dà chòig,
'S 'n uair a ràinig mi shuas an so
Bruach lag an fheòir,
Bhrist an gamhain an teadhair
'S thug e mach an dail mhòr.

Bu ghann a fhuair mi sheinn da
Mar a chual thu,
'Nuair a thug e'm priobadh
Na sùl domh gas sguabaich
Air a ghiall, a dh' fhàg mi
Ag iarraidh mo chasan,
'S an triùir eile an greim rium,
An dùil mo leagail,
'S iad a' spìonadh mo chinn
'S 'ga m' leadairt;
Mo phluicean 'n an imirean dearg
Leis na h-ìnean,
'S mo chiabhan 'n am badan
Leis a ghaoth,
M'an d' fhuair mi sìneadh
A chuir 's na casan,
'S Niall dubh a' m' dhéigh
Leis an tuaigh,
'S a suas Mòin' an astair
B'e luaths casan Chlann a Chrùisgein
A thug as mi ! ! !

An déigh seachduinn is dà latha
Dh' fhalbh mi fhéin sios an rathad,
Ràinig mi cladh a bhòcain,
An taobh shuas de'n Allt fhrògach ;

Dh' amhairc mi nunn gus a bhalla
Bha teadhair mhòr 'na cuach air bara;
Smùdan a fòid-lasaidh na pìoba,
'S ceum na dhà an taobh shìos dhiubh,
Chunnaic mi an rait-cheann,
Ceann-raiteach chràg an ruamhair
'S a shròn an àird. Ri bile na bruaiche
Sluasaid mhòr chrom 'na chrògan.
'S e togail mar a leigeadh an deò leis;
Fear le piocaid aig a chùl-thaobh
A' cladhach 's e gròmhan. Hùg air.
Ghabh mi fhéin nunn gu gasda,
'S an racan agam fo m' asgaill,
Dh'amhairc e nall,
'S dh' amhairc mi nunn,
Gus an tuigeadh e co bh'ann,
'S braoisg orm ris gu cùl mo chàirean,
'Nuair a thog mi luinneag an òrain.

'S cinnteach gur tric a chual' thu
Fonn brigis Mhic Ruairidh.

O's gasd' an obair an ruamhar so,
Oir cladhachaidh a phiocaid na bruachan domh,
Fhaic thu'n toll ùr so a th' agam 'ga bhùrach
'S gun ach na sùilean an uachdar dhiom.
'An uachdar dhiom.

Cuiridh mi draing gu m' chluasan orm,
'Nuair a thogas mi h-uile làn sluasaid ás;
Chunnaic tu an tòrr m' an d' tàinig tu'm chòir,
'S tha tighinn fodhad mo shròn a bhualadh ann.
A bhualadh ann.

Tha calg air mo bhathais 's cha ghluaisear e,
Le gaoth, na le sian a bhuaileas air ;
Seiceal na cìr cha robh ann 's cha bhi
Nach cabadh aon sgrìob troimh m' chuailein iad.
Troimh m' chuailein iad.

Tha cleideagan camagach, cuaichcanach,
'Na 'm pabagan caiste 's cha ghluaiscar iad,
'Na 'm peallagan dlùth aig lagain mo shùl,
'S tha caitein aig cùl mo chluasan diubh.
Mo chluasan diubh.

So an t-Earrach is feàrr dhomh fhuair mi ann,
Cha 'n fhàgar seiche dhiubh 'n uachdar leis ;
Bha deich ann an dé 's tha'n diugh ann ochd-deug
'S togaidh so dhomh 'ga réir mo thuarasdal.
Mo thuarasdal.

O's aoibhin leam fhéin na fhuair mi'n diugh,
'S bithidh còig 's dà fhichead Di-luain agam,
'S gach latha 'ga réir mar a thig iad 'na dhéigh,
'S bheir Di-Sathairne ceud dà uair dhomh dhiubh.
Ceud dà uair dhomh dhiubh.

BEURRACHD.

Cha'n fhaca mi cir o bhliadhna 'n t-sàmhraidh dhaoir.
A' saoil thu a' bheil deur uisg an taobh so Mhadagan-na-monadh.*

---

* Eadar madagan na monadh 's Lon a chuain tha sith na h-Alba.—*Sean-fhacal.*
Aon diubh am bràigh Liobhan 's an t-aon eil' am bràighe Rainneach.

Dh'amhairc e nunn air an teadhair,
Tha thu tighinn air t-aghaidh, ars' esan,
Seile na cuaig am beul na cathaig
An dùthchas a mac mar an t-athair.
Thòisich e.

Coilleagag o hireagi o hu ro
Air a ghnosairc so Mac a Chrùisgein,
De Chlann a Chrùisgein.

Tha Uisdean air ais 's a bhallach
Ged a chunnaic sinn gu lèir 's a ghad e,
'S an dul air sgair na teang a' teannadh,
So agaibh againn as ùr e.

Coilleagag o hireagi o huro
Air a ghnosairc so Mac a Chrùisgein.
De Chlann a Chrùisgein.

Chuir mi'n teadhair air a bhara
Mar chuimhn' air Sron Cromain t-athair,
A sporgail 's an lub-ruith air amhaich,
Bithidh tus' ann fathast, gheibh mi triùir dhibh.

Coilleagag o hireag o huro o hu ro

Air cnoc na croiche chreag na faiche,
Bha'n teadhair so ùr ruighinn gasda,
Bha mi slaodadh an casan
'S gu b' fheàirrd a thacadh Clann a Chrùisgein.
Clann a Chrùisgein.

Coilleagag o hireage o huro
An gnosairc so fhéin de Chlann a Chrùisgein.

'Se th'agam dhuit air gu robh an cnàmhan 'ga'm piccadh aig an Lighiche mhòr chrom Mac a Bhrangais. 'S 'nuair a bha iad aig a chroman mhòr so shuas, Mac a Bhrangais 'ga'n creimeadh 's 'nuair a bha e réidh dhiubh thug e chuid a bh'ann diubh dhomh fhéin 's 'nuair thug e dhomh iad chuir mi ann am Poc' O' Cròlagan, am baigeir Eireanach iad, 's 'nuair a chuir mi ann am Poc' O' Cròlagan iad chuir mi aig cùl do chasan ann a sin iad. A ghnosaire an diabhoil. A tha thu ann, A tha thu ann. Am bheil thu deanadh nach aithne dhuinn thu ?

Coillgag o hireag i o huro
An crochaire so Mac a Chrùisgein.
A Chrùisgein.
Coilleagag o hireag o huro

Bithidh na maoir g'a ruith a màireach,
'S gheibh e dìleab nan càirdean,
An gad m'a amhaich is glas làmhan
Oighreachd nach fàg Clann a Chrùisgein.
Coilleagag o hireagi o huro, o huro.

Ghabh mi fhéin nunn gu sgairteil,
'S thug mi slachd leis an racan,
Thun a shròin aig oir na bruaiche,
Chum e romham leis an t-sluasaid ;
Thug mi bhreab sin thun a shùilean,
Chaidh spreadan o m' chois de 'n ùir annt' ;
Leum e nios 'n uair a fhuair e anail,
Draing air 's an t-sluasaid an tarruing,
Am fear eile, 's a phiocaid mhòr aige a' deàrsadh,
A' dol ga m' stiocadh ris a ghàradh ;

Thug mi sìnteag thar a bhalla
'S mur bitheadh casan Chlann a Chrùisgein
Bhithinn aig bus dubh na grùide,
Air mo sheiche leis an t-sluasaid ;
Tha e fathast a' m' chluasan
An gròmhan mionnachadh a bh' aige
'N uair a chunnaic e mi dol ás
Gun taing dha suas tom an eas.
Ghabh mi nunn gu Cnoc a bheurain
A ghreadadh a chluasaich Mac Eeumain.

Ràinig mi luba nan gèadh ;
Bha lèana réidh a bhos fo 'n tigh
'S poite mhòr air callachain,
'S gealbhon a' losgadh ri 'màs.
Arsa mise rium fhéin,
So an Griasaiche dóite,
So an geota * an téid a cheann ;
Dh' fhalbh mi nunn 's an racan
Fo m' achlais, 's thog mi luinneagan òrain.

Heitirin ho 's mi ga iarraidh,
Thàinig mi 'ghreadadh a' ghriasaiche,
Heitirin ho 's mi ga iarraidh.

A ghluineachadh an lag na grìosach,
'S na deich ìnean agam 'na chiabhaig.

Heitirin ho 's mi ga iarraidh,
Thàinig mi ghreadadh a' Ghriasaich &c.

Cuiridh mi'n greanna-cheann 's an rumaich,
'S a ghleòidseach air a mhuin a' sgiamhail.

---

* Geòta, stagnant water and mud.—Islay.

Heitirin ho 's mi ga iarraidh
Thàinig mi ghreadadh a' Ghriasaich.

Bithidh a ghrùid 'na bhial 's na shùilean,
E liugaireachd 's mi 'ga chiamhadh.*

Heitirin ho 's mi ga iarraidh,
Thàinig mi ghreadadh a' Ghriasaich.

An Griasaiche dóite Mac Eumain,
'S éibhin leam 'nuair bhios e sianail,

Heitirin ho 's mi 'ga iarraidh,
Thàinig mi ghreadadh a' Ghriasaich.

Bithidh e sgalartaich gu gasda,
'Nuair a bheir mi racan air a ghiall da.

Heitirin ho 's mi 'ga iarraidh,
Thàinig mi ghreadadh a' Ghriasaich.
A Ghriasaiche.

Thug e'n dui-leum * sin thugam,
'S rug e air phluicean orm,
'S am priobadh na sùl
Thàinig ise air mo chùl,
Ga 'm sgròbadh 's a ghnogadh
Mo chinn ris a chreig, 's i nuallartaich
A Ruairidh thoir an sealbhan ás—
An slaightaire Mac a Chrùisgein,
Na biodh dùil aige dol ás.
Ghlaodh e rithe
Thoir a mach a Chorc choille,
'S cuiridh sinn ás da.
Sgàll e'n toiseach ás a' phoite mhòir.

---

* Ciamhadh.—Mauling or pelting—Islay.

* Dui-leum—sudden leap or spring.—Islay.

Tha'n t-uisge goileach so ann,
So an t-àm a chuir 'na shùilean :
'Nuair a chuala mi sud
Thug mi leum clis g'a fhàgail,
Chuir e na h-ìnean troimh m' chluais
Ma'n d'fhuair mi mach,
Ri lèana Mhàrtin
'S an dithist a' sgàraich a' m' dhéigh
'S na dòirneagan a ruidhleadh m'am chluasan,
An còrr a bh'ann diubh,
'An déigh spùllan a Chluasaich
'S na togsaid ruadh Nic a Bhrandair.

Coma leat e seachduinn an déigh so.
Air mo chuairtean, ràinig mi tigh na bruaiche,
'S o na chuala tu m'an bhuideal chléirich,
So dhuit a sgeul le càch.
Bu choma leam riamh e,
B' àbhaist da bhi 'ga m' ghreadadh
Mu na h-easgaidean le gad,
'Nuair a bhithinn a' glaodhaich.
“Am mùigean” ri athair,
'S “am buideal 's a chuag” ris fhéin.
Ghabh mi nunn gu gasda
'S an racan fo m' asgaill
Chuir mi braoisg orm ris
Airson tarruing ás,
Dh'amhairc e' nall.
Arsa mi fhein ris—
Tha'm poca saic a steach
Fhaic sibh a' leth bharaille,
Tha'm buiseal a' so.

Ma tha chridhe aig tighinn a mach
Cuiridh mi'n ceann-peileir
An ceann peileir, 's an dìg an dà mhionaid,
B'ann an sin a thog mi luinneag an òrain
Mar so :

Poca saic mo chumadh fhéin,
Am buideal Mac Mhùigein,
Gheibh e'n racan air a bhrìdeig*
Am buideal Mac Mhùigein ;
Bithidh e sianail 's a griosadh,
Am buideal Mac Mhùigein
'S bithidh tusa rithist 'ga innseadh
Air a bhuideal Mac Mhùigein.

Gheibh e pailleart 'na dhéigh sud,
A chnag so Mac Mhùigein,
Air maothan a chlèibhe
A chnag so Mac Mhùigein,
Hug 's hoirion leis an racan,
Air a chnag so Mac Mhùigein.

Thug e sriotan mionnachaidh as
Ag radh "Croich chreag na faiche,"
'S e 'g amharc amach,
Thug mi slachd le m'uile dheòin
Thun a shròine. Cha d' amais an racan
Ged nach faca mi fad mo ré
E bualadh buille b' fheàrr,
Oir dh'fhàg e eag anns a bhòrd chruaidh,
Tuairmeas òirlich d'a charbad iochdair ;
Thug e clis a steach a cheann
Cha robh mise mall a dhol na dhàil ;

---

* Brìdeag,—Cranium.—Islay.

Dh'éirich e thun an doruis
Ghabh mi nunn airson
An dòrn a thoirt da anns an duilleig,*
Air chor 's gu'n cumain làn a chridhe ris,
'Nuair a rachamaid a rithist an greim ;
Bi'n fhoill a chuir mi o m' chùis
'Nuair a fhuair mi thaobh mo chùil
Am pailleart air oisean a ghéill,
A chuir teine-leus o m' shùilean ;
B'e sgraingeal Mac a Chraicinn
Companach na cnaige a rinn so,
Chuir am *buiseal* ìnean a' m' shròin
'S e sgròbadh mo shùilean ;
Fhuair mi 'n dòrn o Mhac a Chraicinn
Sè na seachd de uairean
Air a ghiall 's am bonn na cluaise. Na cluaise.
Ma 'n d' fhuair mi carachadh
As àite nam bonn,

'S e' glaodhaich ris a Mhulpan :
So am meàirleach Mac a Chrùisgein
A theab bràthair m' athar a mharbhadh
'S a chladh Di-màirt.
Gabh dha, mar d' urrainn
Cuir an corran speal m'a mhuineal ;
Leum am buideal a ghlacadh a chorrain ;
Thug mi sgrothadh le m' uile neart
'S anns an tionndadh
Chuir mi mo mhiar a'n sùil
Mhic a Chraicinn. Fhuair mi ás,
'S bha 'n t-àm ann.

---

* The region of the lungs.—Islay.

Chuir mi 's na casan
A suas dail na ceàrdach,
'S an dithist a' m' dhéigh,
'S mur bitheadh casan Chlann a Chrùisgein
Bha luidhe gun éirigh air Uisdean.

Gu dé th' agad a bhi air na dheth,
Ach goirid an déigh so,
Chaidh mi sios gu tigh a chreagain,
Ged a bu bheag orm na bh'ann,
An sac muill am Marsanta mòr
A dh 'innis do Chlann Eumainn
Gu 'n tug mo sheanair leis a bhò,
Do Uamha Ròbais aig cnoc a chùlain,
Gnìomh a thug a chroich air Clann a Chrùisgein;
Ghabh mi nunn gus an dorus
Sheas mi co gasda air ceann mo chnàmh
'S a rinn mi riamh;
'N uair a thàinig an dabhach [*] a mach
Air an stairsnich,
Thòisich mi gu grad an t-òran;
Cha d' tàinig esan 's an t-sealladh
'S an àm. Dh' fhan e'm falach;
Shaoil mi nach robh agam ach an sglorach, [†]
Thog mi'n coilleag mar an àbhaist,
An rannan àbalta ceòlmhor.

A Marsant Mor, an ruc feòir so,
Loiridh mi e'n lòn a bhà-thigh, [†]

---

[*] Dabhach—mash tun.—Islay.
[†] Sglorach—a big slattern.—Islay.
[‡] Bà-thigh, *i.e.* byre, bà theach.—Islay.

A' cràgradh an lag an dùnain,
A ghrùid 'na shùilean 's e' rànaich.
A Marsanta Mòr, an ruc feòir so.

Cuiridh mi na ciollan muice
'S an ceann pluic an luba chlàbair ;
Nach gasd' a bhios mi 'ga shlachdadh
Leis an racan air na màsan.
A Marsanta Mòr, an ruc feòir so.

Cuiridh mi 'n sglorach 's a gheòta,
I ròmhanaich 's a sròn 's an làthaich ;
G'an luidreadh air muin a chéile
'S coma leam fhéin an gearra 'màidse *
Arsa mise rithe :—

Bu ghasd' an dol a bh' agad 'n uair a bhrist thu bun na slait iasgaich air mo dhruim, 's an là eile a thug thu slachd a m' ionnsuidh le cas a ghràip ann a' so fhein. 'S beag a tha eadar mi 's gabhail duit gus am bi thu sgalail, a shocach a tha thu ann.

So mar a bha 's an àm,
'S gun fios agam co bha thall 'ga m' éisdeachd ;
Thàinig an sac muill air mo chùl-thaobh
Rug e orm gu dian.
Thionndaidh mi 'm chraicionn ;
Chuir mi na h-ìnean 'na shùilean
'S leig mi 'n fhiacail air cùl a chràige,
Leig e ás a ghreim. Chuir mise 's na casan.
Shìn e orm gu h-uamhain
A suas an lonach †
Dh'fhàg mi bhéist a' séideil
Aig an tom chonaisg

* *i.e.* An gearradh maide ise. Magaireachd Ileach.
† Avenue.

A' MHAIGHDEAN ILEACH.

EADAR-THEANGAICHT' O'N BHEURLA.

Aig cuan nuallanach nam bras shruth,
'S grian ag òradh nan tonn atmhor,
Air cluasaig fheòir 's an lòn 'na mhaise,
Bu tric a rinn ònrachd m' altrom.

Air oiteig ghlain na mara séideadh,
Chluinnt' an t-oran gaoil so m' bheul,
'S crònan an uillt troimh'n réidhlein.
Le borbhanaich chiùin ga m' bheusadh.

Ruitheadh ùin' air sgiathaibh dì-chuimhn',
'Nuair thogainn ceòl do'n Mhaighdinn Ilich,
'S a mais a' fadadh teine dìomhair,
'Na lasair ghaoil 's nach faodainn ìnnseadh.

Ged bhiodh doirionn cuain a' séideadh,
'S dealanach feadh neòil ga'n reubadh,
'S torunn tàirneinich a' beucaich,
Bheireadh cuimhne t-ìomhaigh céill domh.

Dh'fhalbh sibh gu bràth do'n t-sìorr'achd,
A làithean mo shòlais fìor-ghlan,
Na h-uairean a thomhais g'ar crìch sibh,
Cha till sibh a dh'aiseag sìth dhomh.

'S mi seubhas air faich a' m' ònrachd,
Ag éisdeachd thonn ri tìr a' còmhrag,
'S cuimhneachan na dh'fhalbh ga m' leònadh
Theich sibh uam 's mi so gun dòchas.

IAIN EORNA,

EADAR-THEANGAICHTE O BHEURLA REABAIRT BURNS.

Bha trì Rìghrean anns an ear,
  Tri Rìghrean, mòrail, ard,
Is thug iad mionnan gu'm bu chòir,
  Iain Eòrn' a chur gu bàs.

Ghabh iad crann, is threabh iad sìos e,
  Fo na sgrìoban garbh,
Is bhòidich iad le mionnan mòr,
  Gu'n robh Iain Eòrna marbh.

Thàinig an t-earrach beò a steach,
  Thuit frasan air o'n àird,
'S ghabh iad iongantas ro mhòr,
  Gu'n robh Iain Eòrn' a' fàs.

Thàinig grianaibh teith an t-samhraidh bhlàith
  Is chinn e làidir garbh,
Bha cheann fo airm le sleaghaibh geur,
  'S co dh'fheudadh beud dha thairgs',

Thàinig am foghar àigh a steach,
  Is chinn e torach glas,
Thug altaibh seact' air giorra shaogh'il,
  Is chaochail e gu grad.

Bha dhreach ro choltach ris an aog,
  'Nuair thug an aois air searg,
An sin thòisich a nàimhdean gu léir
  Ri cur an céill am fearg.

Ghabh iad arm bha fada geur,
A gheàrr mu 'n ghlùn e sìos,
Is cheangail iad e air feun gu dlùth,
Mar shamhlar cùincadh Rìgh.

An sin leag iad e air a dhruim gu luath,
Is bhuail iad e gu goirt,
Is chroch iad e 's an doinionn gharbh,
Ga thionndadh thall 's a bhos.

An sin lìon iad slochd bha ogluidh dorch'
Le h-uisg gu ruig am beul,
'S chuir iad Iain Eòrn' a sìos gun dàil,
'S e shnàmh ann na dhol eug.

Leag iad e air ùrlar cruaidh,
'S b' e sud an truaigh bu mhò,
'S luaisg iad e a' sìos 's a suas,
Oir b' fhuath leo e bhi beò.

Le lasair loisgich smior a chnàmh,
Air uachdar àith gu'n d' loisg,
'S bha muillear an-iochdmhor thar chàich,
Rinn e smàl deth le dà chloich.

Fìor fhuil a chridhe ghabh na seòid,
'Ga h-òl m'an cuairt 's m'an cuairt,
Is mar bu mhò a rinn iad òl,
Chaidh cainnt am beòil an cruadh's.

Iain Eòrna tha 'na laoch ro dhàn',
Neo-sgàthach làn do dh'uails',
Ma dh'fheuchas tu ach fhuil le d' bhlas,
Cha ghealtair thu 's an uair.

Bheir e air duine truagh gun sgoinn,
  A bhi gu h-aoibhneach gasd',
'S bheir e air bantrach a' bhròin,
  A bhi seinn gu ceòlar ait.

Bithidh sliochd an Alba shean gu buan,
  Aig Iain Eòrna nan cruaidh ghleachd,
Is òlaidh sinn ma'n cuairt a shlàint',
  Is cuach an làimh gach neach.

SÌNE BHÒIDHEACH

EADARTHEANGAICHT' O'N BHEURLA.

Ged a shéideas soirbheas ás gach àird,
'Si 's feàrr leam fhéin an iar,
Tha'n rìbhin mhaiseach an sud beò,
An òigh da mò mo mhiann,
Tha coilltean fiadhain ann a' fàs,
Uillt 's iomadh màm* 'ga 'n roinn,
Tha m' uidh† le Sìne a dh-oidhch' 's a là,
'Bhi làmh ri i gun mhoill.

'S na lusan drùchdach chì mi cruth,
Snuadh àillidh 's ùrail sgèimh,
Tha guth mar cheilir eòin an àird,
An deòthan blàth nan speur,

---

* Màm, hill or height.—See Lexicons.

† Desire, wish

Cha-n'eil flùr a dh'fàsas ás an fhonn,
Aig fuaran, tom na raon,
Na eun a ghleusas poncan ciùil,
Nach ùraich dhi mo ghaol,

Séid thus Iar-ghaoth. Tlàthmhor séid
Air duilleach geugan chrann,
Thoir leat am beach le t' anail chiùin,
Le lòd thar stùc is gleann,
Thoir dhomhs' an ainnir air a h-ais,
Is cuimir glan gach uair,
Aon aiteal eile dhi mar bha,
A sgànradh m' fhadail bhuam.

Le comh-bhòidean naisg sinn gaol,
Air taobh nan cnoc ud thall,
Far am b' ait leinn tachairt air a chéil',
'S bi ar n-éigin sgaradh ann,
'S ann Duits' amhàin da'n eòil gach ni,
'S da'n léir an cridh gach àm,
Gur h-ann air Sìne 's mò mo rùn,
'S gur dùrachd fior a th' ann.

Mar neo-chiontachd an uanain bhig,
A' mireag air an fheur,
Cha-n'eil a lochd a chunnaic daoin,
Mur coire gaol dhomh fhéin,
Tha sealladh sùl mar dhril an drùchd,
Air bileag ur-fhàs blàth,
Tha dealbh 's a mèin* a dreach 's a sgèimh,
Gun coimeas deanadh dhà.

---

* Mind, disposition.—M'Leod and Dewar,

Na'n rìomhadh daor air bruachan Chluaidh,
Bithidh gruagaichean air dòigh.
Ach thar gach ni a bhios air càch,
'S Sìne 's fheàrr gu mòr,
'Na h-earradh dùthchais bheir i bàrr,
Air stràic a bhail' ud shìos,
An culaidh chadadh* gheibh i chliù,
'S co 'dhiùltas d'i na's fìor.

There are among the Bard's papers a number of detached verses and scraps of translations and songs that appear to have been contemplated but never completed. These sometimes consist of a single distiche or a single verse. It is needless therefore to give them. As a specimen we subjoin a verse of an attempted translation of "Lochaber no more." The following lines are all that can be found of it.—R.B.

Soraidh bhuan do Lochabar, soraidh bhuan do na glinn,
Do gach sruth agus creachan do gach srath agus beinn,
Soraidh bhuan do 'n tìr mhaiseach chaill sinn ort ar còir,
'S gun ach teagamh gu 'n till sinn do Lochabar ni 's mò
Tha gach cagailt gun deathach 's iad gun teine gun dìon
Cha bhi ar dachaidh mar 'bha i gu bràth ann ar tìr,
Cha 'n 'eil an t-aran ri fhaotainn 's gun daoine gun phòr,
Soraidh bhuan do Lochabar nach bi againn ni 's mò.

---

* Home-spun tartan.

ARCHIBALD SINCLAIR, PRINTER, 62 ARGYLE STREET, GLASGOW.

430928

LCelt Livingstone, William
L7887d Duain agus orain.

DATE.	NAME OF BORROWER.
[illegible]	[illegible]

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED